

Hämeen linnan tutkimustöiden muistininpanot

vuodelta 1965

Vuoden 1965 muistiinpanojen sisällysluettelo

Huone 18 - 19, väliseinä, E-M.Viljo	4 - 11
Huone 19, kaakkoisseinä, "	13 - 18
Huone 19, luoteisseinä, "	20 - 22
Huone 19, koillisseinä, "	24 - 33
Huone 26 (45) kaakkoisseinän lounainen aukko, E-M.Viljo	35 - 40
Huone 26, kaakkoisseinän ikkunat, E-M.Viljo	42 - 45
Huone 26, itänurkka, "	47 - 50
Huone 26 - 27 lounaisseinän oviaukko, "	52 - 58
Huone 28 (38-37) lounaisseinä, "	60 - 61
Huone 29 a, lounaisseinä, "	63 - 64
Huone 36, koillisseinä, "	66 - 70
Huone 36, kaakkoisseinä, "	72 - 75
Huone 36, lounaisseinä, "	77 - 81
Huone 36, luoteisseinä, "	83 - 85
Itätorni, kaakkoisseinän koillisin aukko, T.Rautavaara	87 - 97
Linnanpihan kaakkoisseinä, E-M.Viljo	99 - 101
Linnanpihan kaakkoisseinä II krs:n tasolla, E-M.Viljo	103 - 104
Linnanpihan kaakkoisseinän portaali, "	106 - 111
Linnanpihan lounaisseinä, E-M.Viljo	113 - 115
Linnanpihan luoteisseinä, "	117 - 119
Linnanpihan kaivaus, "	121 - 125
Linnanpihan kaivaus, T.Rautavaara-Brax	127 - 149
Koillinen ulkoseinä, E-M.Viljo	151 - 162
Kaakkoinen ulkoseinä, "	164 - 167
Luoteinen ulkoseinä, eteishallin ja pohjoistornin vä- linen oviaukko, E-M.Viljo	169 - 170
Koillinen esilinnanpihan, E-M.Viljo	172 - 175

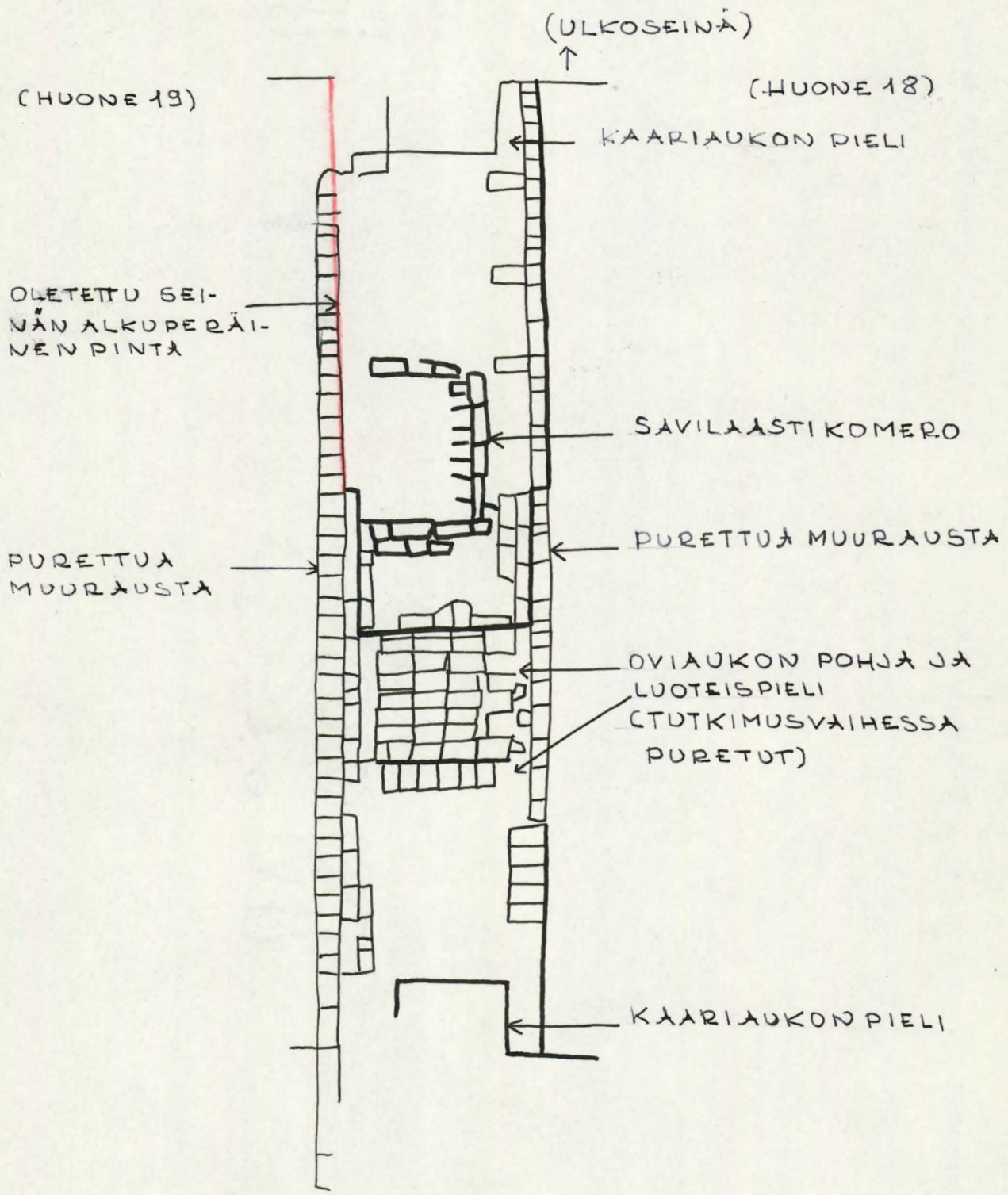
H U O N E 18-19

Väliseinä

Eeva-Maija Viljo 1965

PIIRROS 1

HUONE 18 JA 19 VÄLISEINÄN POHJA

1:50

6

Huone 19

Lounaisseinän komeron? pohja

Huhtikuu 1965

1890-luvulla oli seinä purettu suunnilleen tasolle +5,50 ja muurattu huoneen pituinen segmentti, jonka pielet kohosivat varhaisemman seinän tyngän päältä luoteessa ja kaakossa.

Piirros 1

Seinässä oli savilaastilla muuratun komeron(?) pohja, jonka kaakkoispieli oli n. 2,60 m etelänurkasta. Savilaastimuurauksen päällä oli umpeenmuurausta, joka poistettiin. Komeron seinistä oli jäljellä suunnilleen 1 kyljittäinen tiilikerros. Komero oli n. 1,30 m leveä ja n. 1,07 m syvä. (Syvyys laskettu seinän verhomuurauksen pinnasta, joka komeron kohdalta purettiin.) Pohja oli todennäköisesti sijainnut n. tasolla +5,28, mutta sen muurauksesta ei löytynyt minkäänlaista jälkeä.

Savilaastimuuraus purettiin. Takaseinän tiilien alta paljastui tasais-
ta laastipintaa, joka on saattanut olla varhaisemman paikalla sijainneen komeron muurauksen alla. Tämä laasti oli samaa kuin seinän valkoinen laasti.

Huoneiden 18 ja 19 väliseinä

Huhtikuu 1965
Muistiinpanot
1961
Piiirros 1

Väliseinän oviaukko on selostettu aikaisemmin. Nyt purettiin oviaukon luoteispielen hiilisavilaastimuuraus kokonaan; samaten pohjan tiilet oli poistettu. Etsittiin muurausrajaa, joka näissä osissa linnaa kulki tason +5 paikkeilla. Pohjan laasti oli vaaleata ja ja hienorakeista. Joukossa oli myös tummempia ja karkeampia kohtia, mutta selvää rajaa ei pohjasta löytynyt. Pielessä kulki tasolla +5,20 raja, joka tosin ei ollut kovin selvä. Laastissa ei sen molemmin puolin näkynyt eroa.

Piiirros 1

Huoneen 18 puolella oli n. 3,40 m itänurkasta seinässä 14 cm syvä pykälä, jonka luoteispuolella tiilipinta oli taaempana ja sisälsi enimmäkseen juoksutiiliä. Pykälästä kaakkoon seinä oli munkkilimitystä lähentelevää sekalimitystä, jossa siinäkin oli tavallista runsaammin juoksuun asetettuja tiiliä. Tasolla +5,38 oli kautta seinän kulkeva lappeittainen sidetiilikkerros, jonka yläpuolelta seinä oli purettu. Pykälän kaakkoispuolella laastisaumat oli muotoiltu ja niiden pinta tummunut; luoteispuolella saumojen pinta oli kulunut pois. Huoneen 19 puolella on todennäköisesti ollut vastavalla kohdalla samanlainen pykälä: vastapäätä huoneen 18 pykälää oli poikkilyöty sidetiili, joka ulkoni siitä luoteeseen sijaitsevasta pinnasta. Kyseiset muuraukset kuuluvat ilmeisesti seinän alkuperäiseen pintamuuraukseen: laasti oli samaa kuin täytemuurauksessa ja poikkilyöty sidetiili oli siteessä täytteeseen. Pinta sen luoteispuolella koostui muutamasta juoksutiilestä. Kaikki alkuperäinen seinäpinta ko. sidetiilestä kaakkoon oli poistettu ja seinä oli verhottu uudelleen.

Huoneiden 18 ja 19 väliseinä ja huoneen 19 etelänurkka

Heinäkuu 1965

Väliseinä huoneen 19 puolelta oviaukon kaakkoispuolelta ja etelänurkka

Seinän verhomuuraus oli jäljellä savilaastikomeron kaakkoispuolella. Muurauksessa oli juoksutiilien lisäksi rikkinäisiä tiiliä. Laasti oli ruskeata, kovaa, karkeahkoa (1600-lukua?). Etelänurkassa kaakkoisseinästä n. 45-50 cm verhomuuraus oli poissa. Takana näkyi seinän täytemuuraus ja rippeitä alkuperäisen pinnan muurauksesta.

Etelänurkassa näkyi kaakkoisseinän tasossa väliseinä ylös asti. Väliseinässä oli koilliseen päin sidemuuraus, joka alkoi suunnilleen tasolta +5,10. Sidemuuraus on jatkunut luoteeseen kaakkoisseinän pinnan ohi, mutta luoteisraja oli hävinnyt seinän pinnan purkamisen yhteydessä. Sidemuuraus sijaitsi 50 cm kaakkoisseinän luodin 6 lounaispuolella ja jatkui tasolle +7,40, johon holvin kantaa varten oli jätetty kieleke. Sidemuuraus jatkui ylöspäin 18 cm lounaampana. Holvia varten oli kaakkoisseinään muurattu syvimmältä kohdaltaan tiilikerroksen korkuinen ura, jonka yläpuolella olevat kaksi porrastusta palauttivat seinän tason ennalleen, Tässä sidemuurauksessa oli samanlainen laasti kuin väliseinässä.

Piirros 2

Piirros 3

Väliseinä huoneen 19 puolelta oviaukon luoteispuolelta

Seinän alkuperäistä pintamuurausta oli jäljellä n. 1,18 m länsinurkasta lukien. Tällä kohtaa seinässä oli n. 1 m levyinen kolo, jonka kaakkoispuolella oli ainoastaan muutama tiili seinän pinnasta jäljellä. Seinän pinta oli samassa tasossa kuin oviaukon kaakkoispuolisen seinän verhomuurauksen pinta.

Länsinurkassa näkyi myös väliseinän sidemuuraus luoteisseinän sisässä. Sidemuuraus tuli tasolle +7,55, jossa holvin kanta sijaitsi. Sidemuuraus alkoi suunnilleen tasolta +5,10 ja ulottui seinän purkamattomassa osassa, joka tuli tällä kohtaa tasolle +5,68, 58 cm luoteisseinästä kaakkoon. Alin sidemuurauskerros oli lyöty poikki; se oli alunperin tullut seinän pinnan tasoa ulommaksi, kun taas ylempänä sidemuuraus muodosti seinän pintaan komeroita.

Piirros 4

Luoteisseinän laasti oli tummempaa kuin väliseinän.

Väliseinä huoneen 18 puolelta oviaukon luoteispuolelta

Päällimmäinen tiilikerrokso oli aikaisemmin mainittu lappeittainen sidetiilikerrokso. Seinän pinta oli samassa tasossa kuin oviaukon kaakkoispuolisen seinän ulompi pinta.

Pohjoisnurkka tuli tason +6,12 alapuolelta näkyviin huoneen 18 luoteisseinässä olevan aukon ansiosta. Väliseinä ja luoteisseinä olivat siteessä toisiinsa. Täytemuurauksessa kulkeva muurausraja tasolla +5 jatkui tiilimuurauksessa ainoastaan seinien kulmassa. Ensimmäisenä olleen sidetiilen jälkeen raja näytti kulkevan alaspäin, missä sitä saattoi seurata betonilattiaan asti. Väliseinässä huoneen 18 puolella ei näkynyt muurausrajaa. Laastisaumat olivat kuten oviaukon kaakkoispuolella muotoillut ja niiden pinta tummunut.

Lynne
LINNEN BANK

Huoneen 19 lounaisseinä

Syyskuu 1965

Vrt. Itätornin
kaakkoisseinä
1965

Seinästä poistettiin sekundaarin verhomuurauksen rippeet. Laasti oli tummaa, karkeahkoa (1600-luku?).

Takaa paljastuneessa täytemuurauksessa kulki muurausraja hieman tason +5 yläpuolella. Raja loppui luodin 3 paikkeilla. Laasti sen alapuolella oli tummempaa kuin seinän valkoinen hieno laasti.

Valokuva

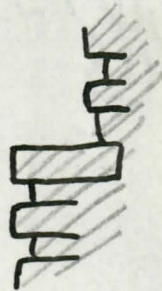
Seinän oviaukon kaakkoispuolesta poistettiin myös hiilisavilaastilla tehty verhomuuraus. E.m. muurausraja näkyi selvästi täytemuurauksessa.

VÄLISEINÄN HUONEEN 19 ETELÄNURKAN
SIDEMUURAUUS HOLVIN KÄNNÄN KOHDALTA
(LUONNOS)

PIIRROS 2

(KOILLINEN)

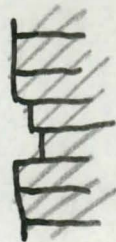
(LOUNAINEN)

HOLVIN SIDEMUURAUUS HUONEEN 19
KAAKKOISSEINÄSSÄ (LUONNOS)

PIIRROS 3

(LUODE)

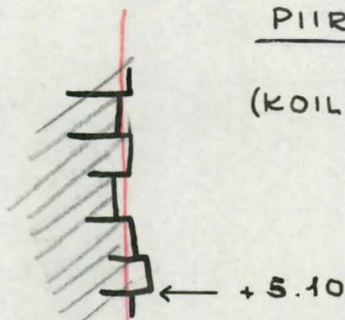

VÄLISEINÄN HUONEEN 19 LÄNSINURKAN
SIDEMUURAUUS TASOLTA +5,10 YLÖSPÄIN (LUONNOS)

PIIRROS 4

(LOUNAINEN)

(KOILLINEN)

SEINÄN PINTA

1965

UNIVERSITY OF WISCONSIN - DEANE

H U O N E 19

Kaakkoisseinä

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 19 kaakkoisseinä

Syyskuu 1965
Tutkimuspiir.
22:13/304

Kaakkoisseinän koillisen renessanssi-ikkunan lounaispielen ja luodin 3 välillä poistettiin pintamuurausta betonista suunnilleen tasolle +6,30. Seinän täytemuuraus oli tummunut.

Ulkoseinän itäkulmasta laskien toisen parrunkolon koillisseinäjä sijaitsi n. 50 cm luodin 3 koillispuolella.

Tasolla +5,35 - 5,40 kulki työsauma, jonka alapuolella oleva laasti vaikutti tummemmalta kuin ylempänä oleva.

(Ulkoseinässä tuntui parrunkolon alareunan kohdalla kulkeva sauma erottavan toisistaan nämä kaksi eri laastia, joiden erot olivat kuitenkin niin pienet, että niitä ei voitu varmuudella todeta.)

Lokakuu

1800-luvun pintamuurausta poistettiin seinän lounaiseen renessanssi-ikkunaan saakka. Täten syntyneen onkalon pinta oli tason +6 yläpuolelta nokeentunut.

Jyväskylä
LINNEN BANK

Huoneen 19 kaakkoisseinän lounainen renessanssi-ikkuna

Lokakuu 1965
 Tutkimuspiir.
 22:13/348

1800-luvun ikkunamuuraus purettiin. Näin syntynyt aukko ulottui suunnilleen tasolta +4,85 tasolle +11 asti ja sijaitsi luotien 25 ja 28 välillä.

Aukossa oli alinna renessanssi-ikkunan pohja ja pieliä alaosat. Suorakulmainen pohja oli suunnilleen tasolla +4,83. Sen leveys oli 77 cm ja syvyys sisäseinästä 112 cm. Ikkuna-aukko sijaitsi symmetrisesti luodin 27 molemmin puolin. Se oli muurattu lappeittaisista juoksutiilistä. Molemmin puolin oli 4 tiilikerrosta - n. 45 cm - korkeat ikkunapenkit, jotka vinojen pieliä ansiosta kapeenivat ulospäin. Viistoista pielistä oli ainoastaan alimmat tiilikerrokset jäljellä. Koillispieleessä istumapenkki oli sisäseinän kohdalla ollut n. 45 cm leveä. Lounaispielen penkki ei ollut mitattavissa. Koillispieleessä näkyi myös, että viiston pielen alin kerros on hakattu. Mahdollisesti se on alunperin ollut istumapenkin päällimmäinen kerros, joka on myöhemmin poistettu. Koillispieleessä oli istumapenkin yläpuolella myös jäljellä useita slammaus- tai kalkkikerroksia sekä alin rappauskerros. Kalkissa oli myös punaista ja mustaa väriä. (Tiilet viety tiilivarastoon.)

Tiilet: 32 x 15,5 x 9
 33 x 16 x ?
 32 x 15 x ?
 ? x 14,5 x 8,5
 29 x 13 x 9,5

Laasti oli hiililaastia.

Aukon seinämät olivat renessanssipieliä yläpuolella normaalia keskiaikaista valumuuria, josta useat työsaumat erottuivat. Laasti valkoista.

Huoneen 19 kaakkoisseinä. Savukanava huoneesta 15.

Lokakuu 1965

Kun lounaisen renessanssi-ikkunan lounaispieli oli poistettu, paljastui huoneesta 15 tulevan leveän savukanavan muodostama aukko, joka tasolla +4,50 tuli noin 50 cm seinän sisään. Kanavan lounaisseinä oli n. 90 cm päässä huoneen etelänurkasta, ja kanava oli sisäseinän kohdalla 87-90 cm leveä.

Piiirros 2

Kanavan kaakkoisseinä jatkui alaspäin kohtisuorasti tasolle +3,60, missä se muodosti mutkan ja jatkui loivasti huoneeseen 15 viettäen ensin tasaisesti, sitten porrastetusti. Koillisseinä ja ulkoseinän puoleinen reuna olivat seinän täytemuurausta, jota oli tasoitettu tiilillä.

Piiirros 1

Tason +4,50 alapuolella kaakkoisseinän pinta ulkoni n. 17 cm. Tämän seinäpinnan kohdalla kanavan koillisreunassa oli pystysuora muurausraja, joka jatkui kanavan kohtisuoran osan pohjassa, joka oli sekä täyte- että tiilimuurausta.

Piiirros 2

Kanavan lounaisseinä oli kokonaan tiilistä muurattu ja kohtisuorassa kaakkoisseinää vasten, mutta ei ollut siteessä siihen. Huoneen kaakkoisseinän pinnan kohdalla lounaisseinässä oli myös pystysuora rako, joka todennäköisesti on halkeama, sillä pari haljennutta tiiltä sijaitsee juuri raon kohdalla.

Kanavan huoneen 19 betonilattiaan asti ulottuva viisto luoteisseinä oli muurattu päätiiliä ulottamalla. Ylin säilynyt kerros on lyöty poikki.

Kanavan seinien raoista löytyi nokea ja palanutta laastia. Laasti oli ruskeata, hienojakoista ja poikkesi selvästi kaakkoisseinän laastista.

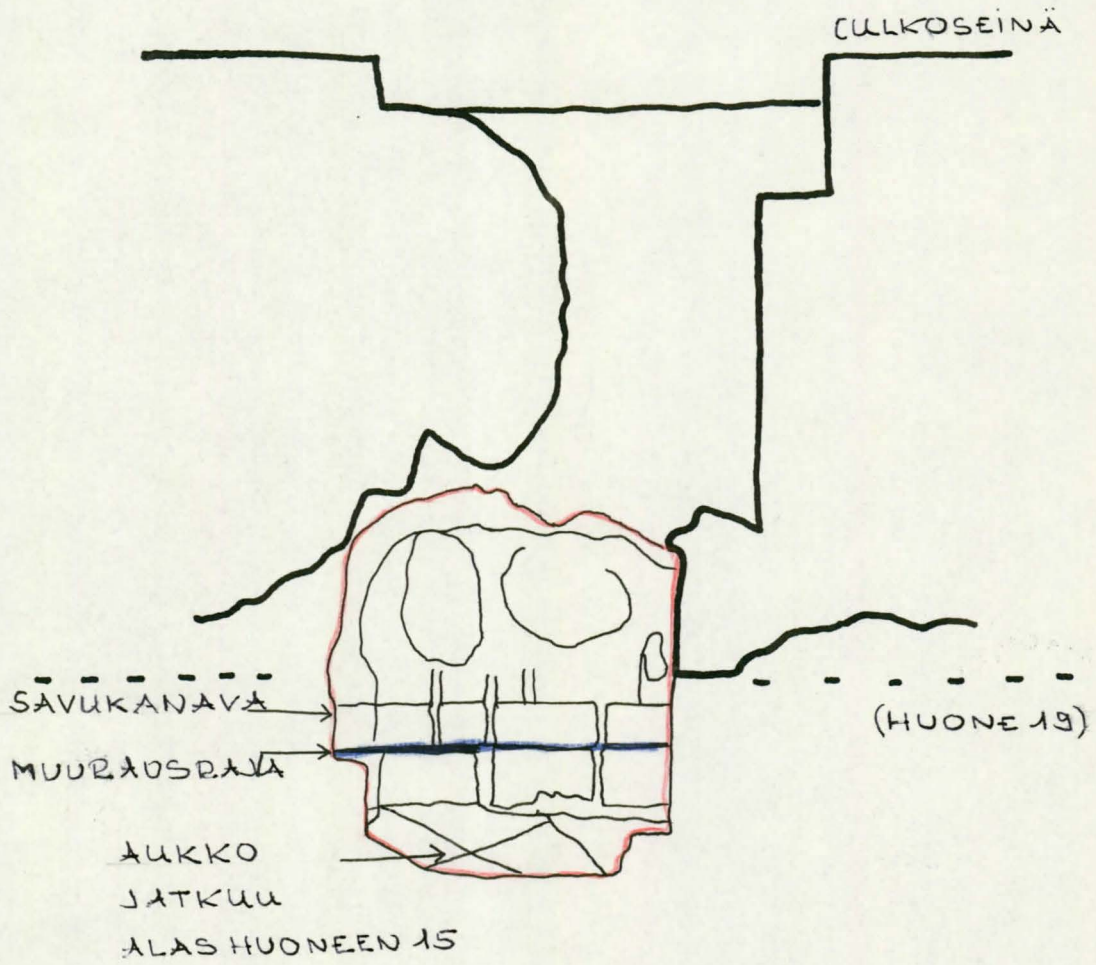
Tiilet (lounaisseinämä):

27,5	x	13	x	9,5
29	x	14	x	9,5
?	x	?	x	9,5
?	x	?	x	10
29	x	?	x	10

HUONE 19

SÄVUKANAVAN POHJA

1:20 PIIRROS

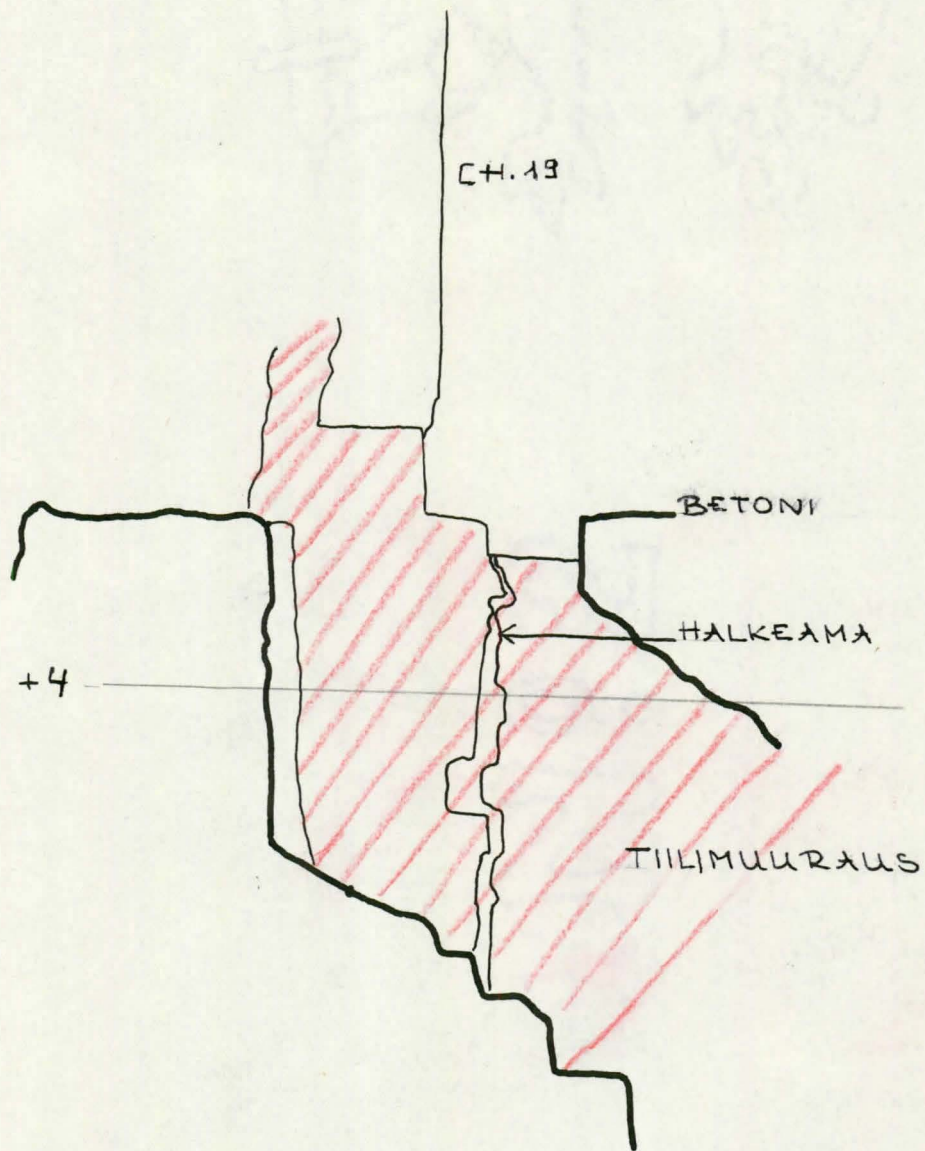

HUONE 19

SÄVUKANAVA LOUNAASEEN

1:20 PIIRROS

H U O N E 19

Luoteisseinä

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 19 luoteisseinä tasojen +8 ja +11 välillä.

Tammikuu 1965
Piiirros

Noin tasolta +8,60-8,70 alkanut 1800-luvun oviaukko oli purettu ja muurattu huoneen 28 (38) puolelta kiinni. Oviaukko sijaitsi luoti 4:n molemmin puolin. Itse aukossa ei huoneen 19 puolelta ollut havaittavissa kuin työsaumoja. Purettu aukko ulottui suunnilleen tasolle +11 ja oli luoti 2:sta n. 50 cm koilliseen ja luoti 5:stä 20 - 40 cm lounaaseen. Aukko katkaisi seinässä näkyvän tynnyriholvin kaaren.

Seinästä oli purettu 1800-luvun verhomuuraus.

Seinän lounaispää

Kaaren lounaispuolelle jäävässä kiilassa oli 1800-luvun muurauksen takana tiilipinta, joka ei ollut siteessä huoneen alkuperäiseen tiiliseinään.

Länsinurkassa oli 1800-luvun uunia varten muurattu kaareva syvennys. Nykyinen huoneiden 18 ja 19 välinen seinä on alkuperäistä kapeampi, koska luoteisseinässä näkyvät jäljet osoittavat, että seinä on alkuaan ollut 30 cm paksumpi koilliseen päin. Tason +10 yläpuolella oli nurkasta vinosti ylöspäin kulkeva muurausraja, jonka lounaispuolella oli lounaisseinän kanssa siteessä oleva ilmeinen 1800-luvun muuraus.

Seinän koillispää

Nurkassa näkyi, että koillisseinä jatkui luoteisseinän ohi, ja jälkimmäinen liittyi suorana edelliseen.

Piiirros

Porraskäytävän 29a tiilimuurauksen tausta oli näkyvissä. Huoneen 19 ja porraskäytävän tiiliseinät eivät ole olleet siteessä toisiinsa.

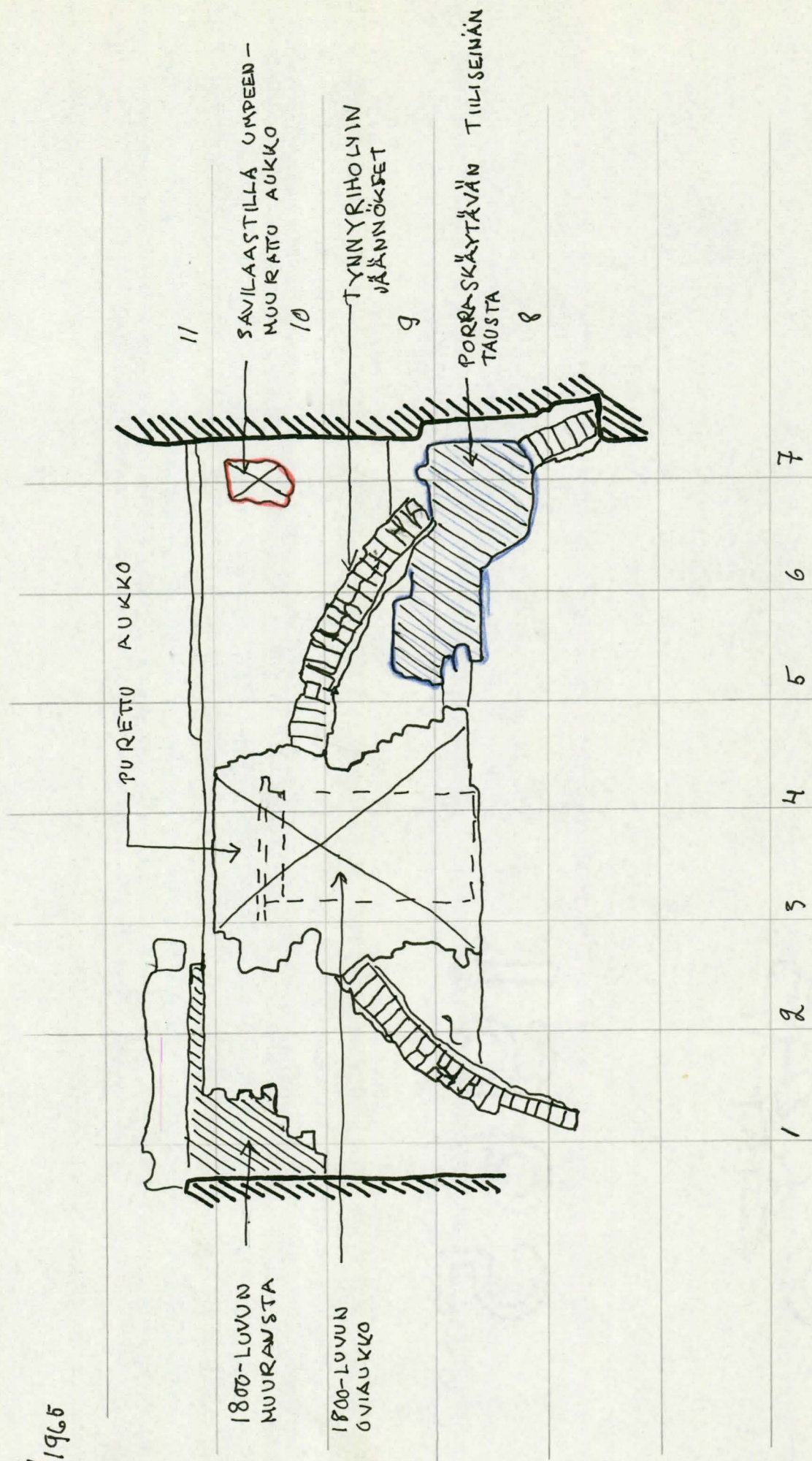
Vanha huoneen 19 seinäpinta tulee alas n. tasolle +9,5 ja alkoi taas n. tasolta +8,25 - +8,75.

Tason +10,35 paikkeilla oli melkein pohjoisnurkasta alkaen lounaaseen päin hakattu pyöreähkö aukko viereiseen käytävään. Aukon leveys oli n. 80 cm ja korkeus n. 70 cm. Aukko oli muurattu umpeen savilaastimuurauksella.

Seinä käytävän ja huoneen 19 välillä oli n. 40 cm paksu.

H: 19 LUOTEISSEINÄ
 1:50
 EMV/1966

WALKOSKI M. S. A. P. E. Y. H. H. I. O.

WALKOSKI

H U O N E 19

Koillisseinä

Huoneen 19 koillisseinän luoteisikkuna

Heinäkuu 1965 Ikkunan umpeenmuuraus poistettiin. Ulkoseinässä pielet olivat sei-
Muistiinpanot nään nähden suorakulmaiset yhden tiilenmitan verran; sisempänä
1964, h. 19; ikkunakomero laajeni sisäänpäin. Ikkunan pohja oli ulkoseinässä
1965, koillinen tasolla +6,16. Pohjassa oli 69 cm ulkoseinästä tiilirivi, jonka
ulkoseinä tiilet olivat suunnassa koillinen - lounainen. Vain 2 luoteisinta
tiiltä, joiden pinta oli tasolla +6,02, oli jäljellä; niiden ja
ulkoseinän välissä oli harmaakiviä. Pielissä näkyi jälkiä päällim-
mäisestä tiilikerroksesta, joka oli kokonaan poissa.

Pohjan tiiliä: 28 x 14 x 10 , 30 x 15 x 9,5

Pyöräskylä
LINEN BANK

Huoneen 19 koillisseinä. Luoteinen komero ja renessanssi-ikkuna.

Tammikuu 1965
 Tutkimuspiir.
 22:13/344
 Piirros¹, I

Seinän luoteisimman ikkuna-aukon kaakkoispuolella sijaitsi keskiaikaisen komeron jäännökset. Komeron lähes kokonaan säilyneen kaakkoisseinän pieli oli n. 3,60 m pohjoisnurkasta. Osa takaseinää ja holvin kaakkoisin osa olivat myös säilyneet. Holvin kanta sijaitsi tasolla +7,07. Komeron luoteisseinän paikalle oli myöhemmin murattu renessanssi-ikkuna, jonka takia komeroa oli purettu. Myös kaakkoispielen uloin tiilikerros oli purettu huoneen koillisseinän uuden verhomuurauksen takia. Verhomuuraus oli suoritettu hiili-laastilla.

Komeron holvin kanta muodosti n. 5-6 cm leveän kielekkeen. Takaseinässä, n. 40 cm kaakkoisseinästä holvi tuli n. tasolle +7,35 - 7,40. Komeron syvyys oli 90 cm.

Pohjaa ei ollut lainkaan jäljellä, mutta se on todennäköisesti sijainnut tasolla +5,65 - 5,70, jonne asti kaakkoisseinä ulottui. Alempaa tuli näkyviin täytemuurauksen kiviä. Myös takaseinästä oli hyvin pieni tynkä jäljellä tälle tasolle asti.

Komerossa oli tasojen +6,12 ja +6,60 kohdalla valmiiksi muuratut urat hyllyjä varten. Urat olivat n. 3,5 - 5 cm syvät ja alunperin n. 3 cm korkeat, mutta ainakin ylempää uraa oli myöhemmin hakkaamalla laajennettu. Myös holvin kannan kieleke on saattanut kannattaa hyllyä, Hyllyjen urat, kieleke ja holvin pinta sekä takaseinä olivat erikoisesti hyllyjen kohdalta nokeentuneet, vaikka seinämät olivat tosin muutenkin tummuneet.

Tiilet: 28 x ? x 10
 27,5 x ? x 9,5
 27,5 x ? x 10
 ? x ? x 10,5
 28 x ? x 10
 24 x 14 x 9
 27,5 x 14 x 9

Laasti oli harmahtavaa ja sisälsi kalkkipilkkuja.

Piirros¹

Komeron alapuolella komeron kaakkoisseinän luoteispuolella oli renessanssi-ikkunaa varten tehtyä pielimuurausta. Sisäänpäin laajenevan ikkunan kaakkoispieltä oli näkyvissä komeron takaseinän takana n. 65 cm komeron kaakkoisseinästä luoteeseen runsaan metrin

päässä sisäseinästä. N. 30 cm sisäseinästä pieli oli n. 47 cm komeron kaakkoisseinästä. Vino pieli tuli n. tasolle +5,35, ja sen alapuolella oli penkki, jonka reuna sijaitsi suorakulmaisesti seinään nähden muodostaen kiilamaisen istuimen. Penkin reuna sijaitsi 80-85 cm komeron kaakkoisseinästä.

Tiilet:	?	x	15,5	x	10		?	x	16	x	9					
			25,5	x	13,5	x	10		?	x	14	x	10			
			32,5	x	?				x	9		?	x	15	x	9,5

Vaaleanharmaa laasti sisälsi hiiltä.

Huoneen 19 koillisseinän kaakkoinen renessanssi-ikkuna

Maaliskuu 1965

Piiirros

Koillisseinässä oli em. renessanssi-ikkunasta kaakkoon toisen renessanssi-ikkunan jäännökset. Sen kaakkoispieli sijaitsi n. 46 - 48 cm luodin 8 luoteispuolella. Luoteispieltä oli jäljellä vain hyvin pieni osa runsaan metrin päässä sisäseinästä. Pielien väli oli tasolla +6 ollut ehkä n. 1,20 m. Kaakkoispieltä oli jäljellä tasolle +7,20 - 7,23. Penkki oli suunnilleen tasolla +5,50, ja sen leveys sisäseinän kohdalla oli n. 45 - 47 cm. Ikkunan pohja on ollut tasolla +4,96 - 4,98. Sitä oli jäljellä vain kaakkois- ja koillisreunassa. Ikkunan pielet ovat olleet sisäänpäin laajenevat; penkin reuna on muodostanut suoran kulman seinään nähden. Pielet oli rapattu ja slammattu.

Kate on sijainnut suunnilleen tasolla +7,20. Paikalla todennäköisesti sijainneista lankuista ei ollut mitään jäljellä, eikä laastissa ollut havaittavissa jälkiä, mutta seinän täytemuurauksen ja pielen välisen kulman laasti oli siten muotoiltu, että sen päällä tuskin on voinut olla tiilimuurausta. Molempia pieliä oli säilynyt yläreunaan asti.

Luoteispielestä löytyi osittain hiiltynyt koivupölkky.

Muurauksessa oli käytetty hiililaastia.

Huoneen 19 koillisseinän kaakkoisen renessanssi-ikkunan luoteispuolelta löytynyt keskiaikainen ikkuna

Maaliskuu 1965
Tutkimuspiir.
22:13/345
Piiirros, II

Renessanssi-ikkunan luoteispuolelta löytyi holvatun ikkunan luoteispieli. Se sijaitsi n. 47-48 cm luodista 6 luoteeseen. Pieli alkoi tasolta +4,85 ja ikkunan holvin kanta oli tasolla +5,27. Kanta muodosti 6-9 cm leveän kielekkeen. Holvin kaari oli yksinkertainen päätiilirivi.

Pohjassa oli erikokoisia harmaakiviä, joita mahdollisesti on peittänyt rappaus.

Tiilet: 28 x 14,5 x 10
27,5 x ? x 10
27,5 x ? x 8,5

Laasti oli karkeata, ruskehtavaa ja samanlaista kuin ympäröivän seinän laasti.

Piiirros, III

Seinässä luodin 5 kohdalla alkaen tasolta +5,65 oli 6 päällekkäistä katkaistua sidetiiltä. Pintamuuraus oli kokonaan poissa.

Matalalla sijaitsevan ikkunan kaaren yläpuolella n. tasolla +6 kulki muurausraja, jonka alapuolella oleva laasti oli tummempaa ja kovempaa kuin yläpuolella oleva. Em. sidetiilirivi vaikutti ylempään muuraukseen kuuluvalta.

Huoneen 19 koillisseinän parrunkolo

Maaliskuu 1965 Noin 2,40 - 2,50 m itänurkasta löytyi seinän sisästä 36 - 38 cm
Piiros!
Tutkimuspiir. tasoon asti (taso +4,70). Kanavan pohja oli kivetty epätasaisilla
22:13/345 harmaakivillä, joiden välissä oli laastia. Pohja oli suunnilleen
12-18 cm betonilattian tason alapuolella. Kanava oli täynnä luita,
ruotoja, ruokamultaläiskiä. Sisältö seulottiin; pronssihomeisia
Muistiinpanot, metallinmurusia ja veistetty tikku olivat tulokset. Kanava oli
koill. ulkosei- läpi seinän menevä parrunkolo.
nä 1965

Huoneen 19 koillisseinä; kaakkoiskomero

Maaliskuu 1965
 Tutkimuspiir.
 22:13/345
 Piirros¹, IV

Verhomuurauksen poistamisen jälkeen löytyi seinästä toinen suorakulmainen segmenttikaarinen komero noin 45 cm päässä itänurkasta. Komero oli 93 cm leveä; kaaren kanta sijaitsi tasolla +7 ja laki tasolla +7,34. Komero oli n. 90 cm syvä.

Kaaren kanta muodosti molemmissa pielissä kielekkeen: luoteispuolella n. 5 cm, kaakkoispuolella n. 8 cm levyisen. Takaseinän ja holvin kaaren välissä on noin 3-7 cm syvä ja 1,5-2 cm leveä rako. Seinissä oli urat hyllyjä varten tasoilla +6,10 ja +6,54. Luoteispielen alemmassa urassa oli jäljellä pala hiiltynyttä puuta. Urat on todennäköisesti muurattu komeroa tehdessä. Uria oli kylläkin murennettu hakkaamalla niiden yläpuolella olevia tiiliä. Kaakkois-sivu ulkonee joka uran jälkeen porrastetusti alaspäin mentäessä.

Komeron epätasaisesta, n. tasolla +5,60 sijaitsevasta pohjasta (harmaakivimuurausta) löytyi hiustukko.

Tiilet: 28,5 x 14 x 9,5
 27,5 x 14 x 10
 28 x 14 x 10
 27,5 x ? x 9,5
 28 x ? x 10

Huoneen 19 koillisseinä

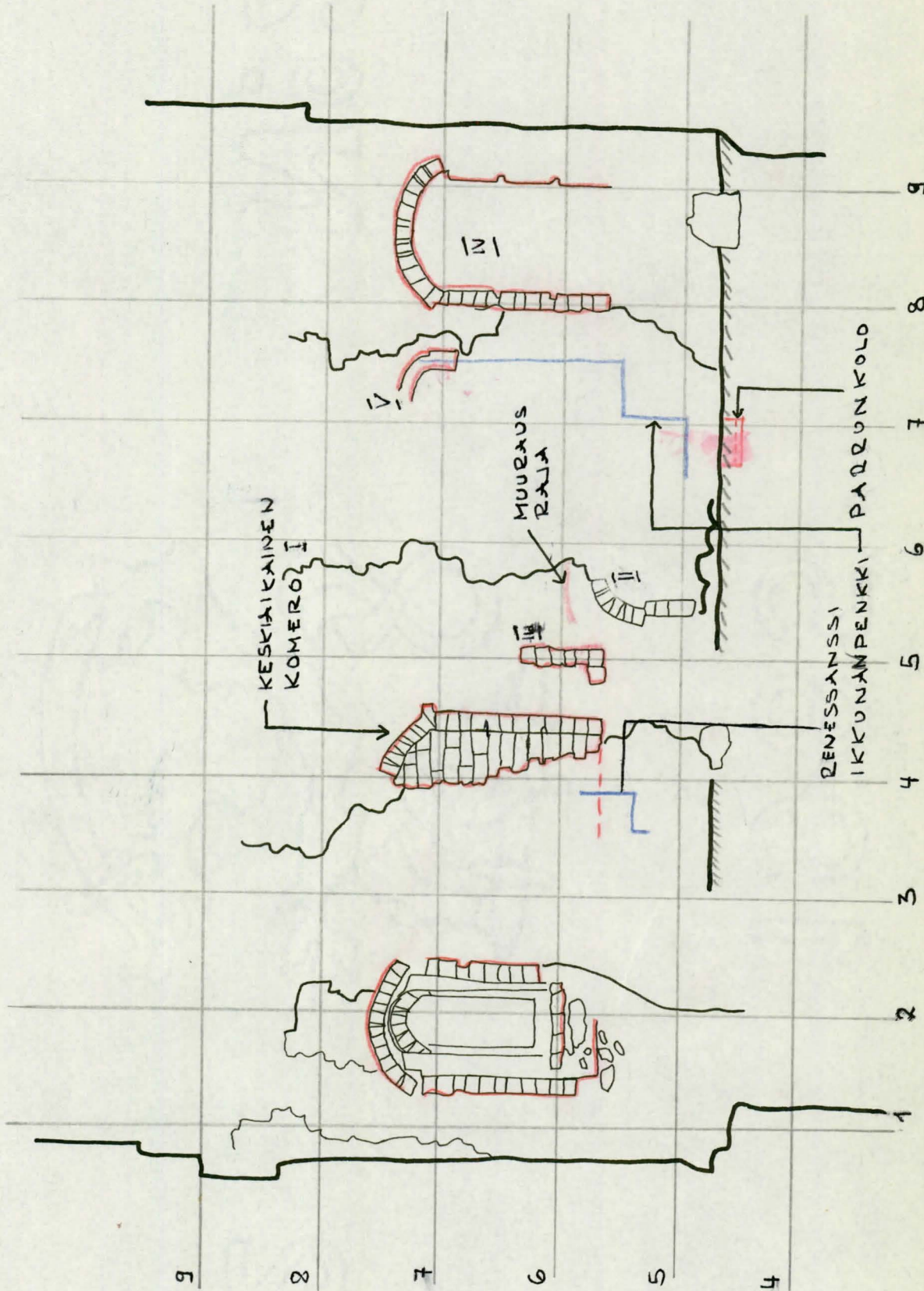
Huhtikuu 1965
Piiirros, V

Noin 2 m päässä itänurkasta alkaen noin tasolta +7,10 oli seinässä holvin jälki, tasaiseksi painettu laastikaari, jossa oli tiilenpäiden jälkiä. Ulkoseinässä oli ikkunan pielimuurausta tällä kohtaa.

Syväskyttä
LINEN BANK

HUONEEN 19 KOILLISSEINA 1:50

Piirros 1.

A vertical line of text or a page number, which is extremely faint and difficult to read.

H U O N E 26 (45)

Kaakkoisseinän lounainen aukko

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 26 (45) kaakkoisseinän lounainen oviaukko

Syyskuu 1965
Muistiinpanot
h. 26, 1964

Kaakkoisseinän lounaista aukkoa ympäröinyt 1800-luvun oviaukon muuraus oli kokonaan purettu. Aukon pohja on selostettu aikaisemmin. Aukon lounaissivu oli pihan lounais- ja luoteisseinien kulmasta n. 90 cm päässä; koillispieli oli n. 60 cm pihaseinän luodin 3 lounaispuolella, yläreuna oli tasolla +11,14.

Piirros 1

Aukon pohjan kokonaan tiilistä tehty muuraus jatkui lounaispielessä ja ulottui suunnilleen tasolle +10,33. Tällä kohtaa kulki vaakasuora muurausraja, jonka yläpuolella oli harmaakiviä sisältävä seinän täyte. Ulkoseinän puolella tuli alas tasolle +9,75 n. 35-42 cm paksu savilaastimuuraus. Sisäseinän puolella savilaastimuuraus tuli alas tasolle +10,23 alinna yhden tiilen levyisenä kerroksena. Tiilimuurauksessa oli pahoja pystysuoria halkeamia lähellä molempia seinäpintoja. Laasti oli ulkoseinän puoleisissa halkeamissa muuttunut (tulipalon ansiosta?) helposti murenevaksi. Uloimmat tiilikerrokset eivät olleet kunnolla siteessä toisiinsa, mikä seikka on edistänyt halkeamien syntyä. Sisäseinän puolella päällimmäiset pari tiilikerrosta olivat myös huonosti siteessä toisiinsa.

Muistiinpanot
h. 26, 1964

Aukon lounaispuolista sisäseinää on aikaisemmin selostettu. Nurkassa se ei ollut siteessä länsitornin seinään, jonka kulma oli havaittavissa vielä tasolla +9.

Piirros 1

Ulkoseinästä oli aukon lounaispuolella tason +8,20 yläpuolelta pinnasta pois päällimmäiset tiilet. Hieman tason +9 yläpuolelta alkaen oli nurkassa 35-50 cm levyinen kaista seinän pintaa. Savilaastimuurauksen pinta, joka alkoi suunnilleen tasolta +9,75, oli ehyt ja ulkoni n. 8 cm. Tasolla +10,32 oli taas 3-4 cm levyinen kieleke, jonka yläpuolella seinän pinta oli taaempana. Savilaastimuurausta oli saumattu vaalealla kalkkilaastilla. Sekä rikkoutunut että savilaastipinta olivat nokiset.

Nurkassa savilaastimuurauksen alapuolella oleva seinä oli siteessä lounaisseinään.

Pihan luoteisseinän koristefriisi ei jatkunut aukon lounaispuolella.

Piirros 2

Koillispielessä kulki pystysauma viistosti ylöspäin luoteesta kaak-
koon:

- tasolla +11 n. 50 cm ulkoseinästä
- " +10 n. 45 cmm "
- " +9,12 n. 73 cm "

Muistiinpanot
h.26, 1964
Piiirros 3

Ulkoseinän puolella oli harmahtava kalkkipilkkuja sisältävä laasti, jolla portaali ja koristefriisi oli muurattu. Pohjassa raja kulki tiilimuurauksen ja harmaakiviä sisältävän täytemuurauksen yhtymäkohdassa, kuten aikaisemmin on selostettu.

Piiirros 2

Sisäseinän puolella oli aukon reunan ja portaalin yläpuolella sijaitsevan ikkunan välissä jätteitä sidemuurauksesta, joka alkoi tasolta +9,12. Sidemuuraus ulkoni porrastetusti tasolta +9,95 tasolle +10,07, josta alkoi pystysuora seinäpinta.

Aukon yläreuna oli kokonaan savilaastilla muurattu.

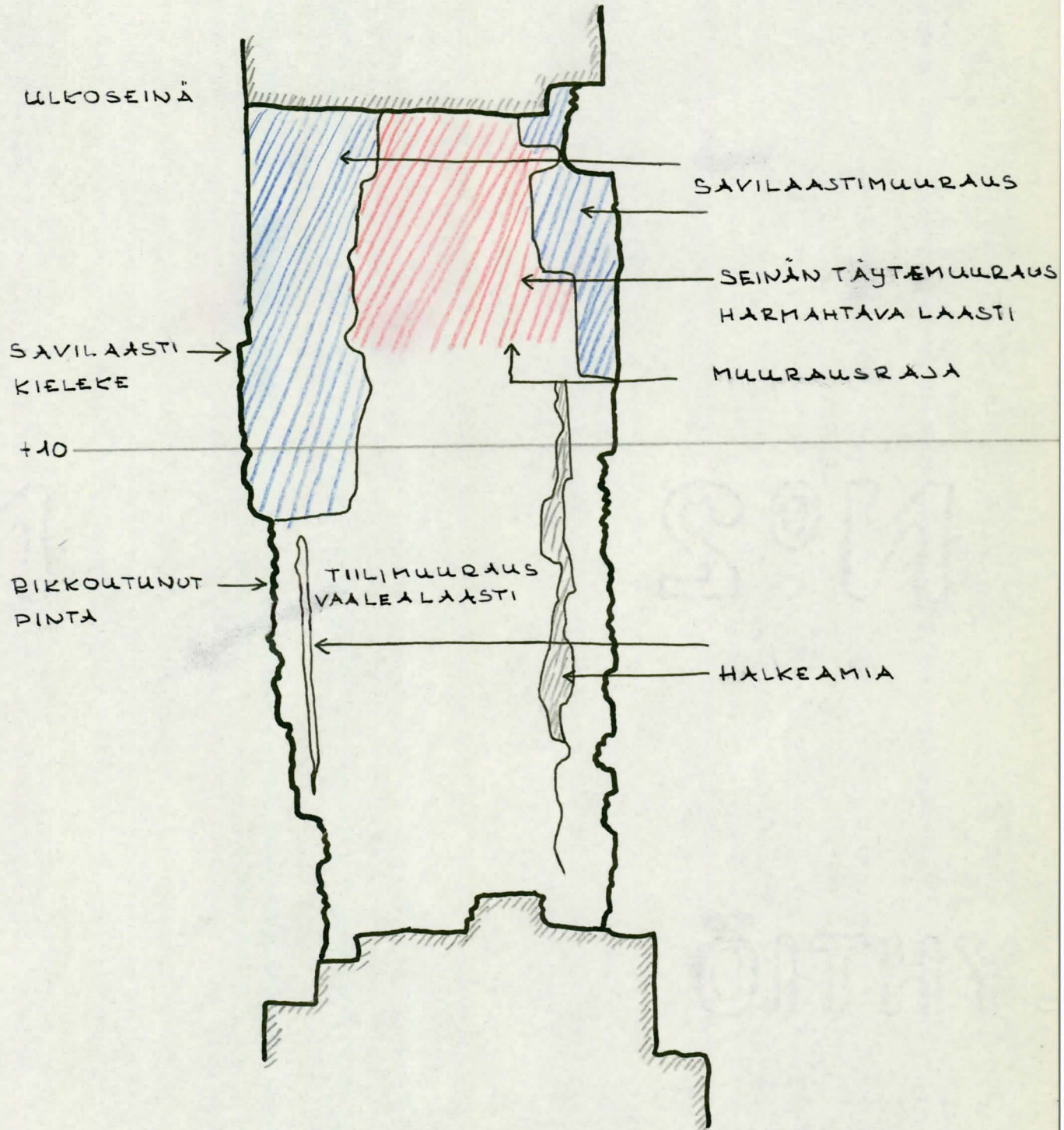
Savilaastimuuraus aukon lounaispuolelta poistettiin. Seinät olivat sen takana nurkassa siteessä toisiinsa. Tasolla +10,33 kulkeva muurausraja jatkui nurkkaan päin ja jakoi seinän alapuolella olevaan tiilimuuraukseen ja yläpuolella olevaan harmaakivitäytteeseen. Laastieroja ei ollut havaittavissa.

Syväskytä
LINNEN BANK

KAAKKOISSEINÄN LOUNAISALUKKO

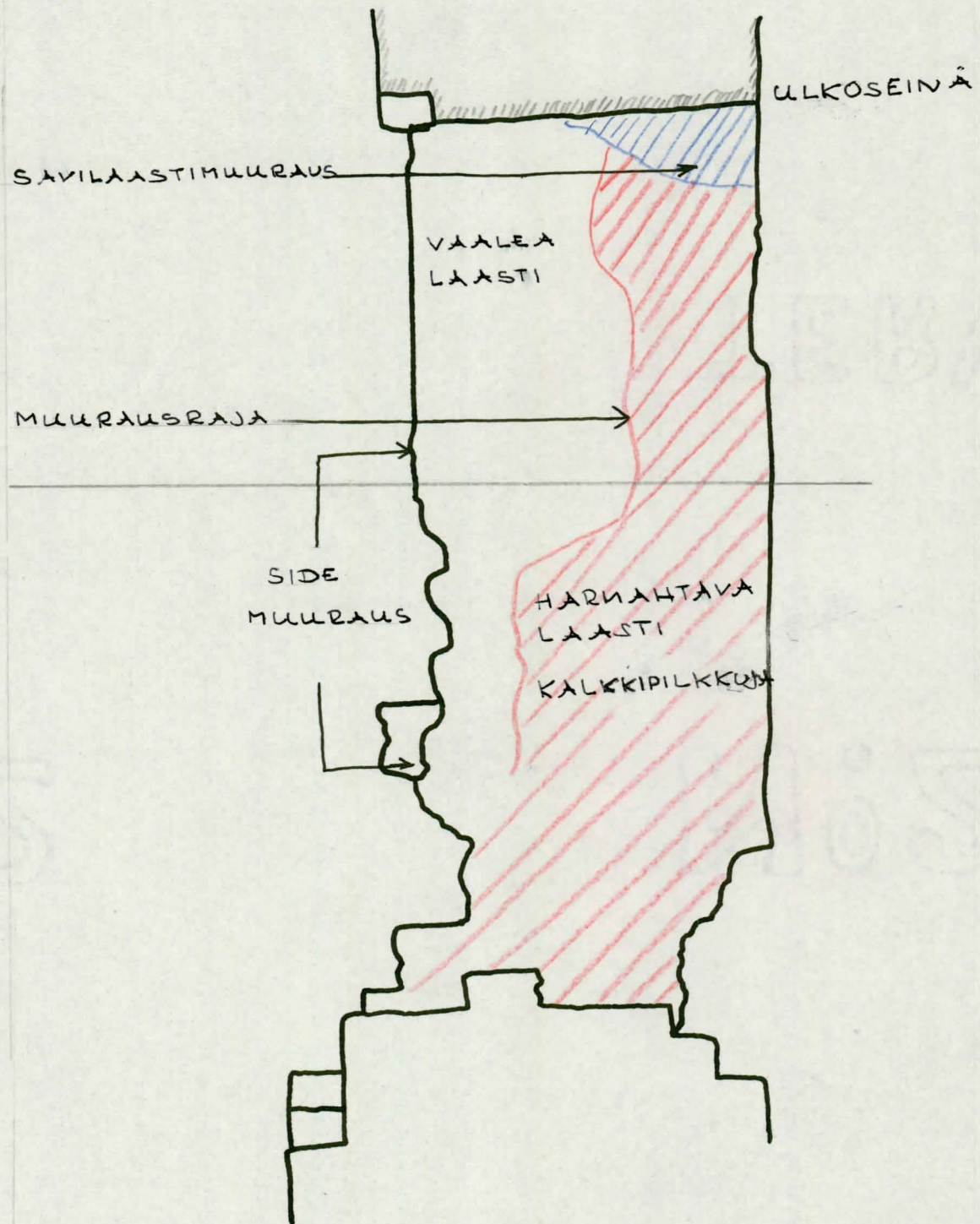
PIIRROS 1 1:20

HUONE 26

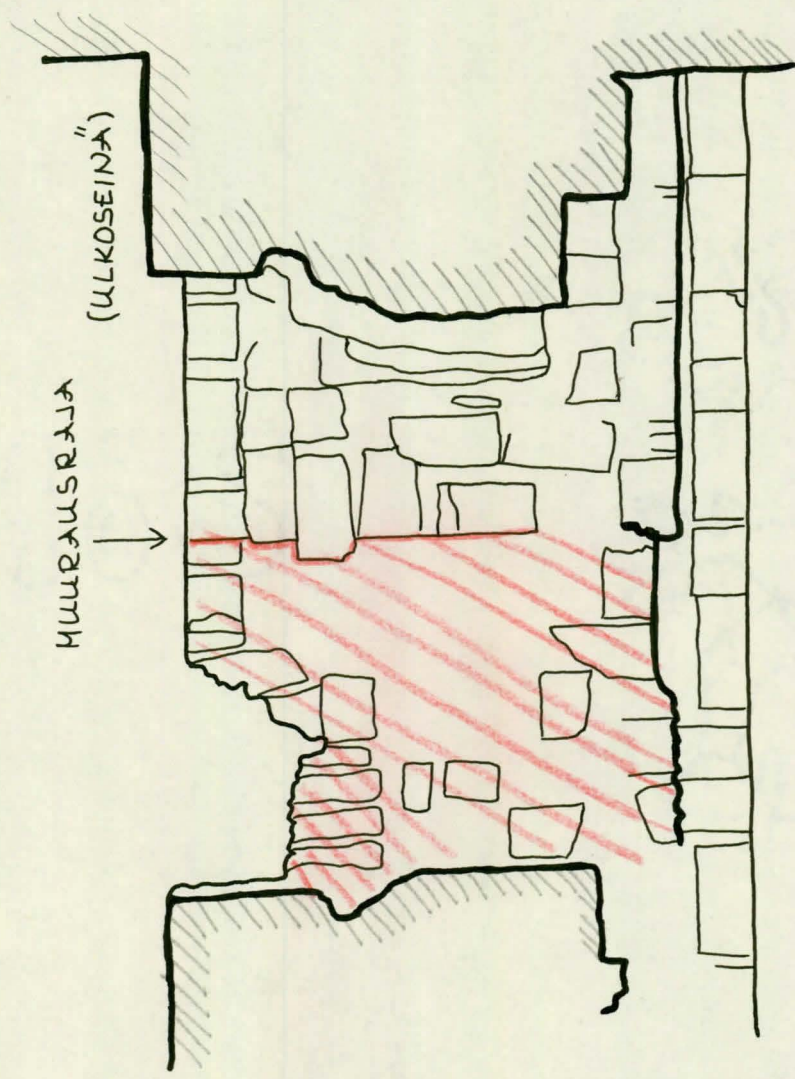
KAAKKOISSEINÄN LÖUNNÄISÄUKKO

PIIRROS 2 1:20

HUONEEN 26 KAAKKOISSEINÄN LÖUNNAISEN AUKON POHJA
1:20
PIIRROS 3

(HUONE 26)

H U O N E 26

Kaakkoisseinän ikkunat

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 26 kaakkoisseinän lounaisikkuna

Tammikuu 1965

Piiirros

Kun ikkunan lounaispielestä oli poistettu päällimmäistä tiilimuurausta, paljastui pielessä n. 25-28 cm syvä pykälä, joka oli sisäseinän ja pielen kulmassa. Pykälä alkoi samalta tasolta kuin huoneen seinässä ollut kyljittäinen tiilirivi ja jatkui sen yläpuolelle 2 riviä. Muurausrajoja ei näkynyt.

Pykälä on saattanut syntyä siten, että pieltä muurattaessa on ollut epävarmuutta sen lopullisesta suunnasta.

Huoneen 26 kaakkoisseinän koillisikkuna

Heinäkuu 1965

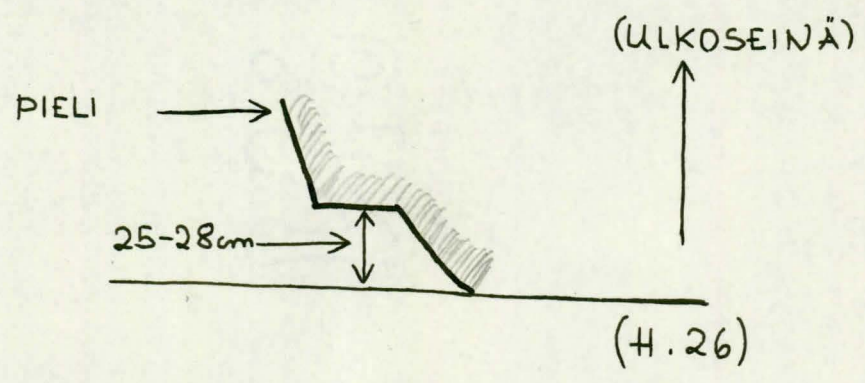
Poistettiin 1800-luvun ikkuna-aukon muuraus. Suunnilleen tasolta +11,10 alkoi savilaastilla muurattu kaari, joka myös purettiin. Tasolta +10,85 alkoi seinän savilaastimuuraus.

Noin tasolla +11,30 näkyi mainitun kaaren yläpuolella oleva 18 cm leveän parrun alapinta. Se kulki 31-32 cm ulkoseinästä seinän suunnassa.

Pyöräskylä
LINNEN BANK

HUONE 26

KAAKKOISSEINÄN LOUNAISEN IKKUNAN
LONKASPIELEN PYKÄLÄN POHJAKAAYA

100

100

THE BAWAKOORNI

MIRZ

H U O N E 26

Itänurkka

Eeva-Maija Viljo 1965

heinäk 1966 & sillinän itäsiiven kaivaus portaiden eteläpuolella

2

2. Kun päällimmäisen maakerros oli poistettu paljastui kaivausalueen itäosassa n. 65 sm liikkauksen A-A₇ länsipuolelta itäsiiven itäseinään asti ja alueta pohjoisessa rajoittavasta seinästä n. 2.30 - 2.40 m etelään päin muurauksen jätkeitä, jotka koostuivat sekä kivestä että tiilestä. Niiden eteläpuolella ja osittain niiden päällä oli savimaata, joka ulottui 60-70 cm liikkauksen A-A₇ itäpuolelta itäseinään ja etelässä väliseinään ja kaivon reunakiviin asti. Saven alta tuli näkyviin alla olevan kiveyksen kiviä, ja raja muurauksen itäpään ja savimaan välillä oli epäselvä. Maa sisälsi pientä saven, multa, luita, tulinurssia, hultta, lehtiä. Maakerroksen ja muurauksen länsipuolella oli kiveystä kaivausalueen länsireunaan asti.

* (kansvan itäseinä)

Muurauksen jätteen koostuivat kahdesta toisistaan erottuvasta osasta, joiden välissä oli kivistä muurattu kanava, joka vietti alaspäin pohjoisesta etelään. Kanava oli 58 cm leveä ja n. 20-30 cm syvä. Pohja oli muurattu sileistä kivistä ja kohtisuorat reunat samoja. Kanavassa oli maata, kiviä ja tultta, jotka pistettiin. Kanavan itäsimä sijaiti kaivausalueen pohjoisreunassa n. 2 m lanteen; sen runto oli pohjoinen-etelä.

Koillisnurkosta pistettujen portaitten alta löytyi muurauksia, jonka tülipinta oli osittain tallella. Muurauksen länsireuna oli kivestä, seinien ja muurauksen välissä oli saven ja pienehköjä karittelemattomia luonnonkiviä. Muurauksista lännessä rajittava kivi tulottui pohjoisseinästä n. 1.10 m etelään. Tülkien lisäksi alueella oli paksu laastikerros, johon n. 1.70 m pohjois-

x) vettä

Huone 26, itänurkka.

Heinäkuu 1965
Muistiinpanot
1955

Itänurkasta oli purettu uuni, jonka jäljiltä kaakkoisseinän koillispäässä oli hieman tason +8 alapuolelta alkava 70-80 cm leveä kolo, joka jatkui yläpuolella oleviin tiloihin. Kolo oli verrattain syvä: esim. noin tasolla +8,70 - +9 se ulottui ulkoseinän tiilimuuraukseen asti. Kolon lounaispuolella oli 1800-luvun muurausta, joka liittyi huoneen 35 ikkunamuuraukseen. Kolon pohja kohosi ulkoseinään päin porrastetusti ja siinä oli runsaasti tiilimuurausta.

Piirros 1

Kolon koillisseinässä oli pystysuora sauma 70 cm luodin 7 kaakkoispuolella. Huoneen 26 koillisseinän tiilipinta päättyi tähän saumaan, joka ylhäältä alkoi tasolta +11,42 ja tuli alas holvin tiilimuuraukseen asti suunnilleen tasolle +9 asti. Tästä muurausraja kääntyi kaakkoon viistosti alaspäin myötäillen holvia varten tehtyä tiilimuurausta. Kolon suunnilleen tasolla +8 sijaitsevan pohjan kohdalla sauma oli noin 70-80 cm päässä sisäseinästä. Entinen seinän tiilipinta rajan kaakkoispuolella oli rikottu suunnilleen huoneen 26 koillisseinän tasolle. Tason +10 yläpuolelta pinta puuttui kokonaan. Rajan kaakkoispuolella olevan muurauksen laasti oli kovaa, valkoista, kun taas huoneen 26 koillisseinän laasti oli ruskehtavaa ja kalkkipilkkuja sisältävää.

Piirros 2

Ulkopuolella linnanpihan luoteisseinä päättyi suorana koillissiipeä vasten tasolle +8,90 asti, josta ylöspäin oleva muuraus on tehty savilaastilla. Koillisseinässä oli mahdollisesti sidemuurausta tasojen +7,18 ja +8 välillä.

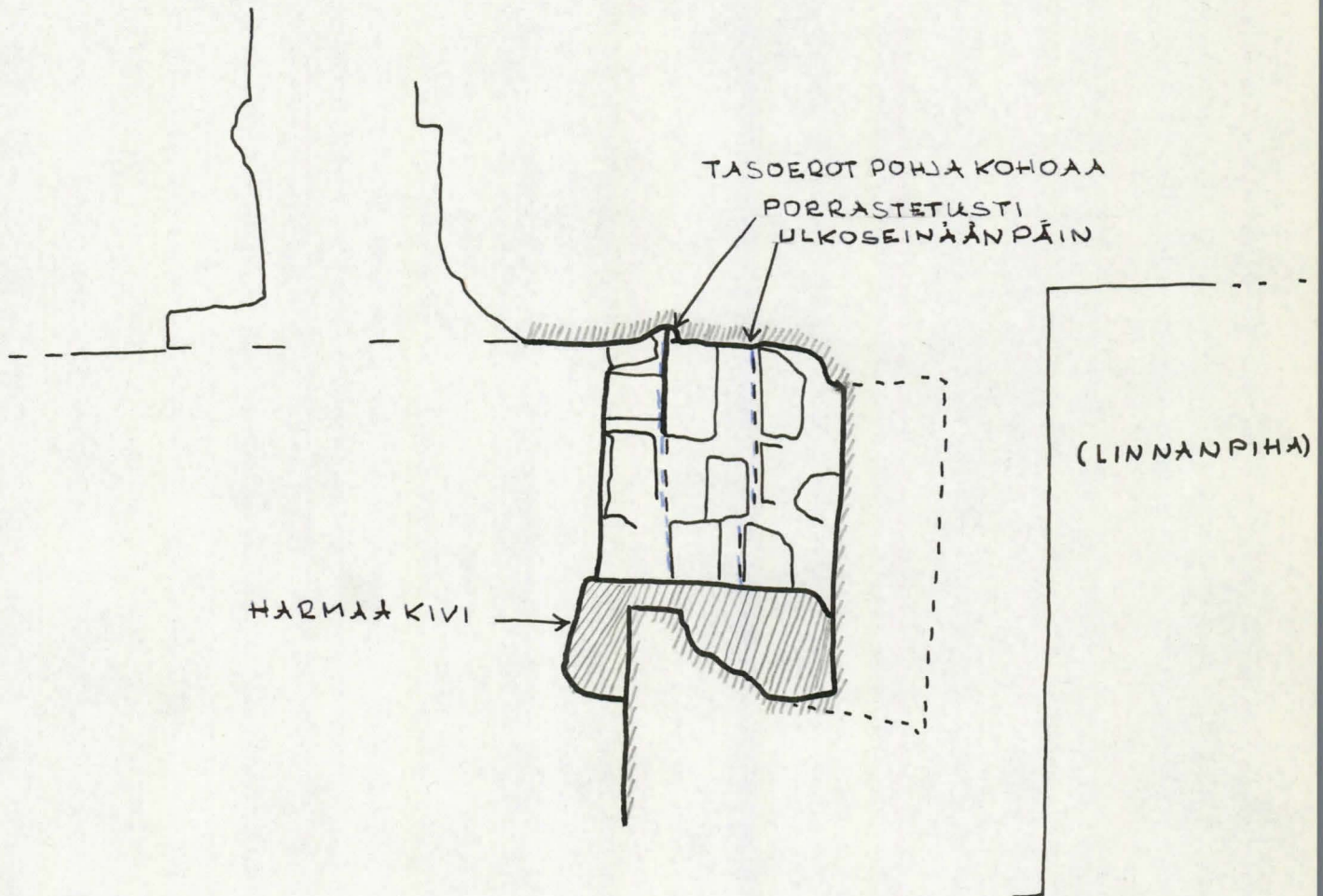
Sisäpuolella oli huoneen 26 kaakkoisseinässä tasolla +8,20 mahdollisesti työsauma.

Piirros 2

Tasolle +9,10 oli huoneen 26 koillisseinään hakattu läpi seinän menevä aukko, jonka yläreuna oli tasolla +9,56. Aukon kaakkoispieli oli 4 cm luodin 7 kaakkoispuolella; aukko oli 46 cm leveä.

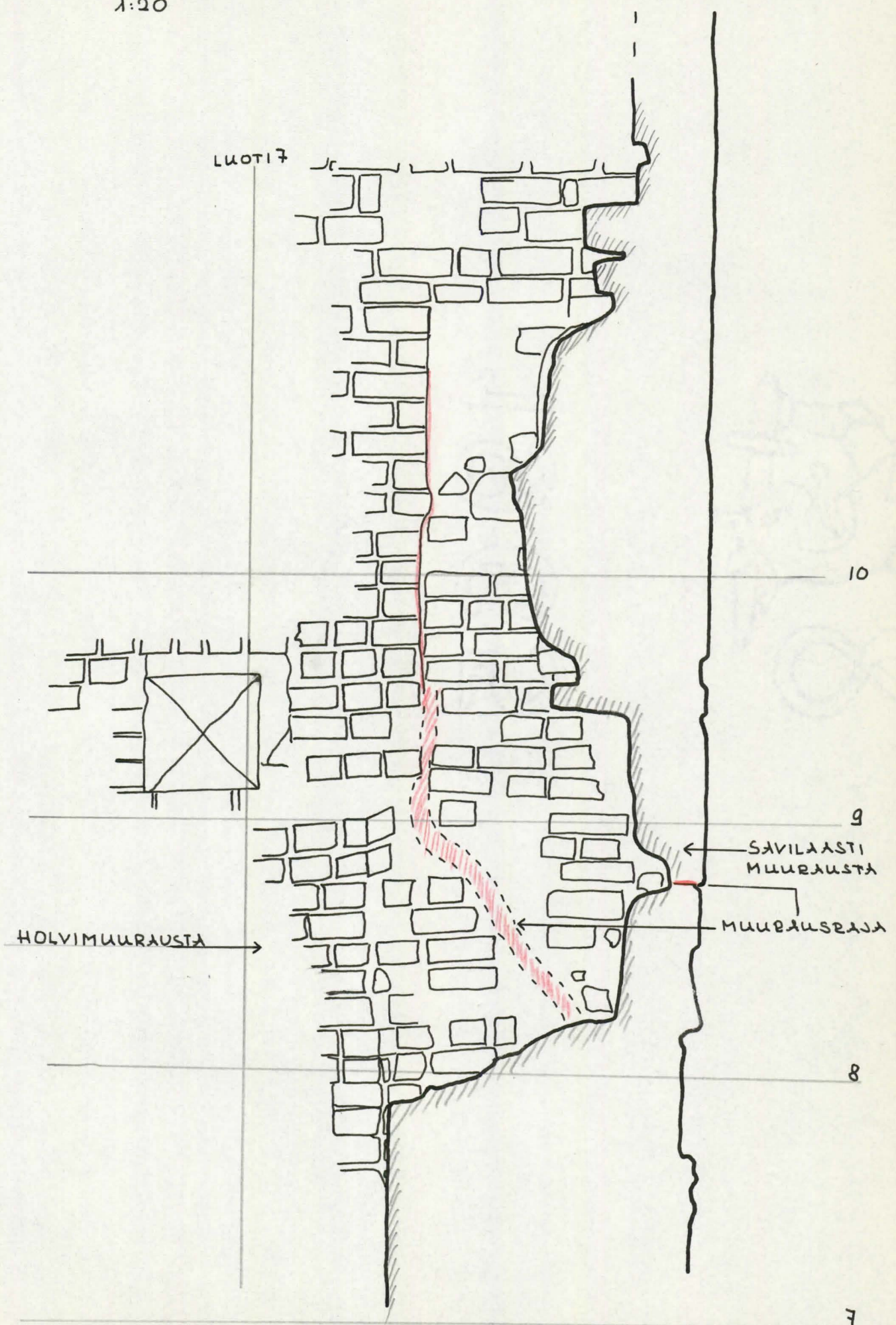

HUONE 26 ITÄNURKAN KOLON POHJA TASOSSA -9.50
PIIRROS 1 1:20

HUONE 26 ITÄNURKAN KOLO KOILLISEEN
LEIKKAUKSEN A-A, KOHDALLA

1:20

H U O N E 26-27

Lounaisseinän oviaukko

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneiden 26 ja 27 välinen oviaukko

- Heinäkuu 1965
Piiirros 1
- Oviaukossa oli huoneen 27 puolelta havaittavissa kaari, jonka kanta oli tasolla +7,67 ja leveys oli 65 cm. Näkyviin tuli ainoastaan kaaren päiden ensimmäiset päätiilet, jotka tulivat seinän pinnan tasoon; seinän pintamuuraus peitti muun osan. Kaari päättyi n. 45 cm päässä h. 27 seinäpinnasta. Muuraus oli huolimatonta; tiilet olivat osin paksun laastin peitossa, jossa oli lautojen päiden jälkiä. Nämä sijaitsivat n. 30-35 cm seinän pinnasta. Molemmista aukon pielistä oli jäljellä 3 tiilikerrosta. Seinässä kulki n. 45-50 cm h. 27 sisäseinästä pystysauma, joka tasolla +7,20 sijaitsevasta horisontaalisesta työsaumasta lähtien näkyi molemmissa pielissä ja laapiossa.
- Piir. 4, 5
- Piiirros 2
- Huoneen 26 puolella oli segmenttikaarinen oviaukko; kaaren kanta sijaitsi tasolla +7,77, aukon leveys n. 1,05 m. Tällä puolella on todennäköisesti ollut komero, josta yläosa on jäljellä. Takaseinä, johon on puhkaistu oviaukko, sijaitsi n. 1,10 m h. 26 sisäseinästä. Kaari oli samalla tasolla kuin h.26 koillisseinän kaakkoisen komeron. Oviaukon kaari oli murattu umpeen savilaastilla ja keskiaikaisilla tiilillä. Kannan kohdalla oli huoneeseen 27 päin viistosti laskeva lautakate, joka päättyi suunnilleen tasolla +7,40 65 cm h.27 seinäpinnasta. Umpeenmuuraustiilien takana komeron yläosa lautojen yläpuolella oli tyhjä. Näkyi rapattu ja slammattu holvi ja takaseinä.
- Piir. 4, 5
- Piiirros 3
- Huoneen 27 puolella näkyvän kaaren muurauksen ja huoneen 26 puolella olevan komeron takaseinän väliin jäi n. tasolta +7,35 alkavaa muurausta, joka sijaitsi molemmin puolin komeron takaseinään puhkaistua aukkoa. Muuraus oli kaaren taustaksi tasoitetun täytemuurauksen pintaa. Mahdollisesti paikalla sijainneesta tiilikaaresta ei ollut yhtään jälkeä.
- Piirrookset
4, 5
- Laasti oli huoneeseen 27 näkyvässä kaaressa ja keskellä sijaitsevassa kaaren taustassa kovaa, harmahtavaa ja kalkkipilkkuja sisältävää. Laasti huoneen 27 seinissä oli erilaista. (Huoneen 27 lounaisseinässä kulki tason +7,85 kohdalla muurausraja: oviaukon luoteispuolella leveä laastisauma, jossa oli tiilen palasia; kaakkoispuolella oli mahdollisesti myös sauma. Laasti rajan alapuolella muistutti kaaren laastia, ylempi oli erilaista kuin kaaren laasti.)
- Tiilet h. 27 kaaressa ja pielissä olivat vaaleita ja rapautuneita:
29 x ? x 10, 28 x ? x 10,5, 29 x 14,5 x 10,5, ? x 14 x 10,
? x 14 x 10,5.

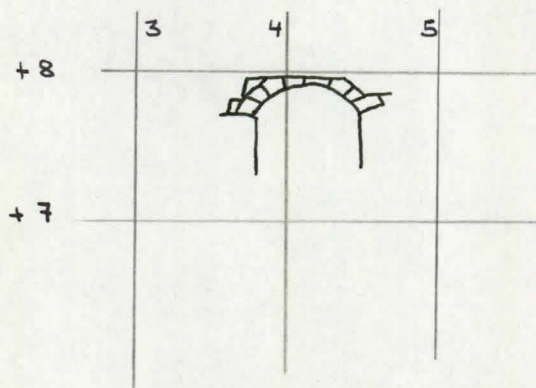
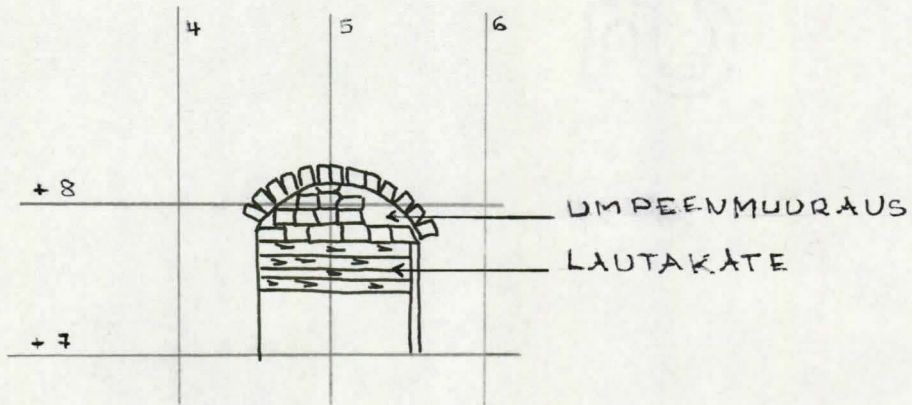
- Syys-lokakuu Poistettiin pohjan tiilikkerros, joka oli vankilanaikaista muurau-
usta. Alta paljastui tavallinen seinän täytemuuraus, joka oli suun-
nilleen tasolla +4,55.
- Piirros 4 Kaakkoispuolella oli tasolla +5,60 muurausraja, jonka alapuolella
täytemuuraus oli hyvin irtonaista: laastia oli hyvin vähän, jarmaa-
kiviä ja niiden välissä akanoita. Tason +5 alapuolella oli työsauma
tai muurausraja, jonka alapuolella täytemuuraus oli kiinteämpää.
Tasolla +5,60 h.27 seinässä oli päätiilikkerros.
- Piirros 5 Luoteispuolella oli tasolla +6,30 työsauma, jonka alapuolella täyte-
muurauksessa oli halkeama n. 30 cm huoneen 27 sisäpinnasta lukien.
Työsaumat jatkuivat sen molemmin puolin. Tasolla +5,60 oli seinäs-
sä päätiilirivi kuten aukon kaakkoispuolellakin. Täytemuurauksessa
ei tällä kohdalla näkynyt minkäänlaista rajaa.

Työskytetään

LIINEN BANK

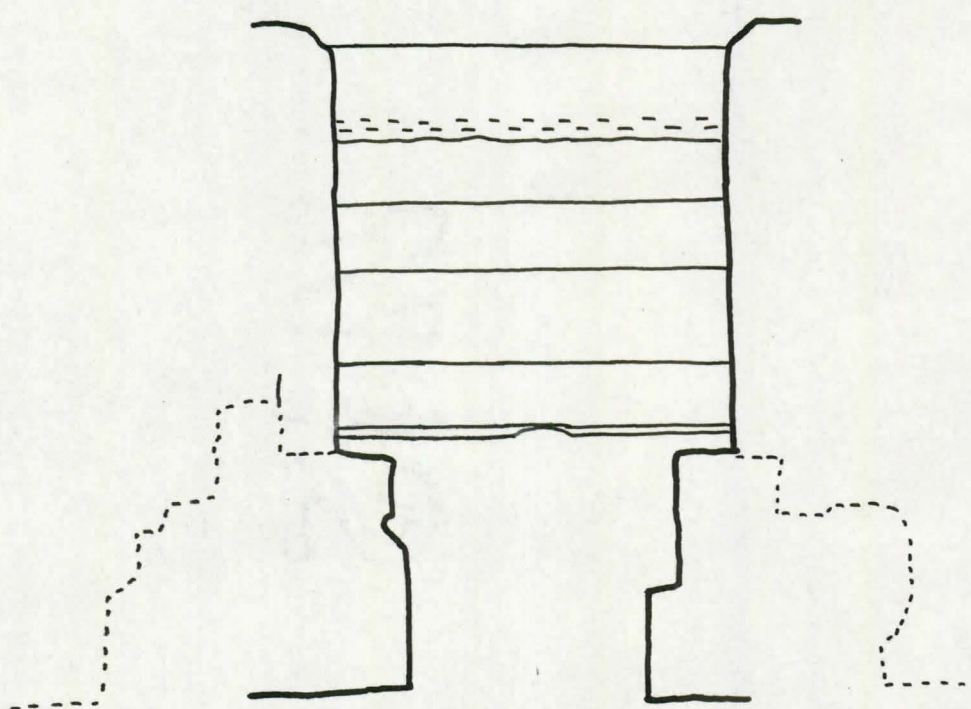
II OVI AUKKO HUONEEN 26 PUOLELTA
1:50

I OVI AUKKO HUONEEN 27
PUOLELTA 1:50

HUONE 26-27

III PIIRROS LAUTAKATE ALTAAPÄIN

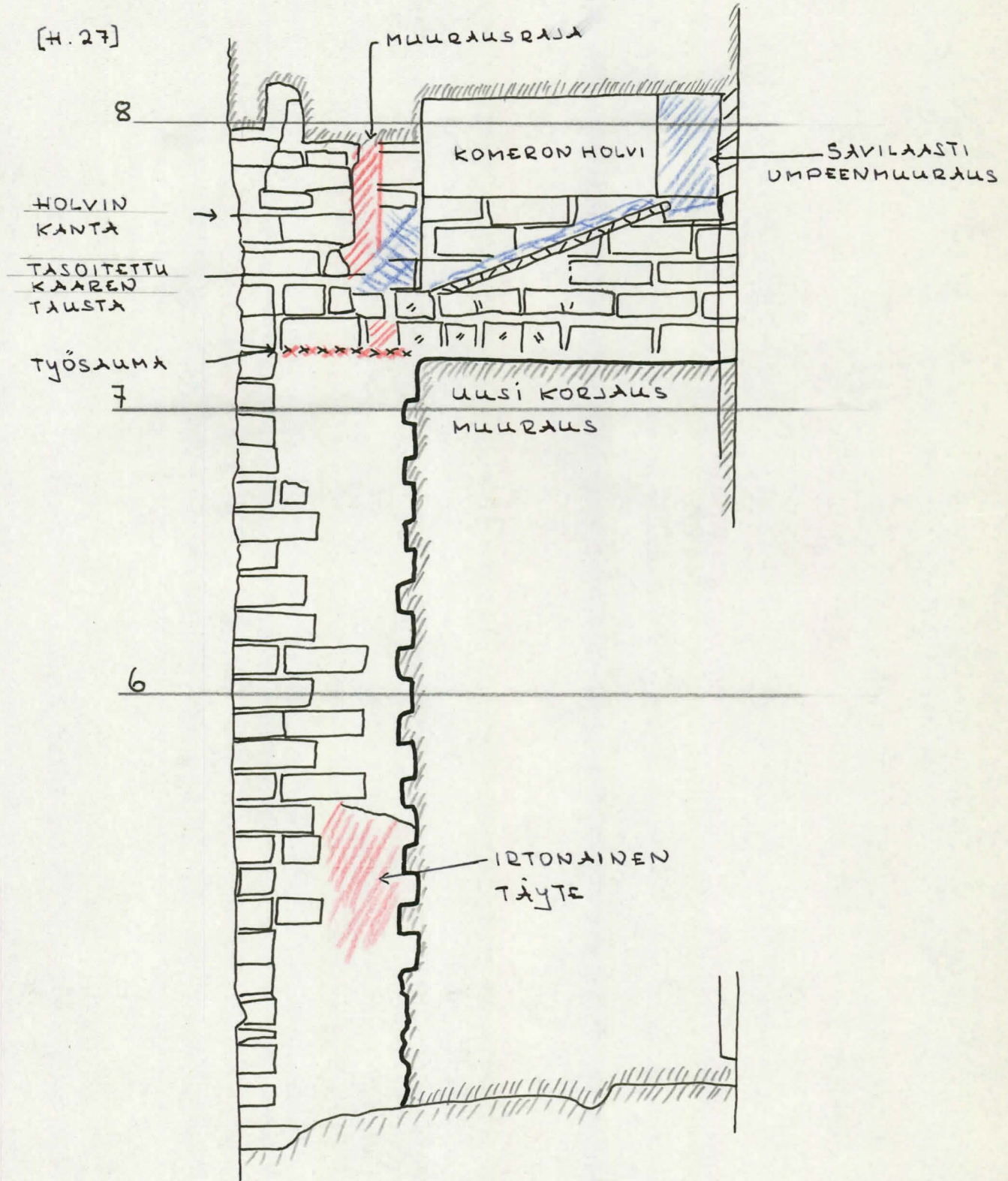
(H.27)

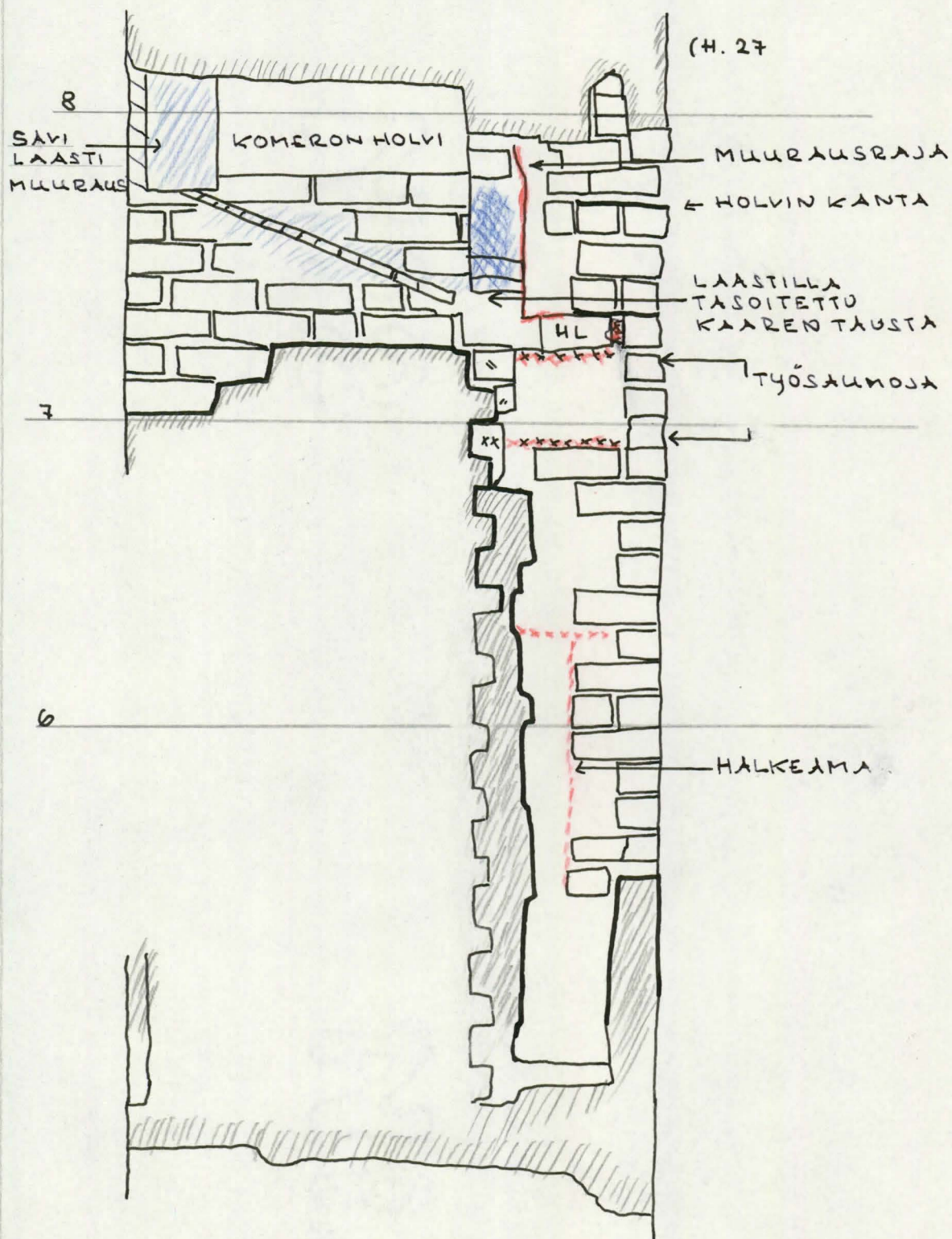
HUONE 26 VÄLIVEN OVIAUKKO

1:20

PIIRROSIV. KAAKKOISPIELI

HUONE 27 PIIRROS V LUOTEISPIELI

17
20
22

H U O N E 28(38-37)

Lounaisseinä

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 28 (38-37) lounaisseinä

Tammikuu 1965
Muistiinpanot
1964 marraskuu

Aikaisemmin on mainittu tasolla +10,30 luodin 3 luoteispuolelta löydetty seinän pinnan takana ollut sileä tiilipinta. Kun seinän pintaa oli poistettu enemmän, luoteeseen luotien 5 ja 6 välillä sijaitsevaan oviaukkoon asti, ilmeni, että ko. pinta kuului tynnyriholvausta varten muurattuun kantaan, joka ulottui 85 cm luoti 4:stä luoteeseen ja joka alkoi tasolta +10,30.

Kieleke, joka muodosti kannan oli n. 16 cm leveä. Sen yläpuolella oli kahden kerroksen korkuinen juoksutiilistä muurattu vyöhyke. (Tämä vyöhyke sijaitsi em. 16 cm seinän pinnan takana.) Näiden kahden kerroksen yläpuolella oli hiililaastimuurausta. Luodin 4 kaakkoispuolella oli 3 päätiiltä tasaisen juoksutiilivyöhykkeen yläpuolella; ne kuuluivat tämän vyöhykkeen muuraukseen, mutta ulkonivat siitä 2,5 - 4 cm. Ylempänä on todennäköisesti sijainnut porrastetusti ulkonevia tiilikerroksia, mutta niistä ei ole säilynyt jälkiä. Tynnyriholvin kanta on siis sijainnut tasolla +10,30.

Luotien 5 ja 6 vaiheilla sijaitsevan oviaukon savilaastikaari katkaisi tynnyriholvia varten tehdyn muurauksen, mutta tämän muurauksen ja savilaastikaaren välissä oli myös em. hiililaastia, joten holvia varten tehtyä muurausta on jo ennen savilaastikaaren muuramista saatettu purkaa.

Muistiinpanot
1964, h. 28 (37-38)

Hiililaasti oli aikaisemmin mainittua niukkahiilistä laastia.

Holvia varten tehdyn muurauksen tiilet:

29	x ?	x ?
29	x ?	x ?
?	x 13,5	x 8,5
?	x 14	x 10
28	x ?	x 10
28,5	x ?	x 9,5

Muurauksen pinta oli tummunut.

Muistiinpanot
joulukuu 1964

Koillisseinältä löytyi vastaava konstruktio samalta tasolta.

H U O N E 29 a

Lounaisseinä

Eeva-Maija Viljo 1965

Porraskäytävän 29a lounaisseinä

Lokakuu 1965

Käytävän lounaisseinässä sijaitsi n. 1,10 m portaitten kulmasta kaakkoon 50-60 cm leveä savukanavan muuraus, joka oli peräisin 1800-luvulta. Tämä muuraus poistettiin.

Seinä huoneeseen 49 oli keskimäärin 45 cm paksu ja oli kokonaan muurattu tiilistä. Keskellä, kahden erillisen kerroksen välissä, oli tiilenkappaleita. Poistetun muurauksen kaakkoispuolella porraskäytävän puoleinen seinän pinta ei ollut siteessä muuhun seinään. Luoteispuolella seinä oli alas tasolle +11 asti yhtenäinen, mutta alemmaa seinien pintamuuraukset eivät olleet siteessä; niiden välissä oli irrallisia tiilenkappaleita. Alempana, poistettujen portaiden pinnan alapuolella oli harmaakivitäyte huoneen seinissä näkyvissä.

H U O N E 36

Koillisseinä

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 36 koillisseinän renessanssi-ikkuna

Helmikuu 1965

Koillisseinän 1800-luvun ikkunan purkamisen jälkeen löytyi renessanssi-ikkuna, jonka pohja oli tasolla +8,25. Luoteispieli oli 1,73 m pohjoisnurkasta ja kaakkoispieli n. 1,40 m itänurkasta.

Viistoissa pielissä oli penkit, jotka olivat n. 42 cm pohjan tasoa korkeammalla. Niiden väliin jäi 75 cm. Sisäseinän tasossa mitattuna penkit olivat luoteispielessä 48 cm ja kaakkoispielessä 52 cm leveät; 87 cm päässä sisäseinästä niiden leveys oli 15-20 cm. Penkit ovat todennäköisesti olleet yhden tiilikerroksen verran korkeammat, mutta tämä kerros on myöhemmin hakattu pois. Penkkien rikottujen tiilien päältä löytyi savilaastia.

Pieliä oli penkkien yläpuolella jäljellä vähän yli 40 cm. Takaseinää oli pohjan yläpuolella noin 40 cm.

- Tiilet: 32,5 x 15,5 x ?
- ?   x 16   x 8,5
- 30   x 14,5 x 8,5
- 32,5 x 15,5 x 9
- 30   x 14,5 x 8,5

Laasti oli hiililaastia.

Pohjaa oli korotettu n. 16-17 cm. Tämä muuraus oli suoritettu rikinäisillä tiilillä ja hiililaastilla, joka oli selvästi harmaampaa kuin muu ikkunassa käytetty laasti.

Luoteispenkistä löytyi slammausta.

Huoneen 36 koillisseinän kaaren tynkä

Helmikuu 1965

Renessanssi-ikkunan kaakkoispielen takana, alkaen n. tasolta +10,30 oli kannatuskaaren (?) pätikä. Kaarta oli jäljellä tasolle +11. Kaaren yläpuolella olleessa seinän täytemuurauksessa oli jäljellä sen muotoa myötäillyttä laastia, josta suurin piirtein voi päätellä la-
kikohdan sijainnin.

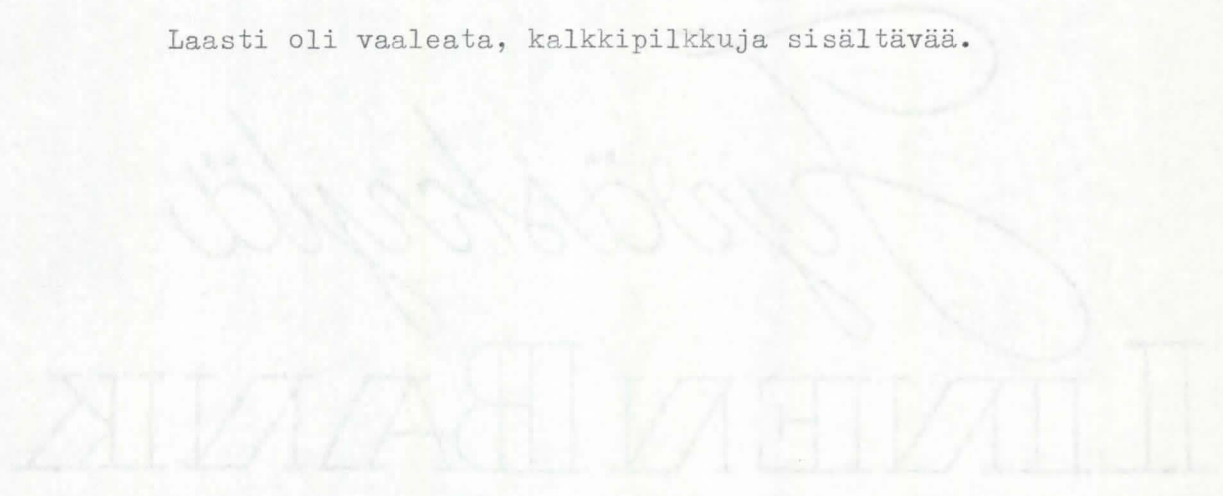
Kaari alkoi n. 1,30-1,40 m itänurkasta, ja sen laki on todennäköi-
sesti sijainnut n. 70 cm alkamiskohdasta luoteeseen. Kaari näytti
jatkuvan ulkoseinään saakka.

Piirros
Muistiinpanot
1965

Kaari oli muuten kokoonpantu päätiilistä, mutta ensimmäinen tiili
(katkaistu) on ollut juokсутiili. Vrt. luoteisseinän kaarta.

Tiilet: 28 x ? x 10,5
          10
          9,5
          9,5
          27,5 x ? x 10

Laasti oli vaaleata, kalkkipilkkuja sisältävää.

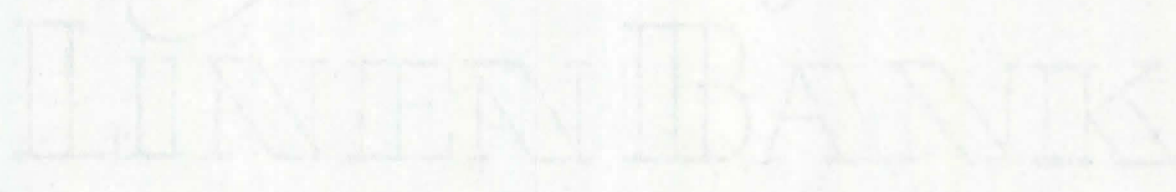
Huoneen 36 koillisseinän renessanssi-ikkuna ulkoa

Heinäkuu 1965
Muistiinpanot
helmikuu 1965,
h. 36

Kesällä 1965 poistettiin 1800-luvun ikkunamuuraus ulkoseinästä.

Aikaisemmin mainitusta kaaren jäännöksestä ei löytynyt ulkoseinässä minkäänlaista merkkiä. Kaari on todennäköisesti laajentunut sisään päin. Kaakkoispuolella oli tasolla +10,28 (yläreuna) täytteen laastissa vino tiilen (?) jälki joka oli nokeentunut. Sen yläpuolella ollut rivi oli rikkinäisistä tiilistä muurattu. Kaarella oli paikoitellen laastissa jälkiä, joiden nojalla saattaisi päätellä, että kyseessä on pintamuuraus. Luoteispuolella oli n. tasolla +10,46 (yläreuna) 24 cm sisäseinästä täytteen laastissa vinosti asetetun tiilen (?) jälki. Vinous oli suunnilleen samansuuntainen kuin alempana sijaitsevan renessanssi-pielen.

Kaakkoispuolella oli ulkoseinän kohdalta ehyt. Pieli oli ulkoseinästä lukien noin 15 cm verran kohtisuoraan seinään nähden ennen kuin jatkui viistona. Pohja on alunperin todennäköisesti sijainnut tasolla +8,74 pielen slammauksesta päätellen. Kuten aikaisemmin on mainittu, on penkkiä ilmeisesti madallettu tasolle +8,64. Luoteispuolella puuttui ulkoseinästä kokonaan.

HUONEEN 36 KOILLISSEINÄN KAAREN PÄTKÄ

LUONNOS

10
10
10
10

10
10
10
10

10
10
10

H U O N E 36

Kaakkoisseinä

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 36 kaakkoisseinä

Helmikuu 1965
Muistiinpanot
1964

Keskellä seinää, luotien 3 ja 5 välissä olleen oviaukon umpeenmuuraus oli purettu. (Oviaukko on huoneen 28 (37) puolelta selostettu.) Näin syntynyt aukko ulottui koillisessa 30-80 cm luoti 3:n lounaispuolelle ja lounaassa luoti 5:n vaiheille; reuna kulki suunnilleen 15 cm luodin 5 lounaispuolelta n. puoli metriä sen koillispuolelle. Aukko ulottui n. tasolle +11,40.

Aikaisemmin selostetun oviaukon pielet olivat näkyvissä, ja huoneen 28 (37) puolella sijaitsevan keskiaikaisen komeron uusittu muuraus näkyi aukon takaseinässä.

Koillispielessä oli seinän täytemuurauksessa mustunut kohta tason +10,35 paikkeilla.

Alhaalla aukko yhtyi yli koko seinän kulkevaan 80-90 cm korkeaan, välipohjaa varten murrettuun koloon, jonka alareuna oli tasolla +7,60.

Parrunkolot

1. itänurkassa - n. 28 cm leveä
2. n. 95 cm edellisestä lounaaseen - 25 cm leveä, 19 cm korkea
3. etelänurkassa - n. 25 cm leveä, 26-29 cm korkea

Parrunkolot sijaitsivat samalla korkeudella: yläreuna n. +8,63.

Muut mahdolliset kolot olivat hävinneet seinän muutosten yhteydessä.

Huoneen 36 kaakkoisseinän lounainen oviaukko

Helmi­kuu 1965

Seinässä sijaitsi n. 27-28 cm etelänurkasta keskiaikainen holvattu oviaukko, jonka pohja oli suunnilleen tasolla +9,20 - +9,23. Kaaren kanta oli suunnilleen tasolla +10,44 ja laki n. +10,75. Noin 82 cm leveä aukko sijaitsi suorakulmaisessa syvennyksessä, joka oli n. 1,13 m leveä. Syvennys oli n. 18 cm syvä, ja ovea reunustavat pielet n. 16 cm leveät. Syvennyksen kulmaa oli mahdollisesti hakaamalla profiloitu, mutta kyseessä voi myös olla tiilien rapautuminen.

Pii­rros,A

Kaari oli yksinkertainen päätiilikaari. Sen yläpuolella ollutta heikon näköistä pintamuurausta poistettiin, jolloin ilmeni, että syvennys oli alunperin jatkunut n. tasolle +11,15, jossa jäljistä päätellen on sijainnut koillispäästä 7,5 cm, lounaispäästä 6,5 cm leveä lankku, joka on kannattanut yläpuolella ollutta, nyt rikottua, mutta aikaisemmin todennäköisesti tasossa ollutta muurausta. Tämän muurauksen alin rivi oli kokonaan päätiilistä ja sijaitsi n. tasolla +11,20. Lankun päiden jäljissä oli hiililaastiumpeenmuuraus. Oviaukon holvin tiilet olivat kaako-luodesuuntaan asetetut.

Pii­rros,B

Pohjasta ei huoneen 36 puolella ollut mitään jäljellä (n. puoli metriä seinäpinnasta kaakkoon). Huoneen 28 (37) puolella oli luodekaakkosuuntaan asetettu tiilirivi, muuten näytti siltä, että pohjana oli ollut seinän täytteen päällä ollut laastikerros.

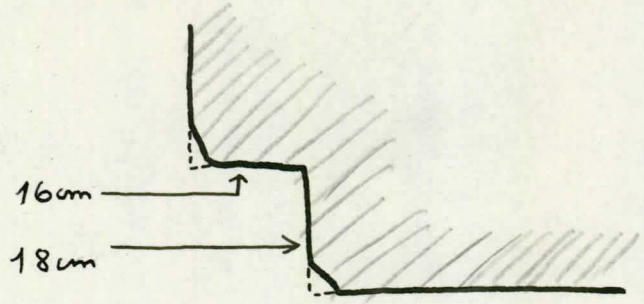
Aukko oli nokeentunut, ja tiilien pinta lohkeillut. Koillispielessä oli kannan alapuolella paikkaus.

Tiilet: 29 x ?   x 10
           ? x 12,5 x 9
           29 x ?   x 10
           28 x ?   x 10
           29 x ?   x 10

HUONEEN 36 KAAKKOISSEINÄN LOUNAINEN OVIAUKKO
OVIAUKKOA KEHYSTÄVÄN SYVENNYKSEN
LEIKKAUS (LUONNOS) (+1.28 [37])

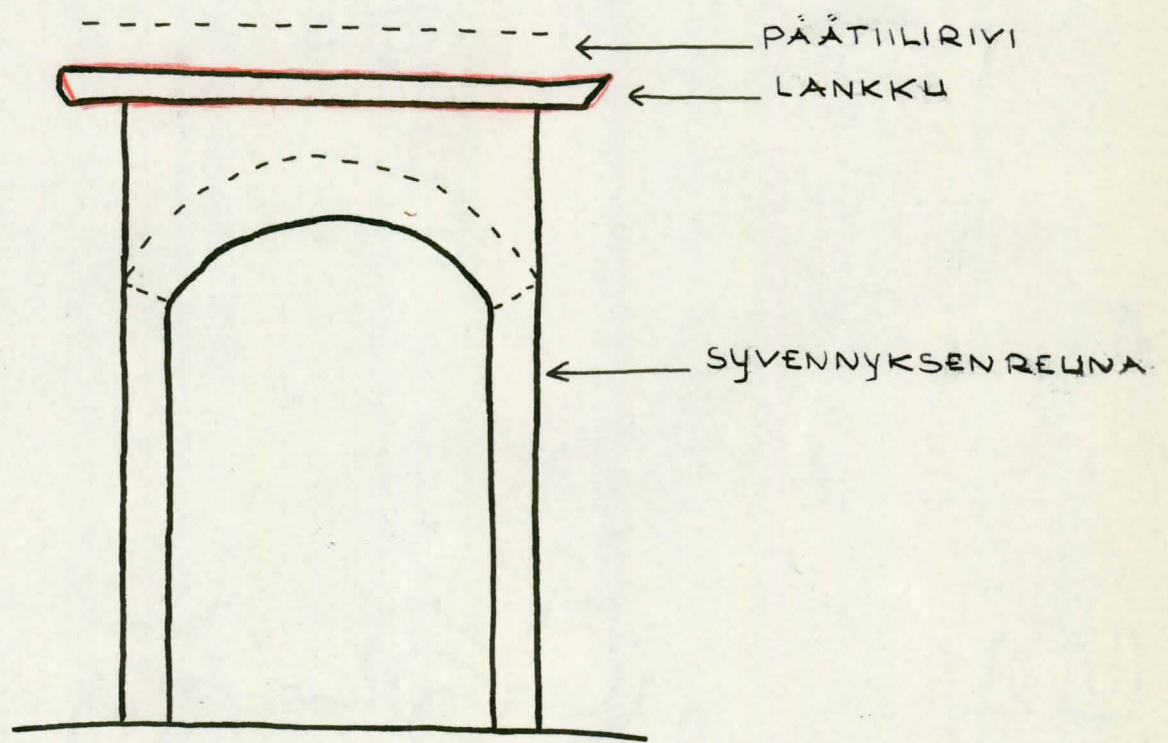
A.

OVIAUKKO JA SYVENNYYS H. 36 PUOLELTA

B.

REKONSTRUOITUNA (LUONNOS)

H U O N E 36

Lounaisseinä ja länsinurkka

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 36 lounaisseinä

Maaliskuu 1965

Huoneen etelänurkasta oli purettu vankilanaikainen uuni. Lounaisseinää oli poistettu nurkasta n. 1,30 m noin tasolle +7,80 asti.

Etelänurkassa oli jäännös holvia, jonka kanta on ollut tasolla +7,65. Holvi on todennäköisesti ollut kaakko-luodesuunnassa kulkeva tynnyriholvi, joka on jatkunut myöhemmin muuratun kaakkoisseinän ohitse kaakkoon.

Seinän sisällä kulki n. tason +8 paikkeilla muurausraja, jonka yläpuolella oleva laasti oli hauraampaa kuin alapuolella oleva.

Seinän kolon luoteissivussa oli pystysauma, joka alkoi viimeistään tasolta +8,65. (Näillä paikkeilla ja alempana oli 1800-luvun muurausta, jota toistaiseksi ei voinut poistaa sortumisvaaran takia.) Sauma kulki n. 35-40 cm seinän sisällä. Tasolla +9,50 etäisyys seinän pinnasta oli n. 50 cm, mutta siitä se jatkui melko suorana ylöspäin. Sauman koillispuolella oli tiiliä. Seinässä oli lisäksi useita vaakatasossa kulkevia työsaumoja. Pystysauma jatkui tasolla +10,55 sijaitsevaan työsaumaan asti. Kolon kaakkoislaidassa oli samanlainen pystysauma havaittavissa; se loppui myös tasolle +10,55, mutta sen alkamiskohta ei ollut selvästi havaittavissa.

Kaakkoisseinä tuli n. puolen tiilen mitan verran lounaisseinän sisään tasolle +9,75 asti. Tällä kohtaa oli työsauma. Ylempänä seinät vaikuttivat olevan siteessä toisiinsa.

Luoti 6:sta kaakkoon oli n. 1,80 m leveä aukko, joka oli syntynyt, kun seinän 1800-luvun oviaukko oli purettu. Aukon alareuna oli suunnilleen tasolla +8,33, ja se ulottui noin tasolle +11.

Piiros 1

Kaakkoislaidassa kulki n. 40-50 sm seinän sisässä (h.36 seinäpinnasta laskien) pystysauma, joka alkoi suunnilleen tasolta +9,15. Sauman koillispuolella oli n. tasolla +10 sijaitsevaan työsaumaan asti tiiliä. Varsinainen seinäpinta muistuttaa tällä kohtaa lähinnä verhomuurausta. Sauma jatkui myös ylempänä seinän täytteessä.

Piiros 2

Muistiinpanot
1954, h.26

Luoteissivussa kulki seinässä tiilistä muurattu kanava, joka johti huoneen 26 koillisseinän luoteiskomerosta ylös. Kanava oli n. 75 cm huoneen 36 seinäpinnasta. Kanava oli suunnassa lounainen-koillinen 55 cm ja suunnassa kaakko-luode 50 cm. Kanavan kaakkoisseinä sijaitsi n. 35 cm luodista 6 kaakkoon päin. Kanava kapeni hiukan tasolta +10,60 lähtien; se päättyi tasolle +11,15.

Kanavan ja huoneen 27 seinän pintamuurauksen välissä oli tiiliä n. tasolta +8,70 n. tasolle +10, jossa sijaitsi em. työsauma. Tasolla +10,40 sijaitsi myös sauma, jonka alapuolella tiiliin asti oli harmaata laastia. Sauman yläpuolella oli vaaleata laastia. Samaa laastia oli käytetty myös seinän tiilipinnan muurauksessa. Pystysauma jatkui ylöspäin kanavan tiilimuurausta pitkin ja yhtyi laessa kaakkoissivun saumaan.

Kanavan ja h.26 seinäpinnan välissä näytti myös olevan tiiliä.

Aukon laessa kulki myös sauma, jonka koillispuolella laasti oli harmahtavaa verrattuna sen lounaispuolella olevaan.

Pohjassa näkyvässä täytemuurauksessa oli myös runsaasti tiiliä, joista osa rikkinäisiä. Varsinaista muurausrajaa ei näkynyt.

N. 5-10 cm pohjan yläpuolella kulki muurausraja.

Tiilien välissä ollut laasti vaikutti kovemmalta ja valkoisemmalta kuin muu seinän täytemuurauksen laasti.

Kanavan tiilet:

? x 15 x 10
 ? x 14,5 x 10
 29 x ? x 10?
 29 x ? x 9,5
 ? x 15 x 10

Muut tiilet:

? x ? x 10
 ? x 14 x 10
 ? x 14,5 x 10
 ? x 14,5 x 9,5
 ? x 14 x 9

Huoneen 36 lounaisseinä ja länsinurkka

Maaliskuu 1965

Länsinurkassa oli tasolla +7,75 - 7,85 holvin jäännöksenä vinosti makaava tiili. Sen alapuolinen kerros on ollut holvin kanta. Tästä kaakkoon sijaitsevat tiilet lienevät myöhempiä; muurausrajaa ei kuitenkaan voi havaita. Holvin tiilet olivat ainoat, jotka menivät luoteisseinän sisään, sitä alempana olevat eivät ole siteessä luoteisseinän kanssa.

Tasolla +8,73 oli lounaisseinää myöten kulkeneen lattiaparrun yläreunan jälki. Lounaisseinässä oli tällä kohtaa matala syvennys. Parrun jälki on mahdollisesti ollut 23 cm korkea. Seinä parrun kohdalla oli tummunut ja tiilien pinta lohkeillut.

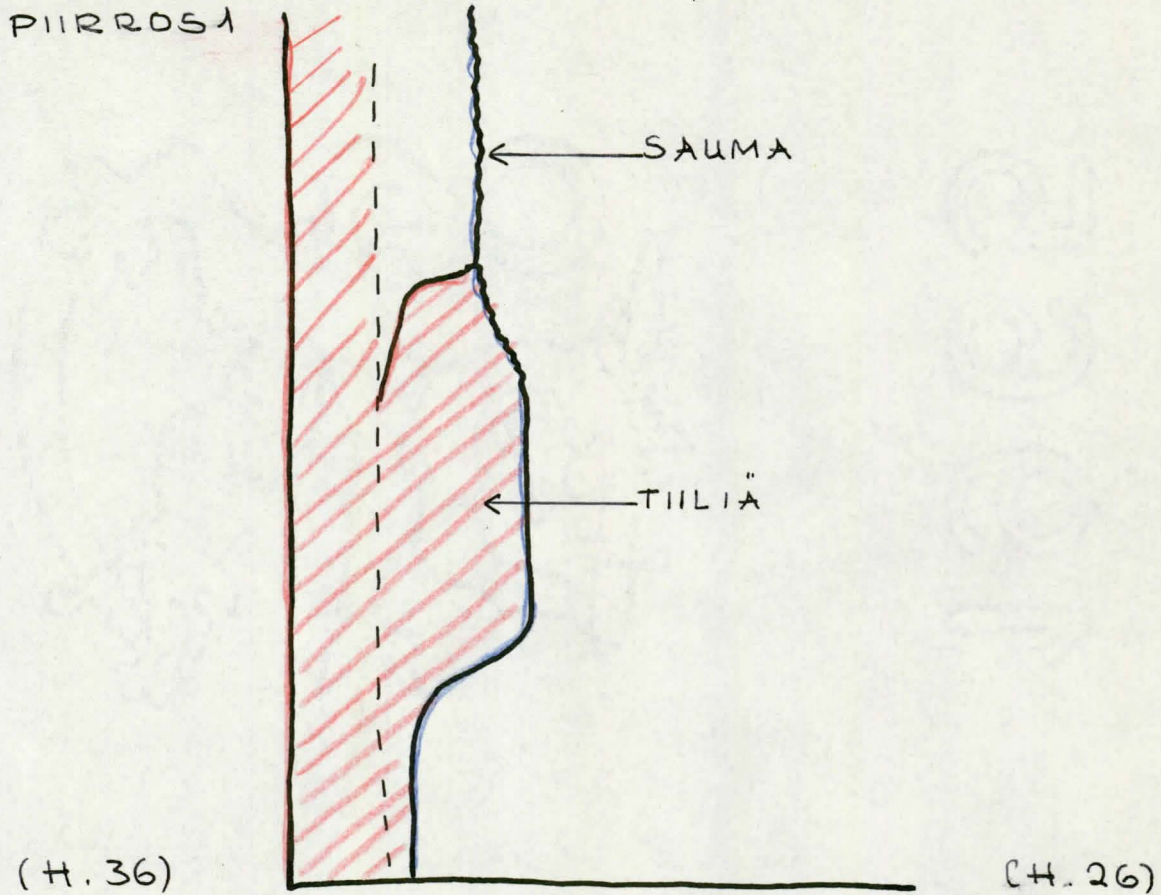
Muistiinpanot,
h.36 luoteis-
seinä 1965

Luoteisseinän kielekkeen oletettu taso +8,50. Välittömästi tämän tason alapuolelta on 2 päällekkäistä luoteisseinän tiiltä hakattu poikki. Kaakkoon päin seinässä on lounaisseinän em. holvitiilien yläpuolella sidemuurausta, joka tulee alempana olevan seinän tasoon. Lounaisseinässä on koilliseen päin myös jonkinlaista pykälämuodostusta. Laasti näiden tiilien välissä oli paikoitellen pinnaksi tasoitettun näköistä.

Lounaisseinässä oli pelkkiä juoksutiiliä. Sidetiiliä on vasta tason +8,31 alapuolella. Tavallista munkkilimitystä oli vasta n. tason +10 yläpuolella.

PIIRROS 1

(H. 36)

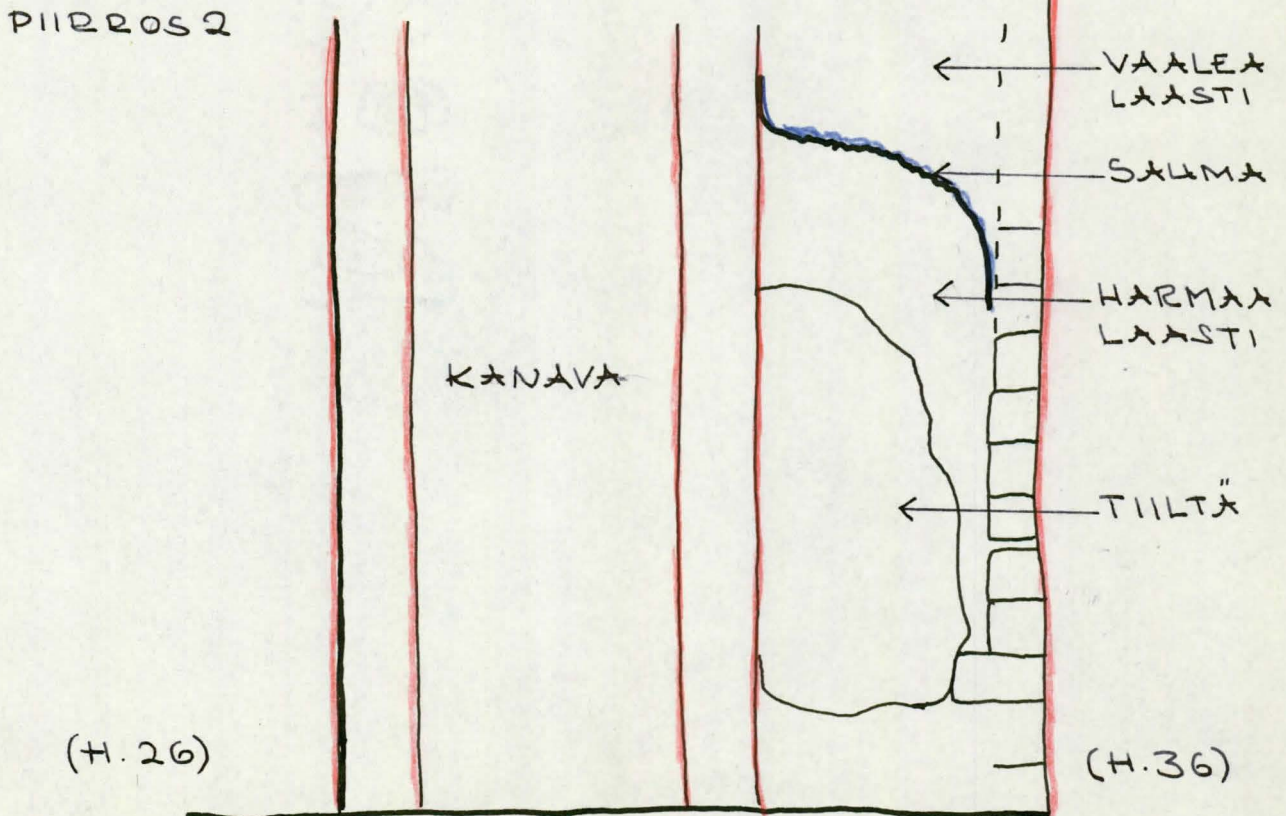
(H. 26)

HUONE 27

LOUNAISSEINÄN AUKON

LUOTEISSIVU (LUONNOS)

PIIRROS 2

(H. 26)

(H. 36)

1000

1000

1000

1000

H U O N E 36

Luoteisseinä

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 36 luoteisseinä

Maaliskuu 1965

Kun 1800-luvun ikkunaa purettiin, sen koillispielen takaa tuli esiin keskiaikaisen komeron jäännökset. Komeron osaksi säilynyt koillisseinä sijaitsi 2,38 m pohjoisnurkasta.

Piirros 1

Suorakulmaisen, 75 cm syvän komeron koillisseinä tuli tasolle +10,96. Tällä kohdalla oli 18 cm leveä kieleke, jolla komeroa kattaneiden parrujen koillispäät olivat levänneet. Kolo oli 17 cm korkea. Parrujen päiden jättämät jäljet olivat näkyvissä.

Piirros 2

Komeron takaseinää oli jäljellä koillisessa ylänurkassa. Parrun kolon yläreuna ja lounaispää olivat säilyneet 1800-luvun ikkunan yläpuolella noin 2,47 - 2,48 m länsinurkasta. Lounaisseinää ei ollut yhtään jäljellä.

Komero on ollut suunnilleen 1,30 m leveä.

Pohja oli kokonaan hävinnyt, mutta seinän täytemuuraus ulkoni n. tasolla +9,68. Tästä ylöspäin oli lisäksi kivien jälkiä n. tasolle +9,92, joten pohja on sijainnut tasolla +9,68 - +9,92.

Komeron päällä oli kannatuskaari, jonka muodosti yksinkertainen päätiilikaari. Kaari kohosi melko jyrkkänä; tasolla +11,93 se oli lyöty poikki myöhemmin asennetun välipohjan takia. Kaarenpätkien etäisyys toisistaan oli tällä kohdalla noin 70 cm.

Kaaren alus oli ainakin komeron takaseinään asti tiilimuurausta. Tiilet olivat kaikki suunnassa luode-kaakko.

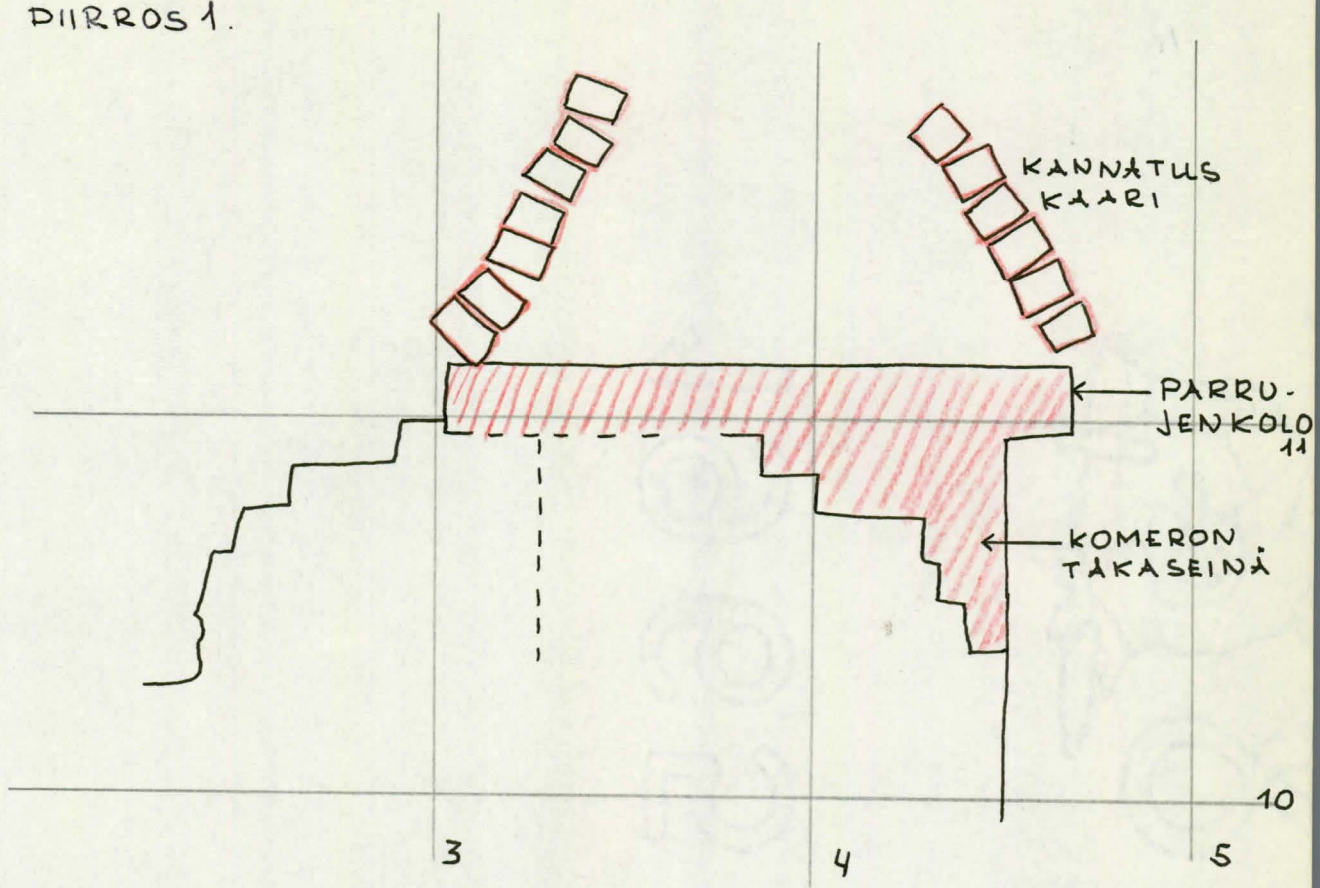
Tiilet: 28 x 14 x 10
 29 x 15 x 10
 28 x 15 x 10,5
 ? x 14,5 x 11
 29 x ? x 10

Luoteisseinän tiilimuuraus muodosti tasolla +7,70 kielekkeen, jonka yläpuolelta tiilipintaa oli poistettu. Kielekkeen leveys oli n. 25-30 cm. Seinä oli tason +8,45 - 8,55 yläpuolelta ehjä. Kieleke on aikaisemmin todennäköisesti sijainnut tällä kohtaa, mutta lattiatasoa madallettaessa siirretty tiilipintaa purkamalla alemmaksi. Muissa seinissä kulki mainitulla tasolla muurausraja. Koillisseinässä oli tällä kohdalla myös tasoituskerros: muutama kyljittäinen tiili ikkunan luoteispuolella. Laasti oli yleensä tummempaa rajan alapuolella.

1:20

PIIRROS 1.

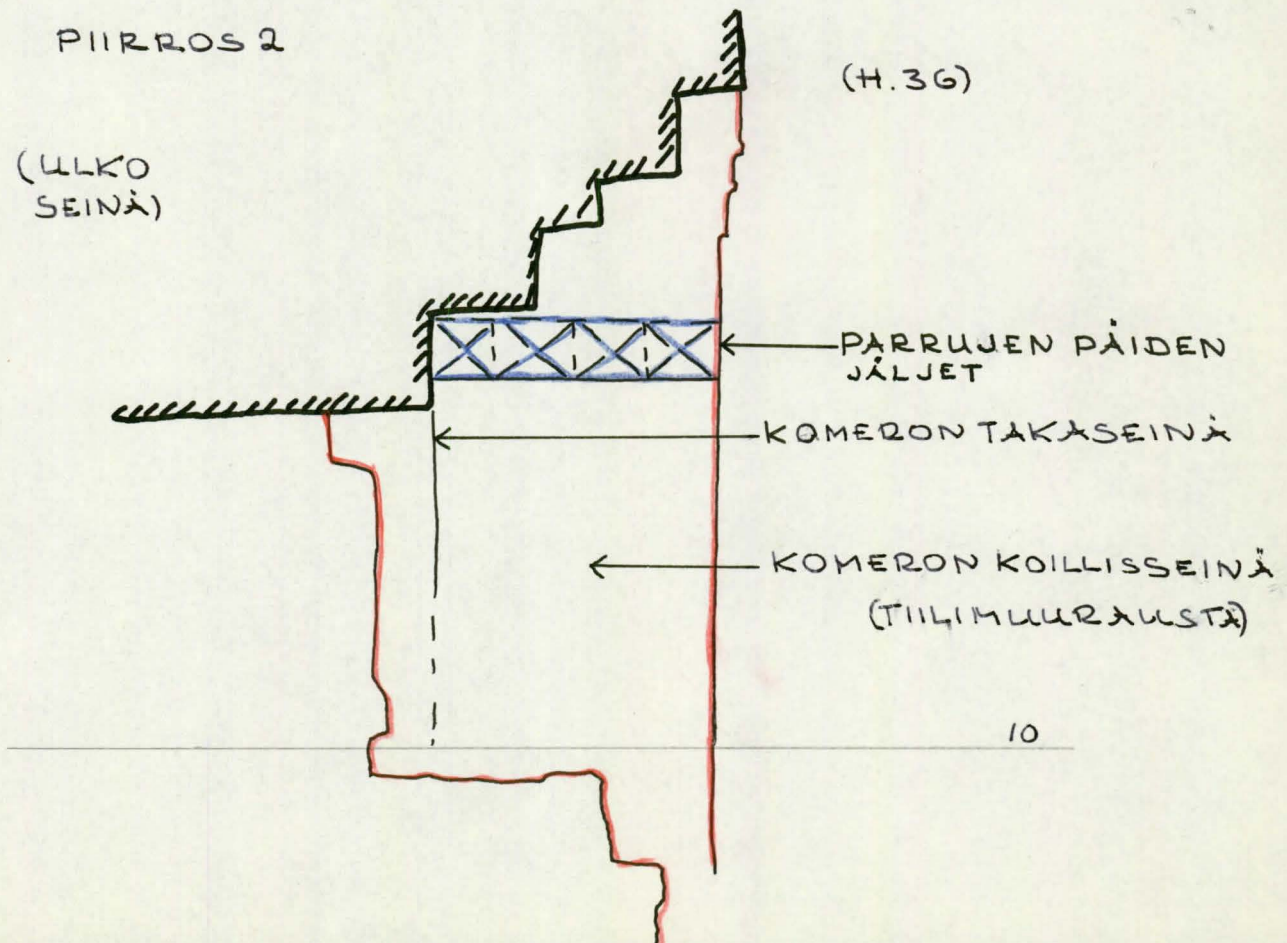

HUONE 36 LUOTESSEINÄN KOMERON LEIKKAUS

PIIRROS 2

(H. 36)

(ULKO SEINÄ)

I T Ä T O R N I

Kaakkoisseinän koillisin aukko

Itätornin kaakkoisseinä

- Syys-lokakuu 1965
Vrt.mittauspiir.
Vrt.piiir.1
- Syksyllä 1965 linnan itätornin kaakkoisseinän sekundaariset muuraukset purettiin. Työ aloitettiin vaa'an +12 kohdalla sijaitsevan koillisimman aukon alareunasta ja purkamista jatkettiin vaakaan n. +4,80 asti. Purettu seinän osa sijoittui luotien 29 ja 32 välille.
- Vrt.piiir.2
- Kaakkoisseinällä kulkee vaa'asta +11,42 ylöspäin 3 juoksutiilen korjuinen 6-7 cm syvä syvennys, jonka yläpuolella välittömästi on päätiilikerros. Edellämämainitun koillisimman aukon yläreuna oli +12,39 korkeudella. Aukko oli ylhäältä kapea ja leveni alaspäin porrasmaisesti kahden seuraavan alemman tiilikerroksen kohdalla 31 cm levyiseksi. Aukon koillinen pieli oli 20 cm luodista 31 lounaaseen (305 cm itätornin itäkulmasta). Aukon alapuolisen muurauksen purkamisen jälkeen tulivat muurin sisällä olleet aukon alimmat osat näkyviin. Pieliet olivat suorat 45 cm seinän ulkopinnasta sisään päin; sen jälkeen viistot. Lounaisen pielen muurausta oli ehjänä kaakkoisessa ulkoseinässä tasolle n. +11,62 asti; koillisen pielen kohdalla alkuperäistä muurausta oli em. tiilisyvennyksen alapuolelle (2 tiilikerrosta siitä alaspäin) tasolle n. +11,20. Purettu muurauksen alla, seinän sisällä oli aukon lounaispielen muurausta jäljellä pielen mainitun suorin osan kohdalla korkeudelle n. +11,30, pielen viiston osan kohdalla n. +11,50. Koillisen pielen suorin osan kohdalla oli pielen pintamuurausta jäljellä selvästi tasolle +11,30, mutta viiston osan kohdalla +11,18. N. korkeudella +11,20 oli 2 tiilikerrosta ulkoseinän mainitusta syvennyksestä alaspäin koko seinän läpi ulottuva selvä raja muurauksessa; laasti|rajan alapuolella oli vaaleaa, yläpuolella huomattavasti tummempaa ja erilaista kokoomukseltaan. Aukon pieliin säilyneissä osissa olivat tiilet ehjiä ja niiden saumoista ilmeni, että oli kysymyksessä pintamuuraus. Edellämämainitut seikat viittaavat siihen, että aukon pohja kaakkoisen ulkoseinän pinnassa olisi ulottunut korkeudelle +11,42; siihen, että aukko olisi jatkunut ainakin ulkoseinässä olevan syvennyksen alareunaan asti viittaa myös se, että syvennyksessä, joka muuten on muurattu juoksutiilillä, on aukon koillisen, säilyneen pielen kohdalla käytetty myös päätiiliä.
- Vrt.piiir.2
- Aukon pieliin mainituissa suorissa osissa oli ilmeistä 1700-luvun korjailua ja jälkiä senaikaisesta laastista.
- Vaa'an +11,20 kohdalla oli muurauksessa em. seinän läpi ulottuva

sauma. Sen yläpuolella oleva laasti oli tummempaa kuin alempana muurauksessa käytetty, ja laastin kokoomus toisenlainen. Rajan alapuolella oli välittömästi 1-2 cm paksuinen kerros vaaleampaa laastia; työvaiheiden välillä oli siis tehty tässä huolellinen tasoitus muurin yläpinnassa. Tästä alaspäin oli molemmissa näkyvillä olevissa muurin leikkauspinnoissa täytemuuraus esillä. Täytteenä oli käytetty erikokoisia kiviä ja rikkinäisiä tiilenpaloja. Laasti oli vaaleaa, tasaista ja samantapaista koko puretulla alueella +11,20 alapuolella. Ulkoseinän pintamuuraus oli yhden tiilikerroksen paksuinen. Rakennettaessa on lisätty täyte aina kahden pintamuurauksen tiilikerroksen päässä, mikä näkyy täytteessä miltei vaakasuorina tasoitussaumoina runsaan 20 cm:n välein. Tasoitussaumojen kohdilla on 1-2 cm paksuudelta tiilensirua. Saumat ovat näkyvillä puretun seinäosan molemmissa leikkauspinnoissa ja ne kulkevat läpi koko seinän kohoten n. 5 cm muurin ulkopinnasta sisäpintaan.

Vrt.mittaus-
piir.

Vaakojen 9 ja 6 välillä oli uudempi ikkuna. Se poistettiin, samoin sitä ympäröinyt sekundaarinen muuraus.

Vrt.mittaus-
piir.leikkauk-
set ja pohja

Vaa'an +6 alapuolella oli uudempien muurausten alla osia vanhemman ikkunan muurauksesta. Ikkunakäytävän lattia oli korkeudella +4,90; sitä oli jäljellä vain pari ehjää tiiltä (koot 9,5 x 16 x 31), muut tiilet olivat rikkonaisia. Ikkunakäytävän leveys oli n. 78 cm; yhdellä kohdalla oli sen lattian muurausta säilynyt käytävän reunasta toiseen; siinä oli neljä ja puoli vierekkäistä lappeellaan olevaa tiiltä. Ikkunakäytävän muuraus jatkui ikkunapenkkiä alle. Penkkien ja ikkunakäytävän lattia välillä oli säilynyt useita ehjiä tiiliä; koot 9,5 x 16 x 32, 10 x 16 x 32. Penkkien yläpinnat n. +5,30 - +5,35 olivat rikkoutuneet, niiden tiilet ehjien kappaleiden perusteella samaa kokoa kuin kaikkialla muuallakin esiin tulleissa ikkunanpielissä. Lounaisesta pielestä oli penkin yläpuolella jäljellä viistoa pieltä +6,35 lähtien alaspäin: Ylimpänä oli vain irrallaan olevia rikkinäisiä tiiliä ja pielen laastinkappaleita, alempana ehjiä tiiliä. Tiilikoot 9,5 x 15,5 x 32, 9,5 x 16 x 31, 9 x 16 x 32. Edellä kuvattu ikkunanpieli oli muurattu kovalla hiililaastilla, jossa hiilensirut näkyivät selvinä ja jonka hiekka oli hienorakeista. Ikkuna-aukon koillinen pieli oli samanlainen kuin lounainen. Koillispielen viiston osan muurausta oli säilynyt +5,85 alaspäin. Laasti on samaa kuin lounaispielessä, tiilikoot 9 x 16 x 33, 10 x 16 x 33, 10 x 15 x 31, 9,5 x 16,5 x 33, 9,5 x 14 x 28. Pielen viisto osa jatkui h.19 sisäseinän pintaan asti. Koillinen ikkunapenkki oli

Vrt.piiir.3

Vrt. mittaus-
piir.

Vrt.piiir.3

Koillinen ikkunapenkki oli n. +5,33 - +5,38 korkeudella. Välittömästi penkin tatasosta ylöspäin oli viistossa pielessä pieni parrunkolo, jossa vielä puuta jäljellä. Kolo oli viistossa pieltä vastaan; se sijaitsi n. 40 cm päässä h.19 sisäseinästä ja oli läpimitaltaan vain n. 13 cm. Kolo ulottui hiililaastipielen takana olevaan vanhemman komeron pieleen asti, josta selostus myöhemmin.

Vrt.tutkimus-
piir.h.19 ja
h.49 kaakkoi-
nen sisäseinä
1965

Hiililaastipielet purettiin pois. Lounaisen pielen takaa tuli esiin samanlainen täytemuuraus kuin seinässä ylempänä oli ollut. Koillisen pielen takana oli tason n. +5,55 alapuolella samaa täytemuurausta kuin edellä; siinä näkyivät samoin vaakasuorat työsaumat. Vaakojen n. +6,18 ja n. +5,60 välillä oli koillisen hiililaastipielen alla jätteitä vanhemmasta muurauksesta. +5,60 alapuolella oli vastassa täytemuuraus, jossa ei enää ollut jälkiäkään mahdollisista tiilistä; oletettavasti kyseisen vanhemman pielimuurauksen alaraja on ollut n. +5,60 korkeudella. Muurauksen tiiltien suunta oli erilainen kuin myöhemmin paikalla olleen hiililaastipielen. Vanhempi pieli meni kohtisuorasti kaakkosseinän sisään; oletettavasti paikalla on alunperin ollut komero eikä ikkuna. Tämän komeron pohja näyttää olleen n. +5,60 korkeudella eli 2 tiilikerrosta alempana kuin h.19 koillisseinän ikkunakomeroitten pohjat. Kyseisen komeron pohjan muurauksesta ei ollut jälkiä, mutta edellä kuvatun koillisen pielen alimmatkin tiilet +5,60 yläpuolella kuuluivat selvästi pintamuuraukseen. Todennäköisen seinäkomeron leveys ja syvyys eivät olleet tutkimuksen perusteella tarkkaan määriteltävissä; sensijaan komeron kaaren alimmista, viistossa asennossa olleista tiilistä oli jälkiä laastissa heti h.19 kaakkosseinän pintamuurauksen sisäpuolella.

Vrt.piiir.4

Komeron pielen tiilikoot: 9,5 x 14,5 x ?, 9,5 x 14 x ?, 9 x 12,5 x 26,5, 9,5 x ? x 28. Käytetty laasti oli harmaata, tasarakeista ja erosi selvästi myöhäisemmän ikkunapielen hiililaastista. Edellä mainittiin, että purettaessa hiililaastilla muuratun ikkunan koillista pieltä alempana, tuli esille +5,55 alapuolella samanlaista täytemuurausta kuin muuallakin kaakkosseinässä oli tavattu. Korkeudelta +5 alaspäin oli kaksi tiilikerrosta seinän sisäpinnasta ulkopintaan. Niistä alemman alapinta oli seinän läpi kulkevan parrunkolon kattona. Hiililaastipielten muuraus ulottui alhaalla tähän parrunkoloon asti. Kolon ulkoseinän puoleinen pää oli muurattu huolellisesti umpeen. Kolo oli täynnä irtonaista muurausjätettä, olkia ja turvetta. H.19 puolella oli kolon alareuna +4,62 korkeudella, sen koko 30 x 21 cm ja etäisyys H.19 koillisseinästä 65 cm. Parrunkolon suunta ei ollut aivan kohtisuora kaakkosseinän kanssa vaan

Vrt.piiir.4

Komeron pielen tiilikoot: 9,5 x 14,5 x ?, 9,5 x 14 x ?, 9 x 12,5 x 26,5, 9,5 x ? x 28. Käytetty laasti oli harmaata, tasarakeista ja erosi selvästi myöhäisemmän ikkunapielen hiililaastista. Edellä mainittiin, että purettaessa hiililaastilla muuratun ikkunan koillista pieltä alempana, tuli esille +5,55 alapuolella samanlaista täytemuurausta kuin muuallakin kaakkosseinässä oli tavattu. Korkeudelta +5 alaspäin oli kaksi tiilikerrosta seinän sisäpinnasta ulkopintaan. Niistä alemman alapinta oli seinän läpi kulkevan parrunkolon kattona. Hiililaastipielten muuraus ulottui alhaalla tähän parrunkoloon asti. Kolon ulkoseinän puoleinen pää oli muurattu huolellisesti umpeen. Kolo oli täynnä irtonaista muurausjätettä, olkia ja turvetta. H.19 puolella oli kolon alareuna +4,62 korkeudella, sen koko 30 x 21 cm ja etäisyys H.19 koillisseinästä 65 cm. Parrunkolon suunta ei ollut aivan kohtisuora kaakkosseinän kanssa vaan

Vrt.mittaus-
piir.

Komeron pielen tiilikoot: 9,5 x 14,5 x ?, 9,5 x 14 x ?, 9 x 12,5 x 26,5, 9,5 x ? x 28. Käytetty laasti oli harmaata, tasarakeista ja erosi selvästi myöhäisemmän ikkunapielen hiililaastista. Edellä mainittiin, että purettaessa hiililaastilla muuratun ikkunan koillista pieltä alempana, tuli esille +5,55 alapuolella samanlaista täytemuurausta kuin muuallakin kaakkosseinässä oli tavattu. Korkeudelta +5 alaspäin oli kaksi tiilikerrosta seinän sisäpinnasta ulkopintaan. Niistä alemman alapinta oli seinän läpi kulkevan parrunkolon kattona. Hiililaastipielten muuraus ulottui alhaalla tähän parrunkoloon asti. Kolon ulkoseinän puoleinen pää oli muurattu huolellisesti umpeen. Kolo oli täynnä irtonaista muurausjätettä, olkia ja turvetta. H.19 puolella oli kolon alareuna +4,62 korkeudella, sen koko 30 x 21 cm ja etäisyys H.19 koillisseinästä 65 cm. Parrunkolon suunta ei ollut aivan kohtisuora kaakkosseinän kanssa vaan

Vrt.mittaus-
piir.

kolo oli ulospäin hiukan viistossa itään. Paalureikä oli kokonaan tiilillä murrettu; tiilikoot: 10 x ? x 27,5, 10 x 15 x 28, 10 x 15 x 29, 9,5 x 14,5 x 29,5. Tiilistä yhteen oli piirretty (tiilen vielä polttamattomana ollessa) taistelukirveen kuvio. Parrunkolon luoteispään muuraus oli osittain rikkoutunut; kolon pohjalla oli täällä 5 cm paksuudelta hiililaastia, jonka alla välittömästi normaali seinän täytemuuraus.

Purettaessa kaakkoisen ulkoseinän myöhempiä laastipaikkauksia tuli esiin toinenkin parrunkolon umpeenmuuraus. Se piirrettiin ja purettiin. Kolo sijaitsi 5-38 cm luodista 29 lounaaseen; sen koko oli 33 cm x 25 cm (kork.) ja alareuna +4,40 korkeudella. Kolo ulottui seinän läpi; se oli muutenkin samanlainen kuin edellä kuvattu koillisempänä sijaitseva parrunkolo.

Vrt.mittaus-
piir.kaakkois-
seinästä ja
myöhempiä muis-
tiinpanoja sa-
malta seinältä.

Syksyllä 1965 suoritettiin itätornin kaakkoisella ulkoseinällä pintamuurauksen korjausta myöhempien paikkausmuurausten ja rikkoutuneiden tiilien kohdilla. Korkeudelta +5,58 ylöspäin ja linnan itäkulmasta 25 cm-90 cm väliltä poistettiin tiiliä kahdesta kerroksesta. Tiilten takana oli näkyvässä ruskehtava, karkea täytemuurauksen laasti. Korkeudelta +5 alaspäin purettiin 30 cm-70 cm itäkulmasta lähtien lounaaseen päin pintamuuraus miltei kokonaan alhaalla olevaan harmaakivimuuraukseen asti. Alueet muurattiin uudelleen.

Itätornin kaakkoisseinän koillisimman aukon kohdalla näkyi täytemuurauksessa korkeudella +6,05 vaakasuora sauma, jollaisia työsaumoja täytteessä oli aina kahden seinän ulkopinnan tiilikerroksen päässä toisistaan. Tällä kohdalla oli lisäksi kahden erilaisen laastin raja; +6,05 yläpuolella oli laasti selvästi vaaleampaa kuin sen alapuolella, missä laastin väri oli ruskehtavaa. Ero näkyi selvänä aukon molemmilla puolilla täytemuurauksessa. Samalla korkeudella kaakkoisen ulkoseinän pinnassa, puretun aukon ja itäkulman välillä, näkyi sama sauma siten, että tiilten välissä olevassa laastissa oli katko tällä korkeudella. Sauma oli vaakasuora, mutta laski itäkulmassa kahden tiilikerroksen verran viimeisen kulmassa olevan tiilen kohdalla. Sauma jatkui koillisseinän puolelle. Tämä mahdollinen ensimmäisen ja toisen tiilivaiheen raja oli siis n. 100 cm korkeammalla kuin vaiheraja kaakkoisseinällä lounaassa. Linnan kaakkoisen ulkoseinän aikaisemmissa tutkimuksissa selvinneen n. korkeudella +5,10 kulkevan, selvänä luotiin n. 26 asti ulottuvan vaiherajan ja edellä

Vrt.aikaisem- kuvatun +6,05 korkeudella kulkevan rajan välisellä alueella (n. luopia tutkim. tien 26 ja 31,50 väli) jäi mahdollisten eri rakennusvaiheiden rajalinna- linnan kaakkoi- toistaiseksi epäselväksi. sella ulkosei- nällä.

Vrt.piiir.5

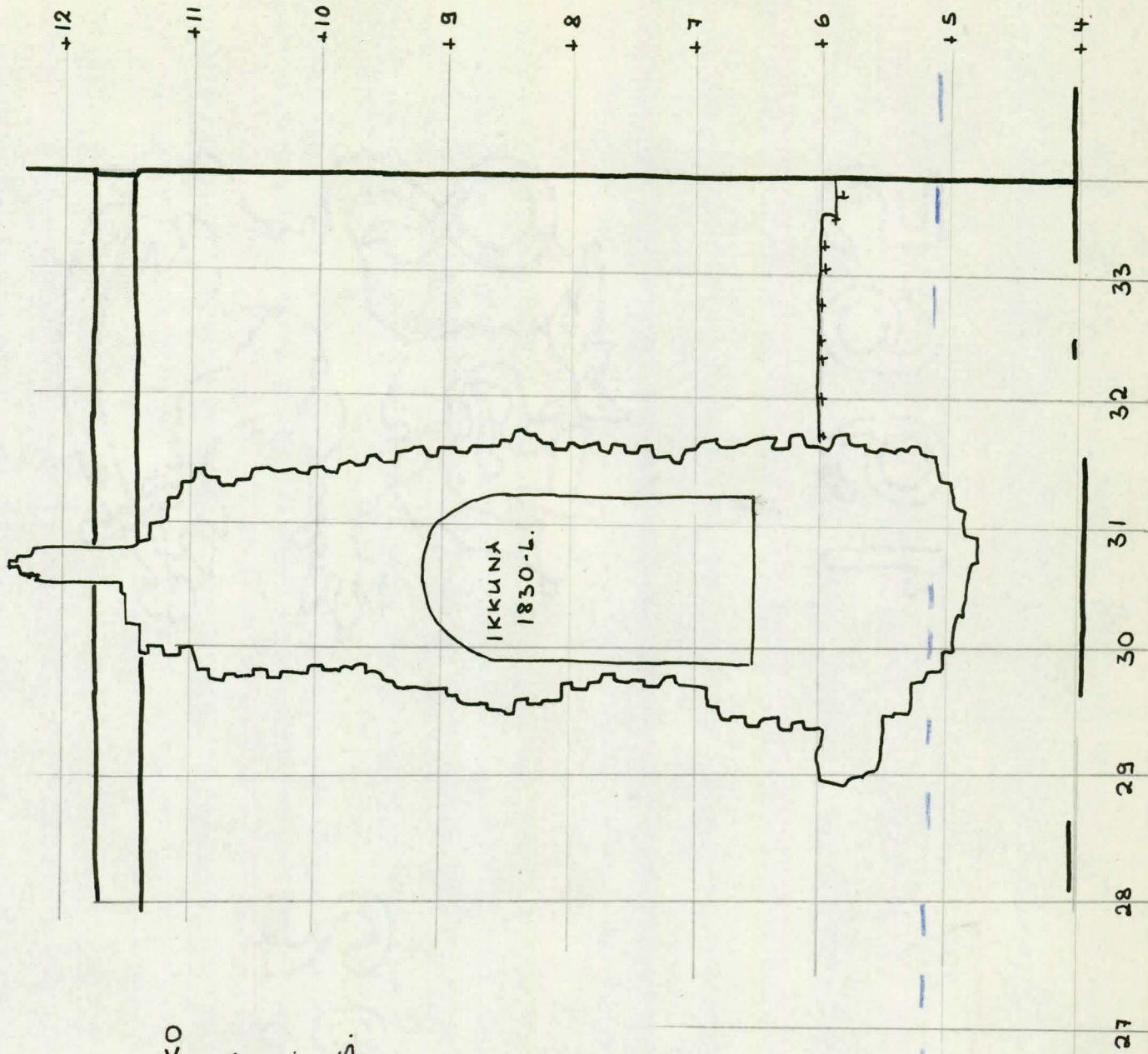

ITÄTORNIN KAAKKOINEN ULKOSEINÄ

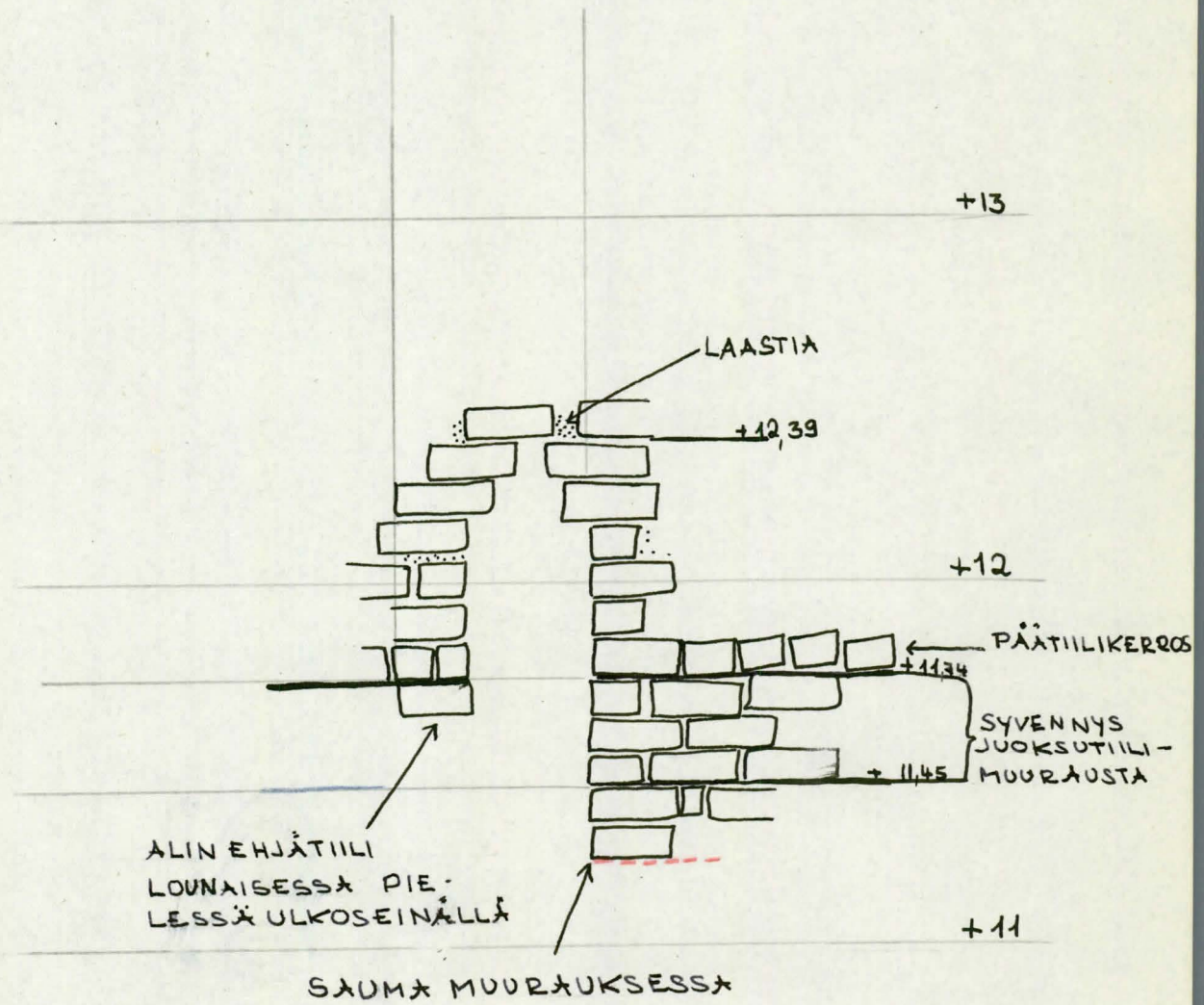
YLHÄÄLLÄ N.+12 VÄÄLLÄ ON AUKKO
SEN ALAPOLELLA SEKUNDAARISTA
MUURAUSTA, JOKA PURETTIIN POIS.
VAAKOJEN+11 JA +12 VÄLILLÄ SYVENNYS.

PIIRROS 1

LUONNOS, ITÄTORNIN KAAKKOISEN SEINÄN
KOILLISIN AUKKO

PIIRROS 2

ITÄTORNIN KAAKKOISEN SEINÄN KOILLISIN AUKKO.

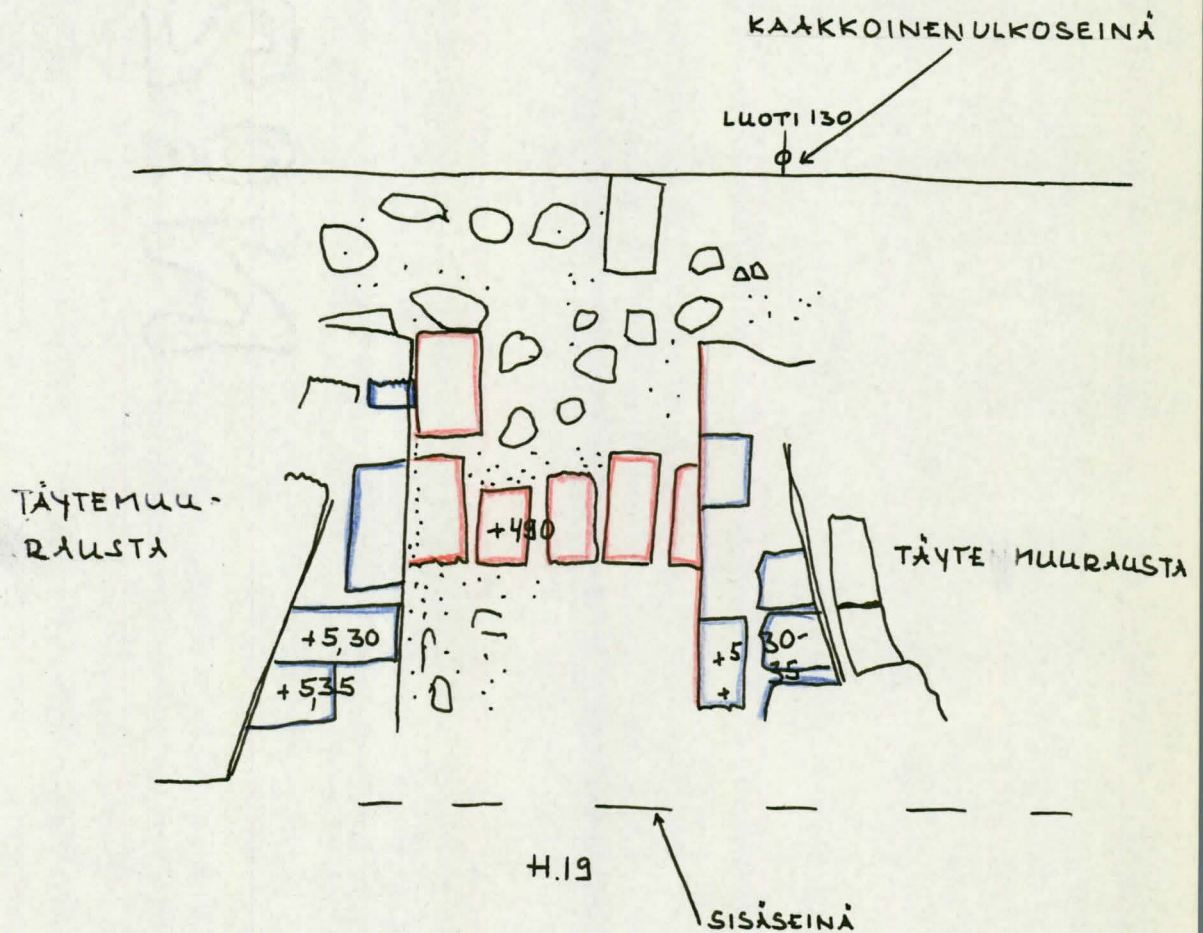
HUONEEN IS HIILILAASTILLA MUURATTU IKKUNA

— IKKUNAKÄYTÄVÄ, N. +490 LAPPEELLAAN OLEVAT TULET.

— IKKUNAPENKIT N. +5,35

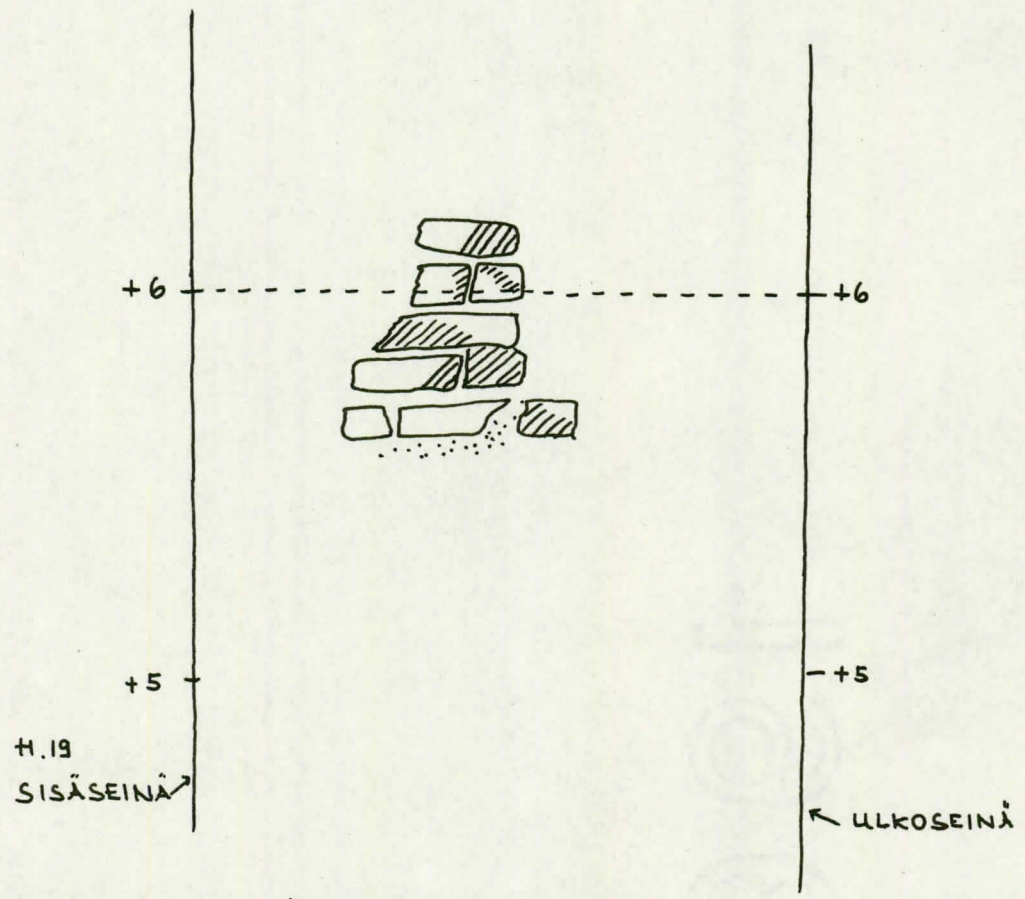
= VIISTIT IKKUNAN PIELET

PIIRROS 3

ITÄTORNIN KAAKKOISSEINÄ. LUONNOS
H 19 KOILLISIMMAN HIILILAASTI-IKKUNAN
TAKANA OLEVA VANHEMPI PIELI.
JÄLJELLÄ OLEVAT TIILET.

PIIRROS 4

EHJÄÄTIILIPINTAA
TIILTEN ALAPUOLELLA TAVALLISTA TÄYTE-
MUURAUSTA; YLÄPUOLELLA LAASTISSA
JÄLKIÄ PIELEN IRTAANTUNEISTA TIILISTÄ.

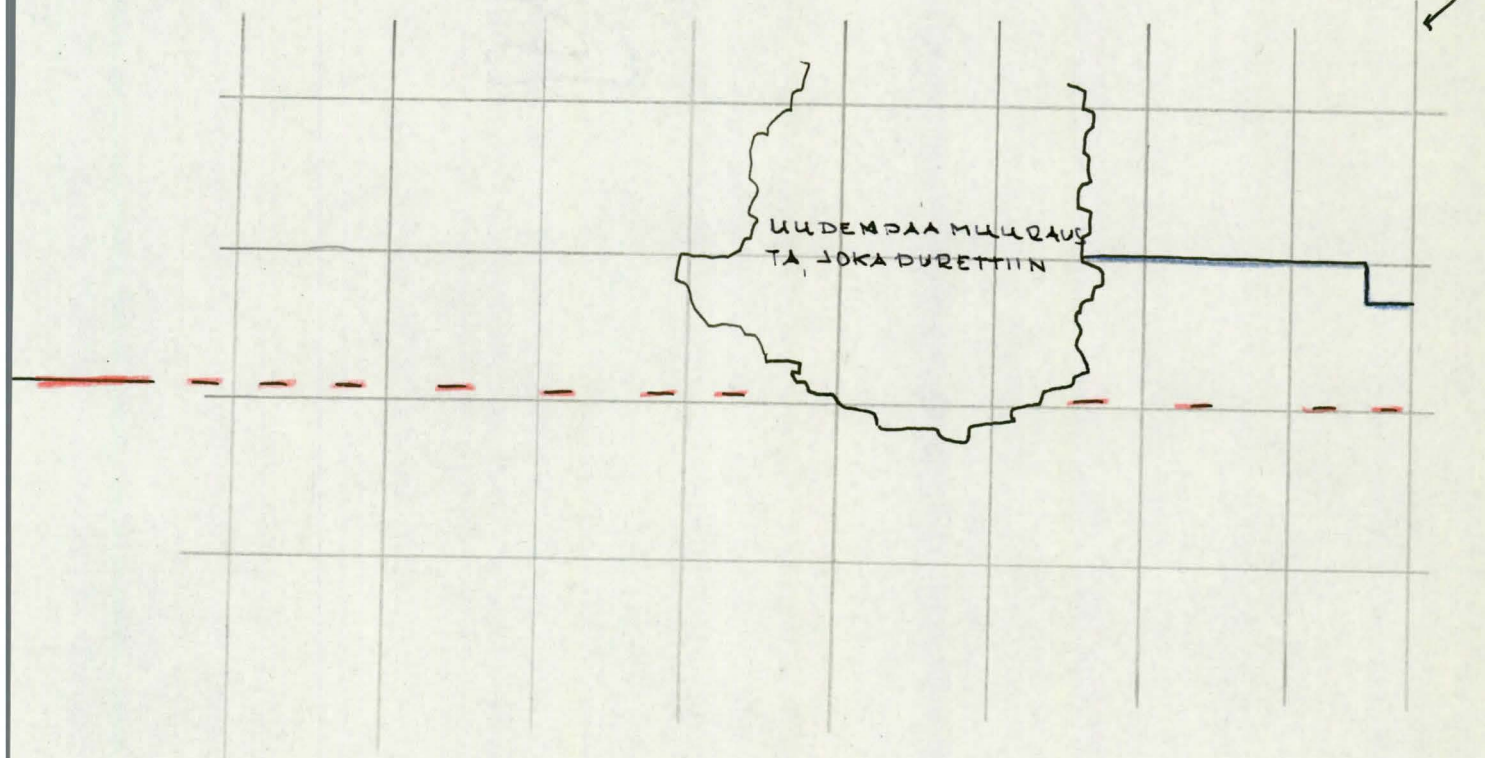
ITÄTORNIN KAAKKOINEN ULKOSEINÄ
RAKENNUSVAIHEIDEN RAJOJA

LUONNOS KOR. MITTAUSR. KAAK.
ULKOSEINÄLTÄ

- TIILIVAIHERAJA AIKAISEMISTA
TUTKINUSPIIRUSTUKSISTA
- NYT ILHENNYT RAJA

PIIRROS 5

LINNAN ITÄKULMA

1965

№2

ORI OSAREYHTIO

LINNANPIHAN KAAKKOISSEINÄ

Eeva- Maija Viljo 1965

Linnanpihan kaakkoisseinän koillispään aukko

Syyskuu 1965

Linnanpihan kaakkoisseinässä oli suunnilleen tasolta +3 alkava aukko seinän läpi. Aukko ulottui ylös noin tasolle +6,85 ja itänurkasta n. 1,5 m lounaaseen.

Aukon sekä koillis- että lounaisreunassa oli +5:n paikkeilla muurausraja. Aukosta lounaaseen oli tällä kohtaa päätiilikerros linnanpihan muurissa.

Koillisreunassa oli tasolta +3,10 alkava sidemuuraus. Tämä sidemuuraus sijaitsi suorasti päättyvän koillisseinän kohdalla. Seinän täytemuurauksessa n. 95 cm ulkoseinästä (nurkassa) oli 5 päällekkäistä vinoon (pohjoinen-etelä) asetettua tiiltä. Ylin sijaitsi suunnilleen tasolla +6,10.

Aukon alareunasta ulkoseinästä otettiin talteen keskiaikainen tiili, jossa oli jonkin esineen jälki.

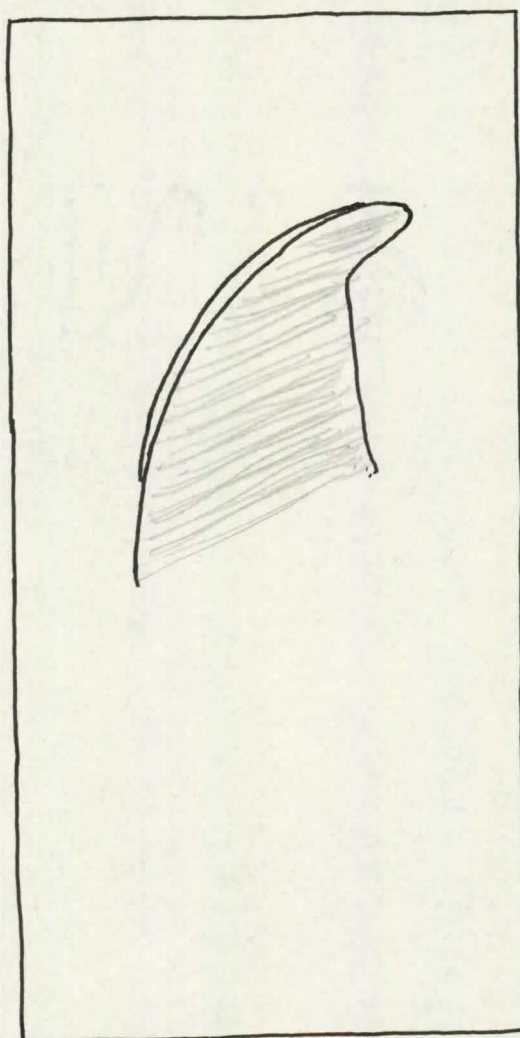
Piirros 7.

Piirros 1

LINNANPIHAN KAAKOISSEINÄSTÄ LÖYTYNYT TIILI
1:2 (SUUNNILLEEN)

Vertical text on the left side, possibly bleed-through from the reverse side.

Vertical text in the center, possibly bleed-through from the reverse side.

Vertical text at the bottom, possibly bleed-through from the reverse side.

L I N N A N P I H A N K A A K K O I S S E I N Ä

II:n kerroksen tasolla

Eeva-Maija Viljo 1965

Linnanpihan itänurkka

lokakuu 1965

Uutta porraskäytävää varten louhittiin itänurkkaa suunnilleen tasolta +5 - +7.

Ert. h.19 se-
lostukset 1965

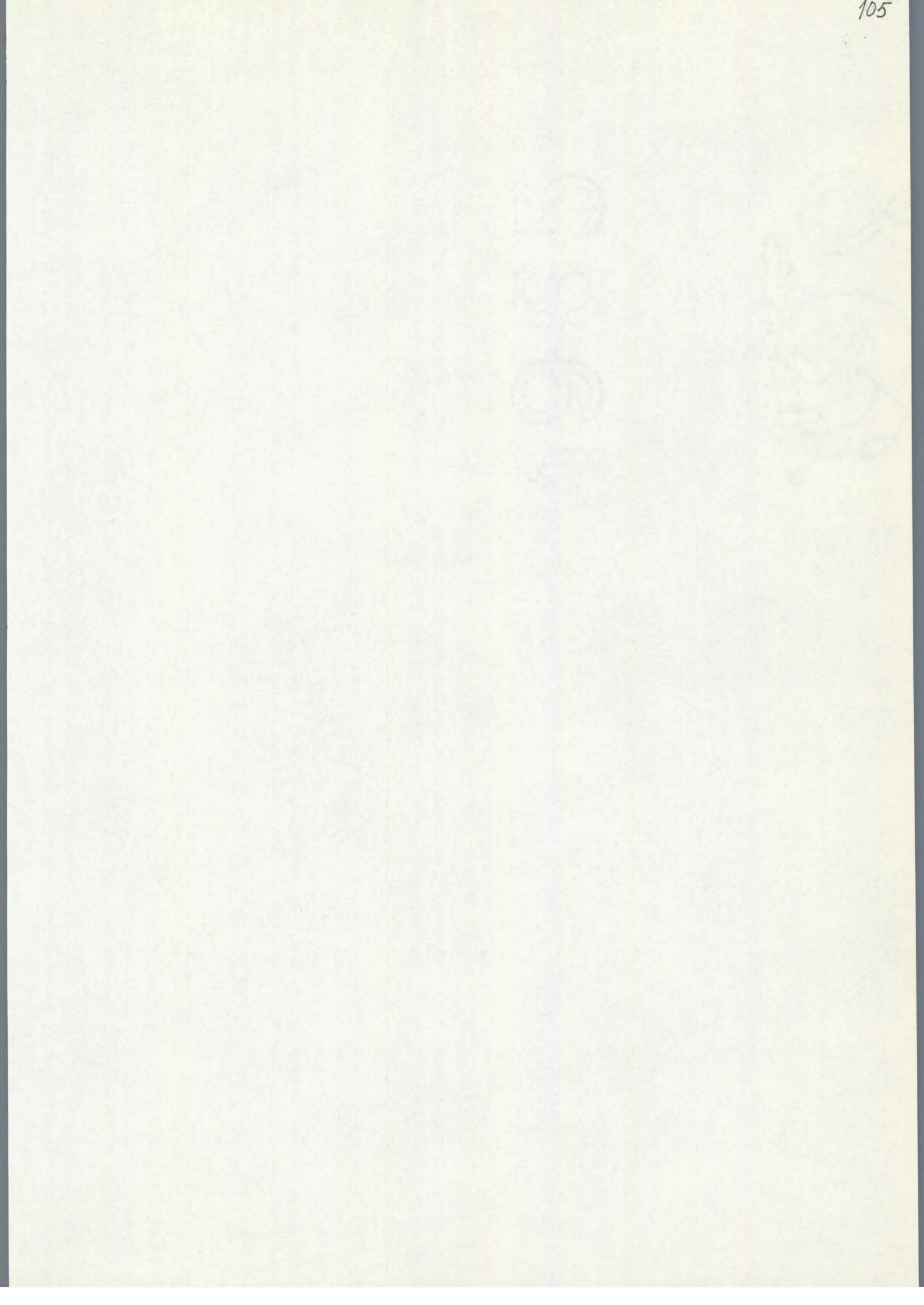
Aikaisemmin havaittu muurausraja näkyi selvästi ulkoseinässä suunnilleen tasolla +4,55. Raja kohosi kaakkoon päin. Laasti sen alapuolella oli tummempaa kuin sen yläpuolella oleva.

Muurausrajan yläpuolella seinässä oli tiilimuurausta suunnilleen tasolle +5,20. Tämä tiilimuuraus jatkui pinnasta seinän sisään n. 1,20 m. Tämä seinän leikkaus luode-kaakkosuunnassa sijaitsi n. 90-95 cm huoneiden 19 ja 28 välisen oviaukon lounaispielestä lounaaseen. Välittömästi tason +5 alapuolella oli seinässä hiililaastikorjaus.

Seinässä oli murretusta aukosta koilliseen sidemuurausta luoteeseen päin.

Jyväskylä
LINNEN BANK

LINNANPIIHAN KAAKKOISSEINÄN
PORTAALI

Eeva-Maija Viljo 1965

Linnanpihan kaakkoisseinän portaali

Heinäkuu 1965

Valokuva

Piirros 1

Suippokaarisen portaalin aukon alareuna oli ulkoseinässä tasolla +5 ja lounaislaita 49 cm etelänurkasta. Aukko oli ulkoseinässä 2,80 m leveä. Portaalin oviaukkoa oli murtamalla suurennettu, jolloin osa pielien profiloinnista on hävinnyt kokonaan ja jäljellä oleva muototiilimuuraus on vaurioitunut. Murrettu aukko ulottui ylös tasolle +8,58. Pihan puoleinen kaaren kärki sijaitsi tasolla +9,10. Profilointi alkoi viistolta sokkelilta, jonka yläreuna sijaitsi tasolla +5,32; sokkeli on todennäköisesti käsittänyt kolme kerrosta. Sokkelin päällä oli kulmittain asetettu tiilikerros, jonka päältä profilointi jatkui seuraavasti:

1. aukon suorakulmainen reuna ulkoseinässä
2. viistottu kulma
3. suorakulmainen patsas
4. viistottu kulma

Seuraava tiili sisäänpäin on todennäköisesti ollut suorakulmainen.

Piirros 2

Sen jälkeen on tullut sisin kulma, joka on mahdollisesti ollut viistottu.

Tästä pielet ovat jatkuneet seinään nähden suorakulmaisesti 30 cm päähän sisäseinän pinnasta, missä molemmilla puolilla on ollut suorakulmaiset syvennykset, lounaispielessä 30 cm leveä ja koillispielessä 15 cm leveä. Pielien suorakulmainen osa alkoi tasolta +5,03. Aukon leveys oli n. 1,10 m.

Piirros 3

Koillispielessä oli profiloinnista jäljellä 3:n uloimman pykälän osia, joista tiilien muoto ilmenee. Portaalin sokkelin alapuolella oli ristikäytävää kannattaneen parrun kolo, jonka alareuna oli tasolla +4,44. Koloa ympäröivä muuraus oli hajalla, Seinän sisässä sen leveys oli 30 cm ja korkeus 36 cm. Koillispielessä oli murros, joka alkoi suunnilleen tasolta +7 ja jatkui vähän matkaa taso +8 yläpuolelle.

Piirros 4

Lounaispielestä oli samaten säilynyt osia kolmesta uloimmasta pykälästä, kolmannesta kuitenkin hyvin vähän. Suunnilleen tasolla +5,16 oli sisäseinän luona lankun pään jälki laastissa.

Pohjassa oli seinän täytemuuraus näkyvissä. Sisäseinän puolella olleen puisen kynnyksen alareuna on lounaispielen lankun jäljestä (vrt. edellä) päätellen ollut tasolla +5,15 - 5,16.

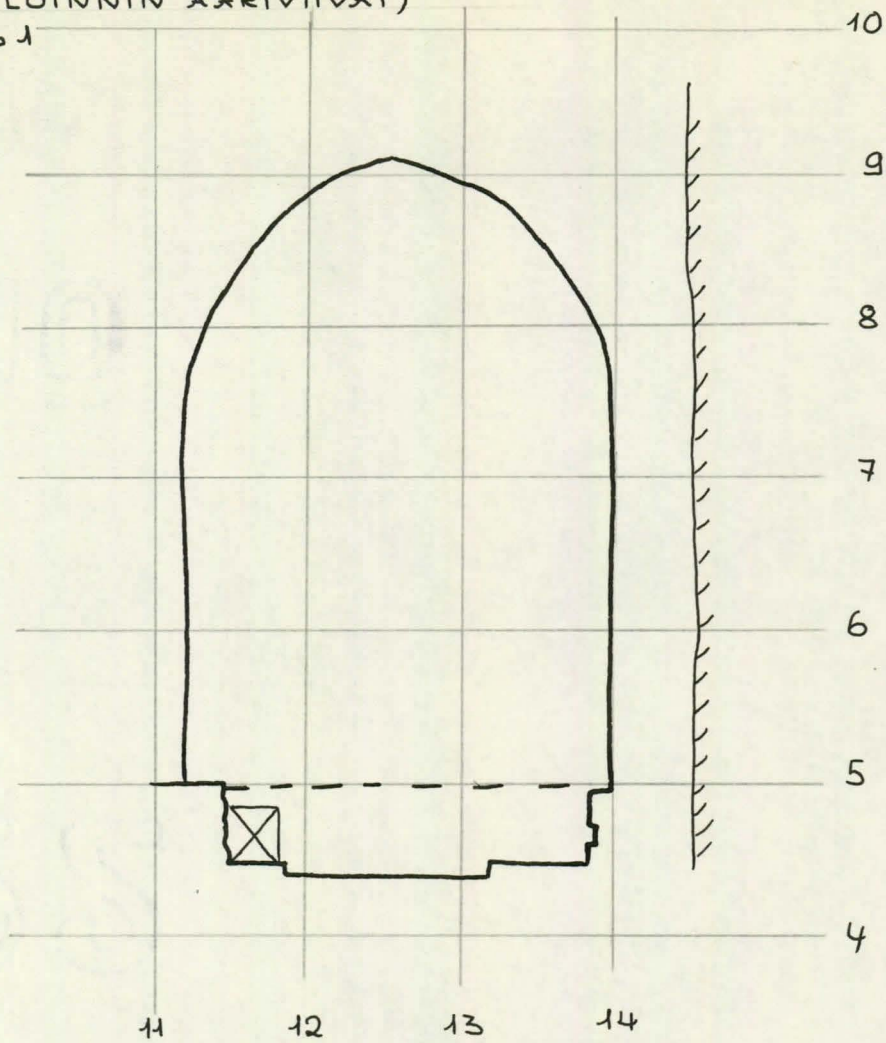
Sisäseinässä oli tasolla +4,90 lappeittainen päätiilikerros, joka tuli huoneen 18 länsinurkasta portaaliin asti ja jatkui luoteisseinässä portaalin koillispuolella. Todennäköisesti mainittu kerros on jatkunut oviaukon alapuolella, mutta se oli siltä kohtaa kokonaan purettu. Päätiilikerroksen yläpinta oli samalla tasolla kuin pieli-muurauksen alapinta.

Oviaukon laasti oli kovaa, karkeahkoa, valkoista.

Pyöräskylä
LINEN BANK

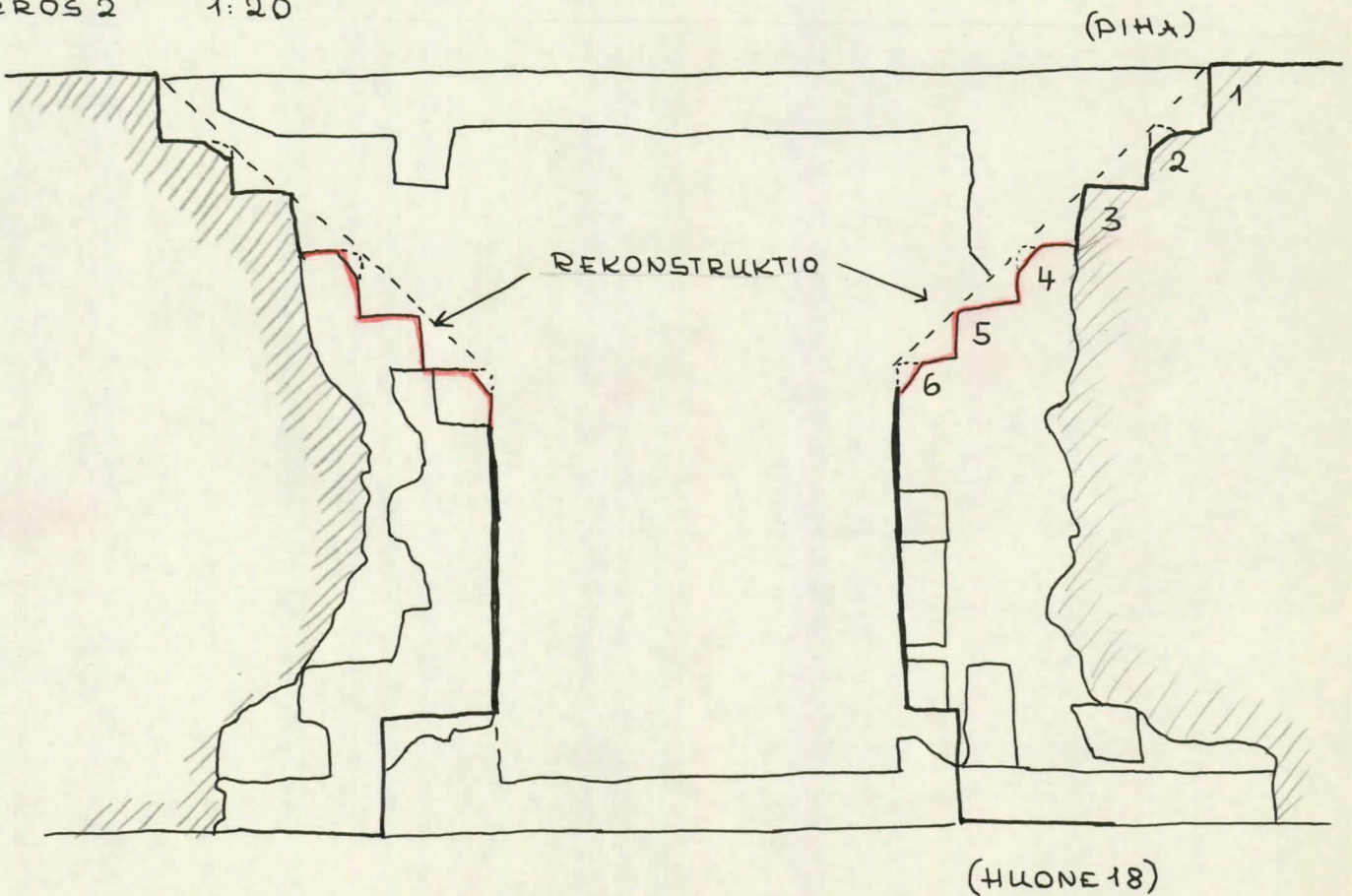

1:50 PIIRROS 1

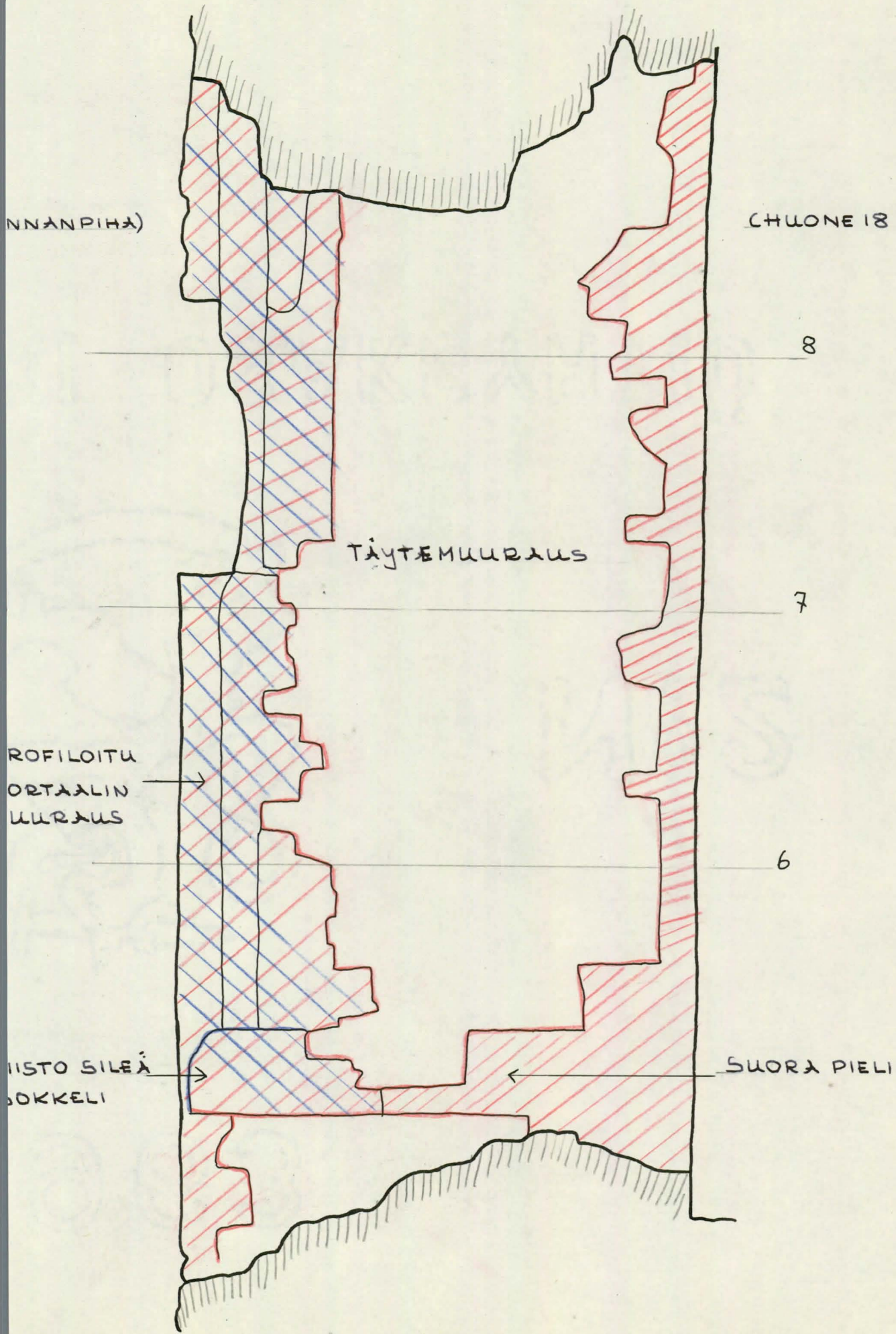

LINNANPIHÄN KÄÄKKÖISSEINÄN PORTAALIN POHJA

PIIRROS 2 1:20

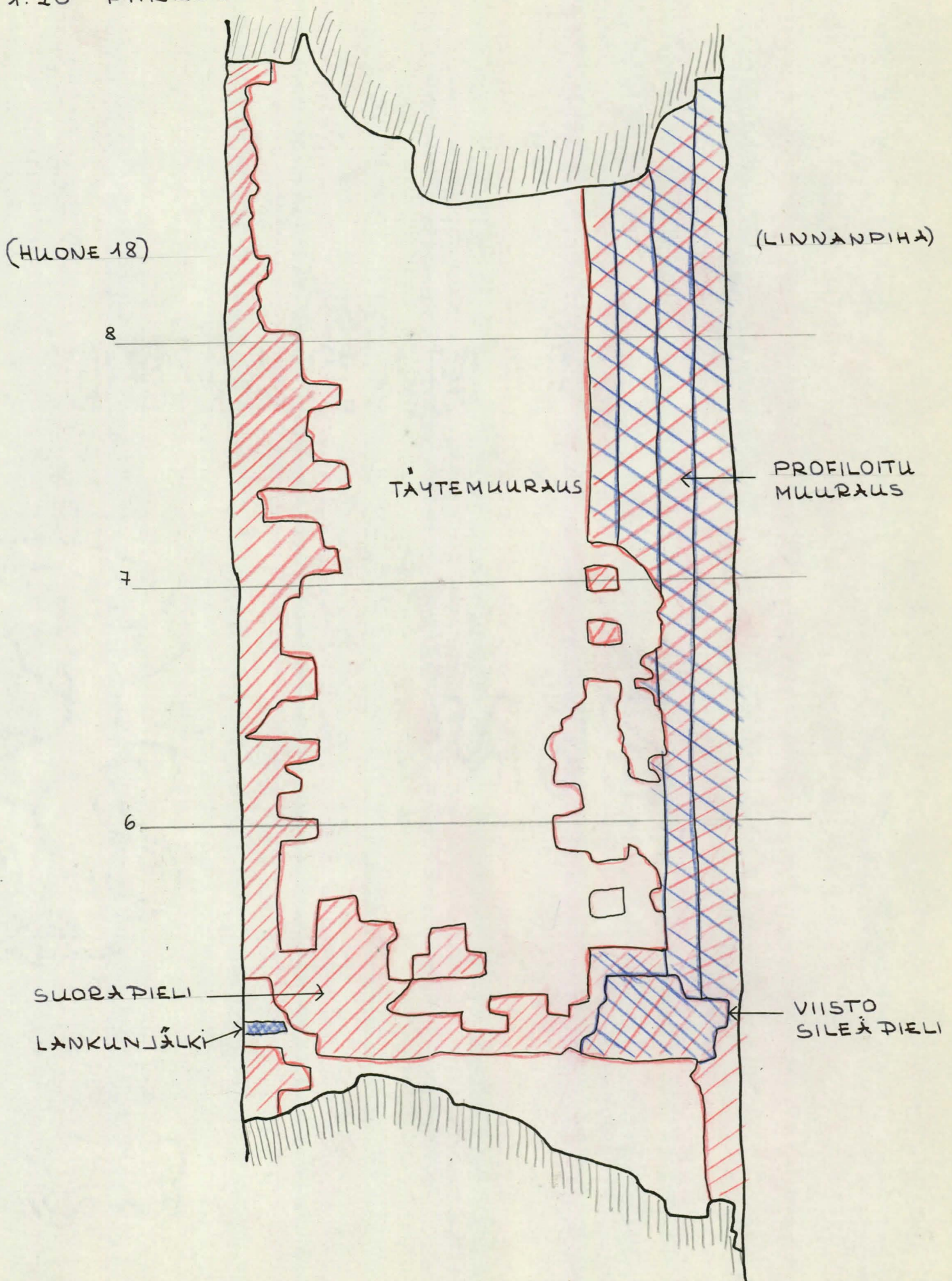

LINNANPIIHAN KAAKKOISSEINÄN PORTAALIN
KOILLISPIELI PIIRROS 3

LINNANPIIHAN KÄÄKKÖISSEINÄN PORTAALIN
LOUNAISPIELI
1.20 PIIRROS 4

L I N N A N P I H A N L O U N A I S S E I N Ä

Eeva-Maija Viljo 1965

Linnanpihan lounaisseinän luoteispää

huhtikuu 1965

Kukkotornin luoteisseinän ja pihan länsinurkan välillä on tason +8 tienoilla useita pieniä umpeenmuurattuja koloja, jotka aukaistiin. Kolot oli kaikki sekundäärejä murreksia.

1. Kolo sijaitsi välittömästi Kukkotornin seinän luoteispuolella. Sen alareuna oli tasolla +8,13 ja yläreuna +8,30. Leveys oli 24 cm ja syvyys 15-16 cm.
2. Kaakkoisreuna oli 49-61 cm Kukkotornista. Alareuna oli tasolla +8,04 - +8,05. Yläreuna oli epätasainen ja sijaitti tasoilla +8,51 - +8,30 - +8,54. Aukon leveys oli 72-90 cm ja syvyys vaihteli: 17-27-30 cm.

huhtikuu 7.

Kolon kaakkoisessa yläkulmassa oli parrun jälkiä: kaakkois- ja yläreunassa oli laastia, jossa oli vinosti ulospäin luodetta kohti sijainneen puun pinnan jäljet, Syvyys oli tällä kohtaa 27 cm. Parrun korkeus on ollut 15 cm. Parrunkolon toinen reuna oli n. 20 cm kaakkoisreunasta luoteeseen. Kolon taustalla oli kaksi rikottua tiiltä kyljittäin. Niiden välissä ei ollut laastia.

Kaakkoisreunassa tasolla +8,16 oli pinnan muodostanut laastisau-
ma, jonka käsittely osoitti sen olleen pintamuurausta.

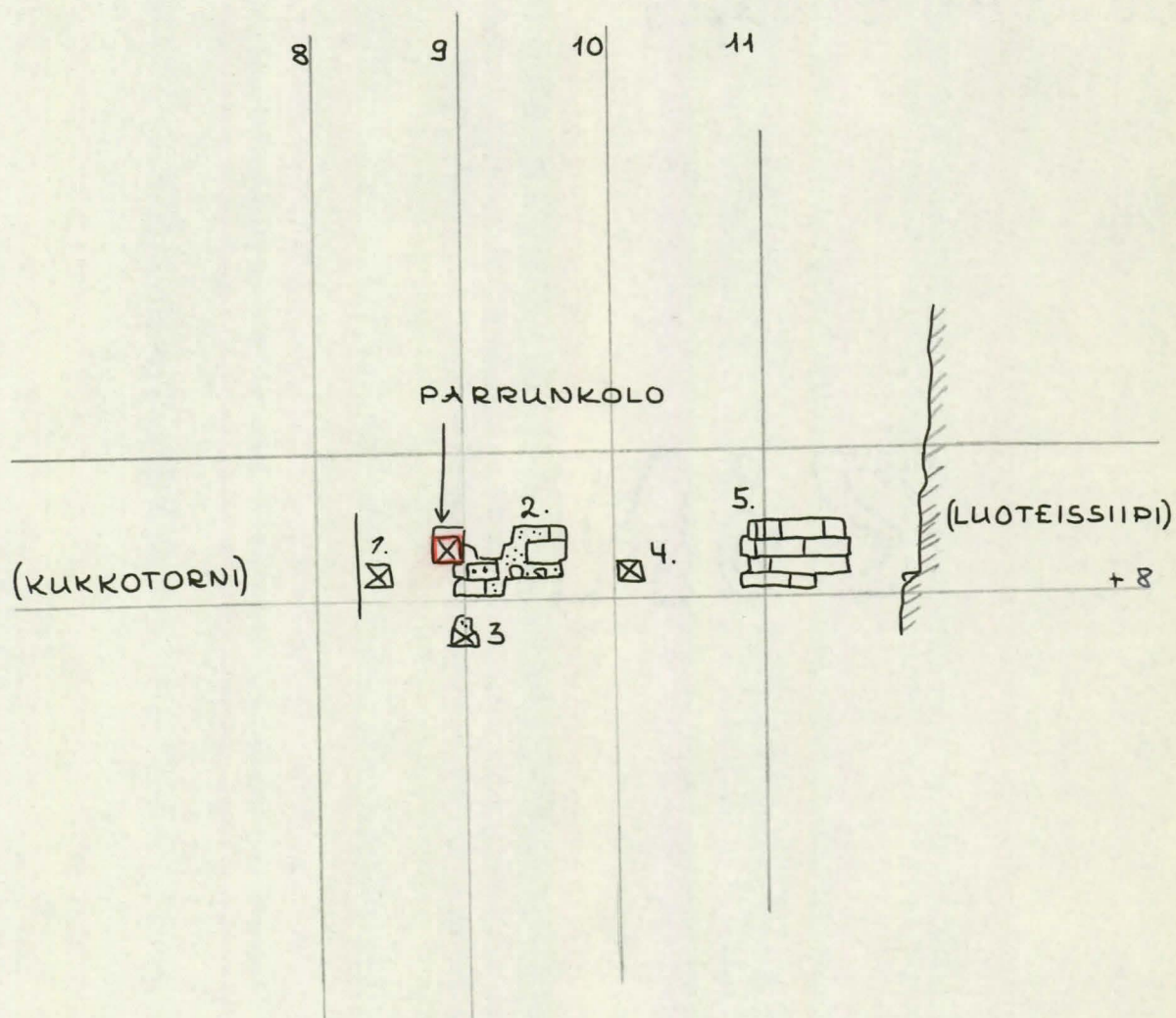
3. Kolon kaakkoisreuna sijaitsi 61 cm Kukkotornin seinästä. Alareuna oli tasolla +7,69, yläreuna oli epämääräinen (murrettu viistosti ylöspäin). Kolo oli 18 cm leveä ja n. 14 cm syvä.
4. Kaakkoisreuna sijaitsi luodilla 10. Alareuna oli tasolla +8,13, korkeus oli 18 cm. Leveys 17-19 cm, syvyys 22 cm. Kaakkoisen alanurkan luona oli paikkausmuuraus n. 15 x 15 cm.
5. Kolon luoteisreuna sijaitsi 33-39 cm länsinurkasta; sen leveys oli 65-73 cm. Alareuna tasolla +8,04. Korkeus 49 cm, syvyys 28-30 cm. Kolon tiilitausta oli ylhäältä nokeentunut.

Piirros T.

LINNANPIHAN LÖUNNÄISSEINÄN LUOTEISPÄÄN MUURINKOLOT

1:50

LINNANPIIHAN LUOTEISSEINÄ

Eeva-Maija Viljo 1965

Linnanpihan luoteisseinä

yyskuu 1965

Huoneen 26 koillisikkunasta pohjoisnurkkaan tasolta +8,38 tasolle +10,60-11,20 oli poistettu seinää verhonnut savilaastimuuraus. Takaa paljastui kalkkilaastilla tehty seinän täytemuuraus, joka nurkassa jatkui saumatta pihan koillisseinässä.

Ylimmän kulmatiilinauhan tasolla n. 95 cm nurkasta oli yksi vinosti seinästä ulkoneva tiili, joka kuitenkin oli liian syvällä seinän sisällä ollakseen näkyvässä, mutta mahdollisesti se on ollut kulmatiilinauhan taustamuurausta.

Suunnilleen tasolla +9,50 kulki luoteisseinässä muutamasta muoto-
 tiilestä koostuva rivi. Tiilet irroitettiin. Kaksi niistä oli sär-
 mäistä sauvaa, joista toisessa punaista, toisessa tummanharmaata
 väriä. Nämä otettiin talteen. Kaksi muuta osoittautuivat pyörösau-
 van kappaleiksi.

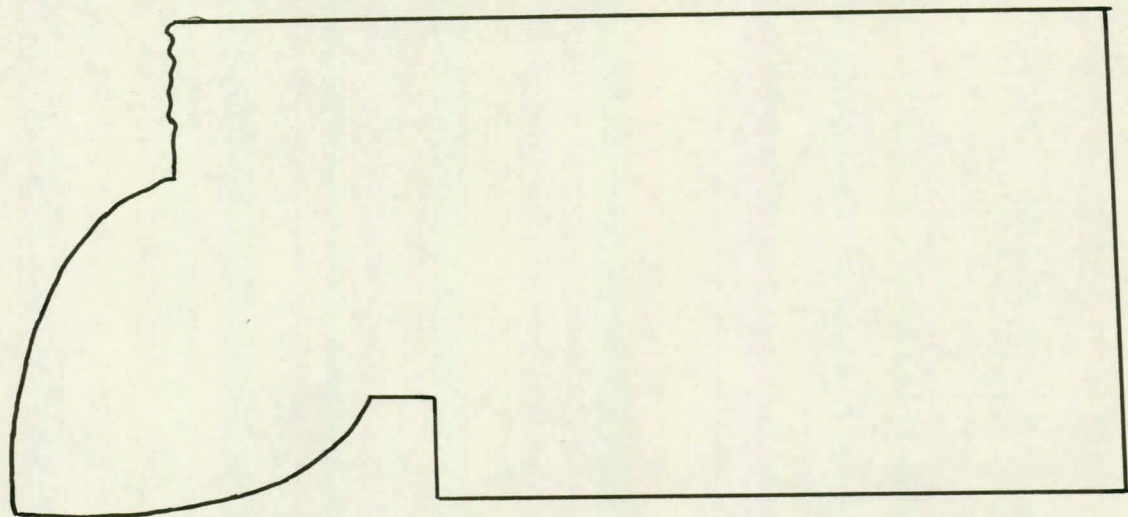
Piiros 1.

Pyöröskäytä
 LINNAN IBANK

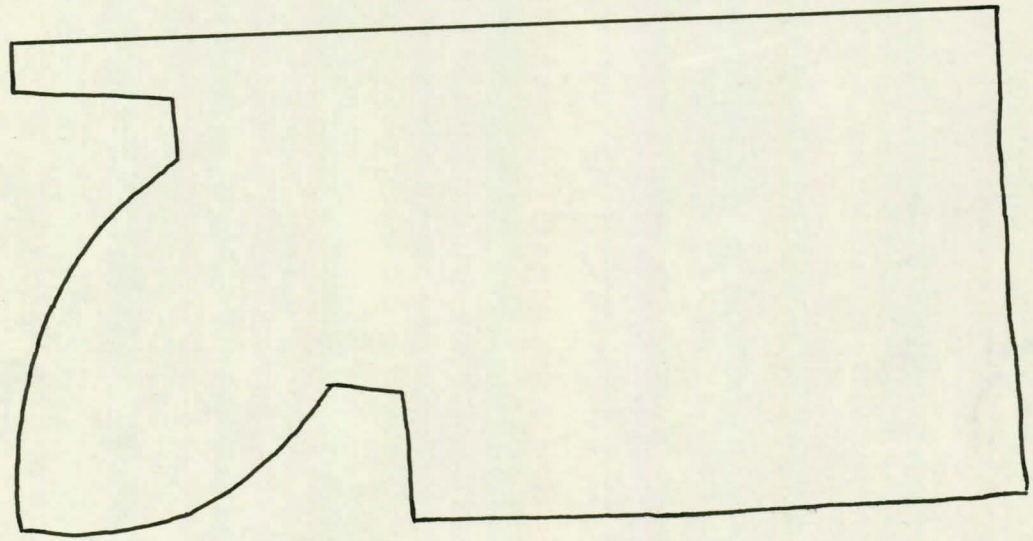
LIKKOS I.
LINNANPIHÄN LUOTEISSEINÄN TÄYTEMUURAUksesta
LÖYTyneet MUOTOTIILET 1
1:2

PUNAINEN VÄRI

29 x 13 x 9,5 sm

TUMMAN-HARMAA VÄRI

27 x 13 x 8 sm

L I N N A N P I H A N K A I V A U S

Eeva-Maija Viljo 1965

Linnanpihan kaivaus

esä-heinäkuu
1965

muistiinpanot
linnanpiha 1964
piirros I

Edellisenä vuonna oli aloitettu linnanpihan kaivaus pohjoisnurkan koekaivauksella. 28.6.1965 alettiin poistaa kaivausalueen suojaksi levitettyä hiekkaa. Kaivausaluetta rajoittivat luoteis-koillis- ja kaakkoisseinät. Lounaassa raja kulki seuraavasti: kaakkoisseinän kohdalla 7,3 m koillisseinästä; 1,2 m leikkauksesta D-D₁ luoteeseen n. 7,10 m koillisseinästä; viistosti pohjoiseen, kunnes se G-G₁:stä 1,0 m kaakkoon oli 4,6 m koillisseinästä; luoteisseinän luona se oli niinikään n. 4,6 m koillisseinästä. Sementin alta paljastuneen ohuen hiekkakerroksen alla oli hiekkainen kovaksi poljettu ruskea maa, joka sisälsi kiviä, tiilimurskaa ja luita. Pinnassa oli paikoitellen tiheää kiveystä. Lisäksi kerroksessa oli puhdasta täytehiekkaa.

piirros I,1

Edellisen vuoden kuopasta poistettiin peitehiekkä kokonaan ja päällimmäinen maakerros poistettiin alueelta luoteisseinä C-C₁ ja koillisseinä A-A₁. Pohjoisnurkassa oli suuria kiviä, joiden välissä oli laastia, kuten aikaisemmin on selostettu. N. 1,4 m leikkauksesta C-C₁ luoteeseen ja 0,6 - 0,8 m A-A₁:stä koilliseen oli tiilimuurauksen jäännöksiä. Muuraus rajoittui koillisseinään. Savea ja täytemaata oli pakkautunut muurauksen pintaan, jonka rakenne näin jäi epäselväksi.

Luoteisseinästä 0,9 m ja A-A₁:stä 0,35-0,45 m koilliseen sijaitsi savessa oleva puun pala, 0,48 m x 0,28 m, luode-kaakkosuunnassa. Puun koillispuolella oli savea ja kiviä.

Puun kappaleesta luoteisseinään ja A-A₁:een asti oli kellertävän ruskeata, hienoa maata. Savipinta jatkui tiilimuurauksesta A-A₁:een ja C-C₁:een. Savessa oli kiviä ja tiiliä. Koillisseinästä 0,4-0,5 m, tiilimuurauksen kaakkoispuolella oli savessa kivirivi. Tiilimuurauksesta kaakkoon aivan koillisseinän kupeessa oli hiukan ruokamultaa. Sekä päällä ollut täytemaakerros että sen alla ollut savi oheni luoteeseen päin, niin että luoteisseinän juurella niitä tuskin saattoi havaita.

piirros I,2

Täytemaata poistettiin myös A-A₁:stä lounaaseen, kaivausalueen rajalle asti, ja C-C₁:een asti. Alta paljastui savipinta, jossa oli jälkiä suurehkoista poistetuista kivistä. Pinnassa oli myös laastiläikkiä, tiilimurskaa ja nokitäpliä. Leikkauksen C-C₁ luona alueen lounaisreunassa oli kiviä, joiden välissä oli irtonaista hiekkaa.

piirros I,3

Alettiin poistaa täytemaata C-C₁:n kaakkoispuolelta D-D₁:een ja A-A₁:een asti. Huoneen 13 oviaukon alapuolella oli irtokiviröykkiö

iiirros II

täyttemaan alla. Täyttemaasta löytyi myös muototiili.

Alettiin poistaa irtokiviä.

Leikkauksen C-C₁ kohdalta n. 1,0 m A-A₁:stä koilliseen löytyi ohuesta ruskeasta, tiilimurskaa sisältävästä maasta tallinmalainen raha (1400-luku). Tämä maakerros oli osittain sekaisin saven kanssa.

lokuu

Leikkauksesta A-A₁ 2,0 m lounaaseen määrättiin leikkaus A-A₂. Kaivausta laajennettiin ruutuun A-A₁ - A-A₂, C-C₁ - D-D₁.

iiirros I,4

Päällimmäisen hiekkakerroksen poistamisen jälkeen kyseisen ruudun

iiirros III

tilanne oli erittäin sekava. Pohjoisnurkassa oli pieni alue kiviä, tiilimurskaa ja nokimaata; ruudun kaakkoisosassa oli pieniä kiviä hiekassa; koillislaidassa, suunnilleen keskellä ruutua oli suuria kiviä; näistä kivistä kulki raja ruudun länsinurkkaan; rajan pohjoispuolella oli nokimaata, eteläpuolella hiekkaa.

iiirros I,5

Kaivausta laajennettiin D-D₁:n luoteispuolella kaivausalueen lounaisrajaan asti. Kiveys hiekassa jatkui lounaaseen. Lounaisrajalla, keskellä väliä C-C₁ - D-D₁ oli iso kivi. Alueella oli myös ruskeata täyttemaata, jossa oli nokea ja tiilenmurskaa; hiekkaa.

Syyskuu 1944
 LINNEN BANK

LINNANPIHAN KAIVAUSALUE

KEIRKAUKSINEEN

1:50 PIIRROS 1

A-A

H. 11
IKKUNA-
AUKKO

2

1

H. 13
IKKUNA-
AUKKO

C-C₁

5

4

3

H. 13
OVI AUKKO

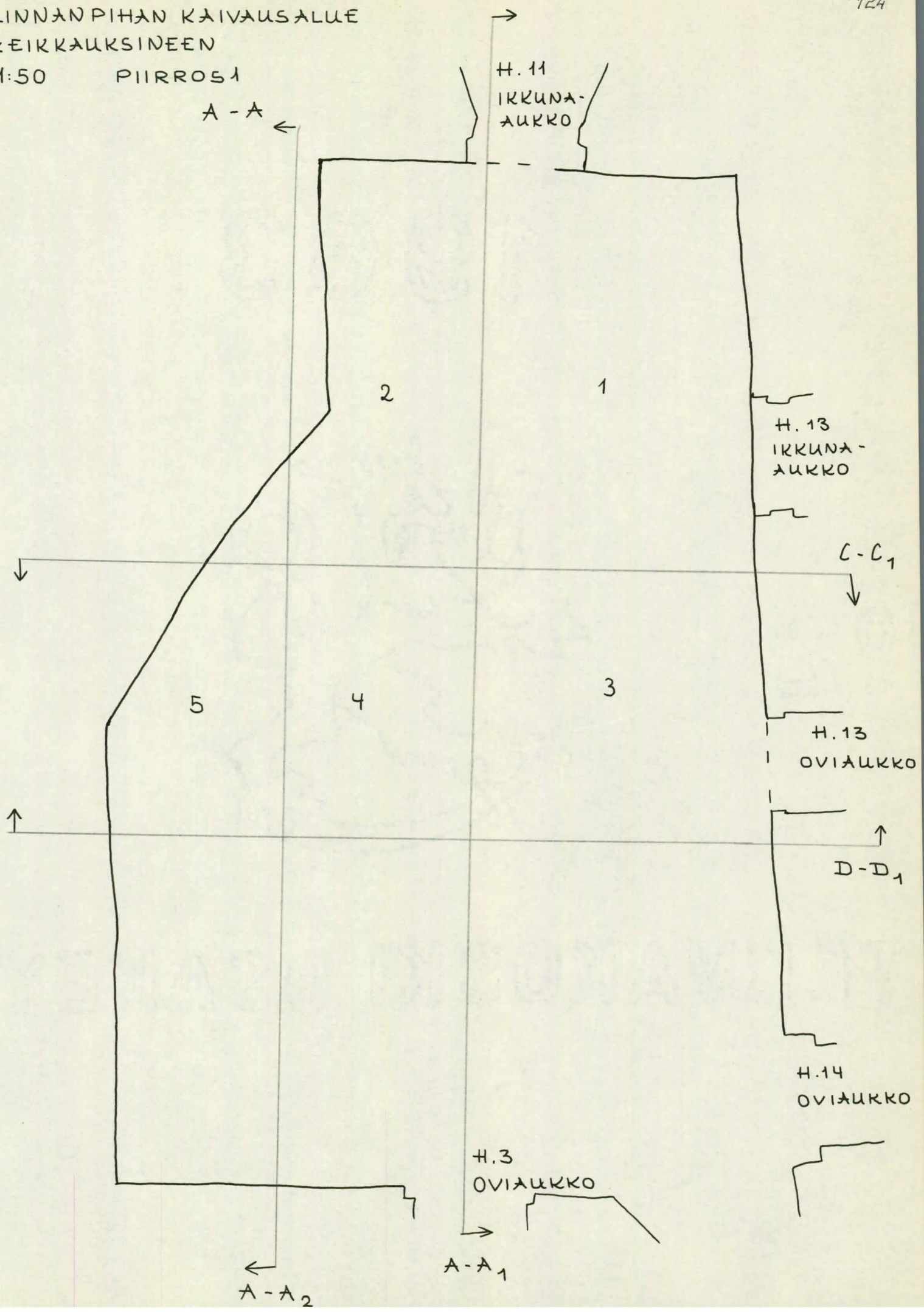
D-D₁

H. 14
OVI AUKKO

H. 3
OVI AUKKO

A-A₁

A-A₂

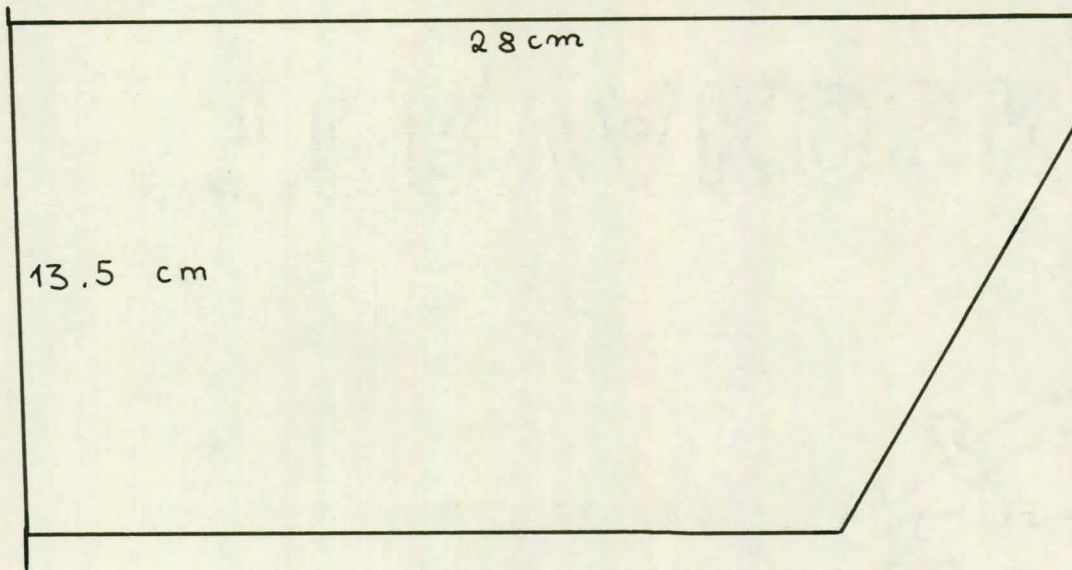

LINNANPIHALTA (KOILLISSEINÄ -A-A₁, C-C₁, D-D₁)

LÖYTÖNYT MUOTOTIILI

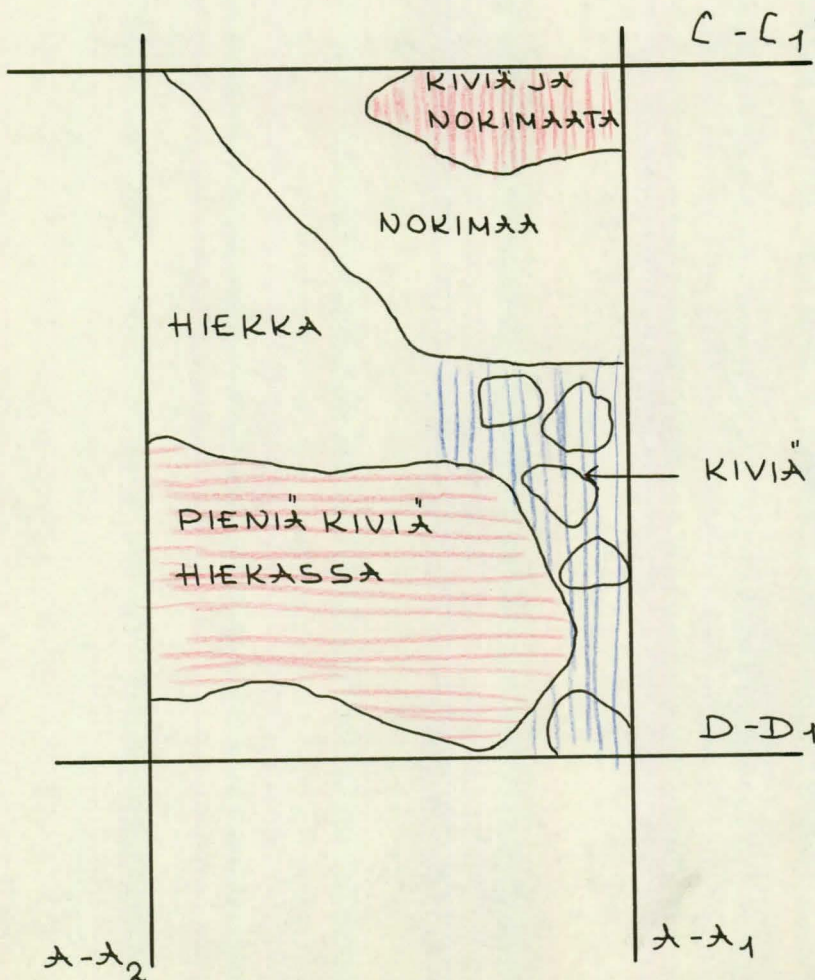
1:2 PIIRROS 2

PÄKSUUUS = 9.5 cm

LINNANPIHAN KAIVAUS; PÄÄLIMMÄISEN HIEKAN
ALTA PALJASTUNUT MAA

PIIRROS 3

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1965

L I N N A N P I H A N K A I V A U S

Tuula Rautavaara-Brax 1965

Linnanpihan kaivaus

Elokuu 1965
Vrt. Kaivaus-
kertomuksia
1964 ja 1965
kesä-heinäkuu.
Vrt. piir. 1

Tilanne linnanpihan kaivausalueella elokuun alussa oli seuraava: leikkauksen CC₁ luoteispuolella oli otettu esiin savimaa, joka näytti rajoittuvan kaivausalueen pohjoisosaan. Savimaan raja pohjoisessa kulki 20-50 cm päässä muurista, etelässä suoraan itä-länsisuunnassa 1800-luvulla kaivetun viemäriojan suuntaisesti. Idässä savimaa rajoittui leikkauksen CC₁ ja huoneen 13 oviaukon välillä olevaan irtokiviröykkiöön. Röykkiön eteläpuolella oli suuri harmaakivi. Kaivausalueen itä- ja eteläosia ei oltu vielä kaivettu lainkaan.

Vrt. piir. 2
Vrt. valok.
1 ja 3

Kaivausta jatkettiin poistamalla em. savimaan pinnasta 2-5 cm jolloin aikaisemmin jo osittain esillä olleet puunpalat tulivat näkyviin. Nämä olivat osia ilmeisestä puurakennelmasta; yksi luode-kaakkosuuntainen 15-35 cm leveä lauta, kolme koillis-lounaissuuntaista 10-20 cm leveää lautaa. Alueella oli lisäksi useita pienempiä lahonneita puupaloja ja eteläpäässä aluetta ohutta puulastua.

Vrt.valok.2
Vrt.piiir.2

Leikkauksen GG₁ kaakkoispuolella lautojen muodostamassa kulmauksessa oli rikkoutunut tiili ja harmaakivirakennelma, jossa irrallista laastia. Rakennelman kaakkoispuolella oli tummaa nokimaata, hiiltä ja runsaasti luita sekä 3 ruukunsirua savessa. Savimaan eteläpäässä saven päällä oli harmaakiviä, niiden väleissä ja päällä tiilimurskaa 2-3 cm paksuudelta, sen alla nokimaata ja lastuja; itäpäässä leikkauksen CC₁ luoteispuolella oli pieniä harmaakiviä röykkiöinä. Kaikki säilyneet puunpalat olivat tiiviin saven sisällä.

Vrt.piiir.2
Vrt.valok.1

Savimaan itäpuolella olevan suurten irtokivien röykkiön päällimmäiset kivet poistettiin; samanlaisia irtokiviä ilman mitään tarkoituksenmukaista rakennetta näytti jatkuvan syvemmälle. Kivien väleissä oli hiekan sekaista maata.

Kaivausta jatkettiin poistamalla savea koko savialueelta kunnes alueen koko laajuus saatiin lopullisesti selville. Alue rajoittui linnanpihan pohjoisosaan; sen rajoja oli vaikea määrätä sillä alueen reunoilla oli savea hyvin ohuelti. Alueen eteläraja oli suora ja kulki itä-länsisuunnassa; tämä osoittautui sekundaarisesti rajaksi kun savimaan eteläpuolella oleva alue kaivettiin ja siitä löytyi 1800-luvulla rakennettu viemäri. Viemäriojan kaivamisen yhteydessä oli savimaan eteläpää poistettu.

Vrt.valok.2
" piir.2

Savea edelleen poistettaessa tulivat em. laudat kokonaan näkyviin; kahden laudan kulmauksessa olevaa kivirakennelmaa puhdistettiin ja

- Vrt.valok.3 valokuvauksen jälkeen poistettiin päällimmäiset irralliset tiilet, harmaakivet ja pehmenyt laasti. Näiden alla oli korkeudella n.
- Vrt.piiir.3 -2,15 muutamia tiiliä, jotka kiinni toisissaan laastilla, samaa
- Vrt.valok.4 laastia maassa tiilimuurauksen kaakkoispuolella sekä useita pieniä tiilenpaloja, joissa oli jätteitä samasta laastista. Toisissaan kiinniolevat tiilet suoraan koillis-lounaissuunnassa ja niiden koillispäässä yksi tiili luode-kaakkosuunnassa. Tiilien ympärillä oli useita suurehkoja harmaakiviä, joiden väleissä samoin kuin tiilien päällä oleva savi oli toisin paikoin nokista ja siinä oli pieniä kiviä, luita ja hiiltä. Tiilien koot: 9,5 x 14 x 25, 9 x 14,5 x ?, 9 x 15 x ?, 9 x 12 x ?. Laasti tiilien väleissä ja vieressä oli keltaista, haurasta ja sen hiekkakiteet suuria.
- Vrt.piiir.2 Tiilirivin päällä oli laastia ja siinä tiilen jälkiä joten muuraus on jatkunut ylöspäin. Tiilirakennelman itäpuolella välittömästi oli yksi koillis-lounaissuuntainen lauta, joka ulottui n. 60 cm päähän pihan koillisseinästä. Laudan kaakkoispuolella oli savessa runsaasti pieniä harmaakiviä ja joitakin tiiliä sekä karkeaa hiekkaa. Maa oli noesta mustaa ja siinä oli lisäksi hiilenpaloja; se oli tiiviiksi pakkautunut ja sen pinnassa oli pieniä, n. 5 cm läpimitaisia pyöreitä kuoppia. Harmaakivillä ja tiilillä ei ollut mitään tarkoituksenmukaista järjestystä, kivet olivat tässä röykkiöinä ja tiilet vaikuttivat lähinnä viereisestä seinästä pudonneilta.
- Vrt.valok.3 Tiilikokoja: 10 x 13 x 29,5, 10 x 14 x 28, 11,5 x 14 x 28,5,
- Vrt.piiir.2 9,5 x 13 x ?
- Vrt.piiir.4 Edelläkuvatun alueen koillispäässä, suuren savialueen reunalla oli
- Vrt.valok.6 2 muototiiltä ja joitakin irrallisia tiiliä oli vielä aivan koillisseinän vieressä. Savialueen tiilirakennelma valokuvattiin ja siitä
- Vrt.mittauspiirustus tehtiin mittauspiirustukset, jonka jälkeen tiilet ja laasti poistettiin. Rakennelman alla oli samanlaisia harmaakiviä kuin sen päällä ja ympärillä oli ollut. Kivien väleissä paljon savea, paikoin nokista maata ja karkeaa hiekkaa täplinä. Nämä kivet poistettiin ja niiden alta tuli esiin tummaa nokista mullansekaista soraa. Tämä oli alimmainen, vanhin kulttuurikerros.
- Vrt.valok.7 Savea poistettiin koko savialueelta edelleen, jolloin sen pohjoisosassa, jossa savea oli vain ohuelti, tuli esiin n. 0,5-1 cm paksu tummahko kulttuurikerros ja sen alta keltainen, hieno hiesu. Linnanpihan pohjoisnurkassa ei hiesua ollut lainkaan vaan siellä tuli välittömästi esille kova keltainen sora, joka kaikkialla muualla oli vasta hiesukerroksen alla. Linnanpihan pohjoisnurkassa em. keltainen sora, joka on pihan lopullinen pohja, alkoi tasolta -2,35,

koillisseinän vieressä, 3 metrin päässä pohjoisnurkasta tasolla -2,85 ja luoteisseinustalla tasolla n. -2,25. Pihan pohja näytti laskevan itään päin.

Vrt.piiir.2

Savialueen itäpäässä suuren irtokiviröykkiön luoteispuolella oli savessa puulastuja ja niiden alla pienehköjä kiviä ja tiilenpaloja sekä savea tasolle -2,70 asti. Kivet eivät olleet järjestyksessä, niiden väleissä oli syvemmälle mentäessä myös hiekkaa. Tasolla -2,70 alkoi tumma, alin kulttuurikerros.

Vrt.piiir.2

Valok. 3

Leikkauksien AA AA₁ ja DD₁ kulmassa olevan suuren harmaakiven luoteispuolella oli savessa lahonnutta puuta ja hiilenpaloja; sensijaan kiviä ei ollut tällä kohdalla lainkaan. Mainitusta harmaakivistä suoraan länteen kulki raja, jonka eteläpuolelle oli kaivettu 1800-luvulla oja ja samalla siis kulttuurikerrokset rikottu. Tasolla n. -3,05 tuli saven alta esiin tumma noensekainen kulttuurikerros. Tämä oli samaa alinta kulttuurikerrosta, joka oli tavattu kaikkialta savialueelta, ja jonka alla oli vain keltainen hiesu ja lopuksi karkea keltainen pohjasora.

Vrt.valok.

1,2,3 ja 5.

Alue leikkauksen CC₁ luoteispuolella ja em. tiilirakennelman lounaispuolella oli melko puhdasta savea. Savea poistettaessa löytyi vielä muutamia pieniä puunpaloja syvemmältä savesta; nämä olivat samanlaista lautaa kuin aikaisemmin savesta löydettyt, mutta vain pieniä paloja. Pieniä harmaakiviä oli savessa täällä vähemmän kuin muualla eikä hiiltä löytynyt lainkaan. Savi poistettiin myös täältä; tumma ohut kulttuurikerros otettiin esille.

Vrt.valok.1

Edellä kuvatun savialueen lännessä, luoteessa, pohjoisessa ja koillisessa tavatut rajat ovat luonnolliset, sitä vastoin rajat etelässä ja ilmeisesti myös idässä ovat sekundaarisia.

Huoneen 13 oviaukon ja em. savialueen itärajan välissä olevan irtokiviröykkiön kaivamista jatkettiin poistamalla edelleen kiviä, joita oli vierä vieressä ja useita päällekkäin; väleissä hiekan ja soransekaisista multaa vain vähän. Röykkiö näytti sekundaariselta; samanlaisia irtokiviä oli tasolle n. -3 - -3,30 ja alimmat niistä olivat keltaisessa hiesun ja soran sekaisessa maassa. Vanhemmasta tummasta kulttuurikerroksesta, joka muualla oli tullut ehjänä esiin, oli jäljellä vain joitakin tummempia täpliä keltaisessa sorassa. Lännessä röykkiö rikkoi savimaan, idässä se rajoittui huoneen 13 oviaukon kaakkoispuolella välittömästi sijaitsevaan 1800-luvulla rakennettuun tiilikaivoon.

Vrt.piiir.2

Vrt.valok.3,5

Savimaan eteläpuolella oli päällimmäisenä pieniä kiviä siellä täällä ja joitakin savi- ja nokilaikkuja, näiden alla karkeaa, tasaista hiekkaa, jossa kauttaaltaan tiilen siruja ja hiukan multaa. Hiekkaa poistettiin kunnes päästiin tasolle n. -3,30 - -3,50 millä korkeudella tuli em. keltainen pohjasora ja sen pinnassa oleva keltainen hiesu vastaan. Hiekassa oli tasoilla -2,80 ja -3,50 viemärijohtot, jotka kulkevat huoneen 3 oviaukon edessä olevaan 1800-luvun tiilikaivoon. Myös tämän kaivon ja pihan koillisseinustalla sijaitsevan tiilikaivon välillä kulki viemärijohto, joten näille kohdille oli kaivettu ojat aina pohjasoraan saakka ja siinä yhteydessä vanhemmat kerrokset rikottu.

Vrt.piiir.2

Vrt.valok.1,12

Alue, joka rajoittuu em. ojiin, kaivoihin, irtokiviin ja leikkausten AA AA₁ ja DD₁ kulmauksessa sijaitsevaan suureen harmaakiveen oli ilmeisesti samassa yhteydessä kaivettu ja täytetty uudelleen. Tiilikaivot ja viemärit poistettiin kaikki.

Vrt.piiir.5

Vrt.valok.8

Linnanpihan itänurkasta poistettiin päällimmäiset sekundaariset kerrokset. Tasolla n. -2,05 - -2,10 oli ehjä muutaman cm:n paksuinen nokimaa, jossa oli pieniä tiilensiruja ja osittain palaneita puupaloja. Kerros laski lounaaseen päin. Tämän alla oli paksumpi kerros ruskeaa karkeaa hiekkaa, ja sen alla ja osittain sen sisällä toinen nokimaakerros, jossa oli puuhiiltä. Tämä kerros loppui kokonaan n. 110 cm päässä koillisseinästä. Se poistettiin ja sen alla oli 25-75 cm paksu hiekka, jossa oli pieniä kiviä ja tiilenpaloja. Kerros laski voimakkaasti ja paksuni lounaaseen päin. Edellä kuvatun alla oli koillisseinästä lähtevä n. 40 cm pituinen 3-5 cm paksu puuhiilikerros ja sen alla suurehko harmaakivi sekä soraa, jossa oli runsaasti rikkinäistä tiiltä, aina tasolle n.-3,80 - -3,90. Kun tämä oli poistettu oli pihan itänurkassa esillä ilmeisesti sama vanhin kulttuurikerros, joka savimaan alta oli tavattu. Se oli löydötön ja sen alla oli välittömästi keltainen kova sora; keltainen hienokerros, joka kaikkialla savimaan alla tavattiin, puuttui täällä. Nokimaassa oli pieniä hiilenpaloja ja joitakin poltetun luun siruja. Aluetta kaivettaessa syntyi toinen, luode-kaakkosuuntainen leikkaus alueen lounaissivua pitkin; se oli epäselvempi, mutta siitä näkyi kuitenkin, että siellä täällä oli pieniä ohuita savilaikkuja ja tasolla n. -2,60 oli 5-8 cm paksu turvekerros, joka oli jatkunut länteen päin.

Vrt.valok.11

Itänurkan alimmasta sora- ja tiilikerroksesta löytyi 2 kokonaista

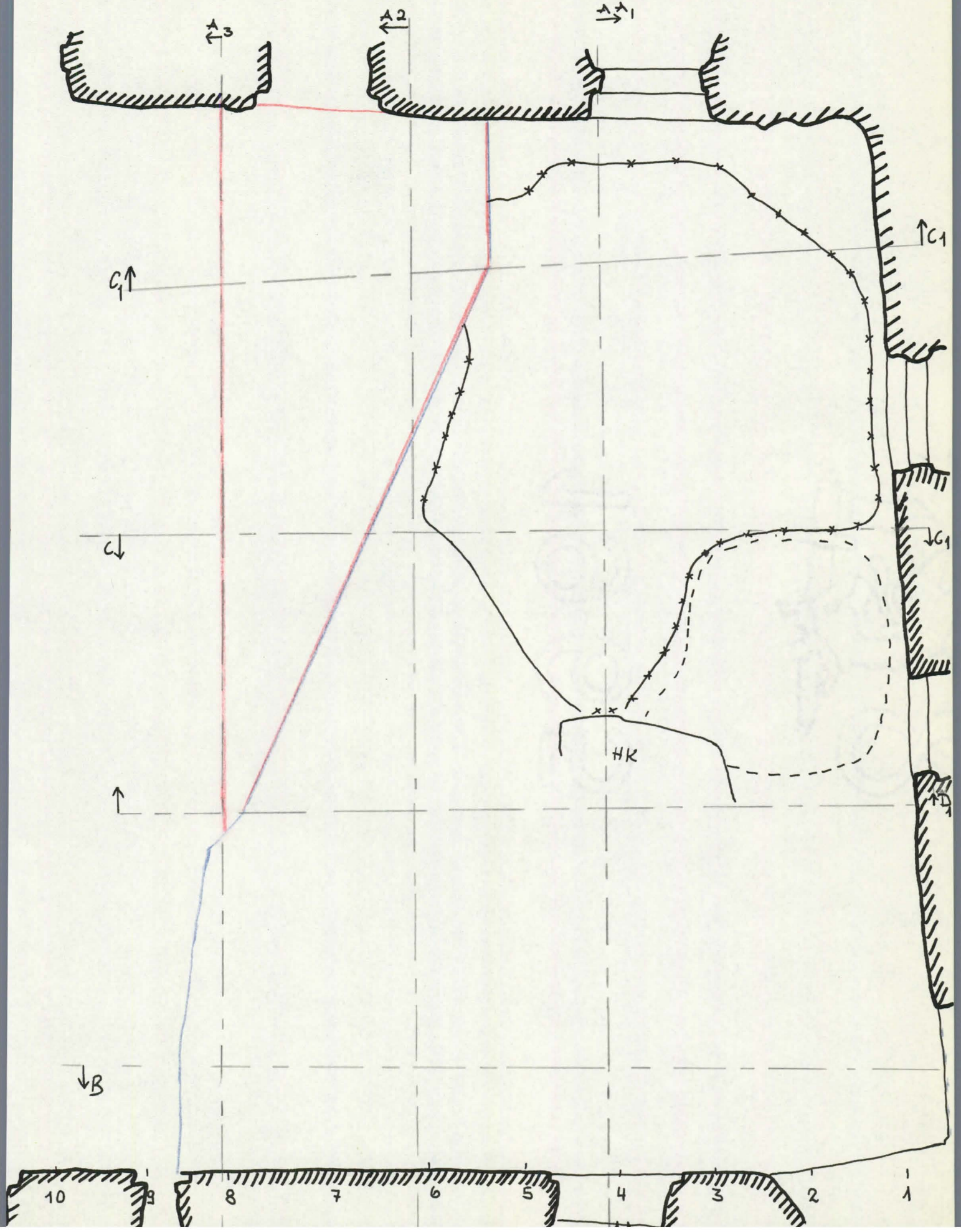
- Vrt.mittaus-
piir.1960 Nii-
ranen(h.3 luo-
teisseinä)
- nen kuin koillinenkin. Näytti siltä, että muuri oli tässä rikottu. Muuraukseen oli käytetty hyvin suuria kiviä. Laasti oli samaa kuin koillispielessä.
- Luotien 5 ja 9 välillä tiili- ja harmaakivimuurauksen raja kulki hiukan -2,00 yläpuolella ja nousi luotien 5 ja 6 välillä 1-2 tiili-
varvia korkeammalle. Tiilimuuratun esiintulleen seinän pinta oli rikkoutunut ollessaan maan alla veden vaikutuksen alaisena. Vain sen lounaispäässä olivat alimmat tiilikerrokset ehjiä. Luotien 5 ja 6 välillä oli -2,25 korkeudella tasaisista kivistä rakennettu (20 x 30 cm) viemäriaukko, joka meni läpi seinän huoneen 3 puolelle. Aukon alareunan taso -2,25 on siis ilmeinen alkuperäisen pihan pinta. Myös luotien 5 ja 9 välillä oli kaakkoisseinässä 40-50 cm siitä ulkoneva porras. Luodin 8 kohdalla se nousi korkeammalle (-2,30) ja näytti sitten jatkuvan vaakasuorana lounaaseen. Ulkonema oli täällä epätasaisempi kuin seinän koillispuolella, ja se oli rakennettu suuremmista kivistä joista uloimmat eivät olleet enää laastilla kiinni vaan oli ladottu ulkoneman eteen tueksi. Laasti oli myös täällä keltaista eikä siinä voinut nähdä mitään eroa verrattuna seinän koillispuolella laastiin. Ulkoneman päällä oli paljon tiilenkappaleita. Tiiltä oli käytetty myös itse ulkoneman muuraukseen siellä täällä.
- Kuvatun portaan yläpuolella oli vain 1 kerros suuria harmaakiviä ja ne olivat miltei samassa tasossa kuin heti niiden päältä alkava tiiliseinä.
- Luotien 5 ja 9 välillä kulkee muuratun seinän alaraja n. -3,00 korkeudella myötäillen kuitenkin suuria kiviä joita seinän alla ja edessä on paljon. Luodin 6 ja 7 välillä tavoitettiin keltainen pohjasora tasolla -4,00 - -4,20.
- Vrt.valok.13a,
14 ja 15
- Vrt.mittaus-
piir.1960 Nii-
ranen
- Vrt.piiir.9 ja
valok.15 ja 18
- Vrt.piiir.9 ja
valok.18,19,
20 ja 21

KAIVAUSALUEEN RAJAT
TILANNE KAIVAUSALUEELLA

- ENSIMÄINEN KAIVAUSALUEEN RAJA
- KAIVAUSALUEEN LAAJENNUS
- *SÄVIMÄ*
- IRTOKIVIÄ
- A1

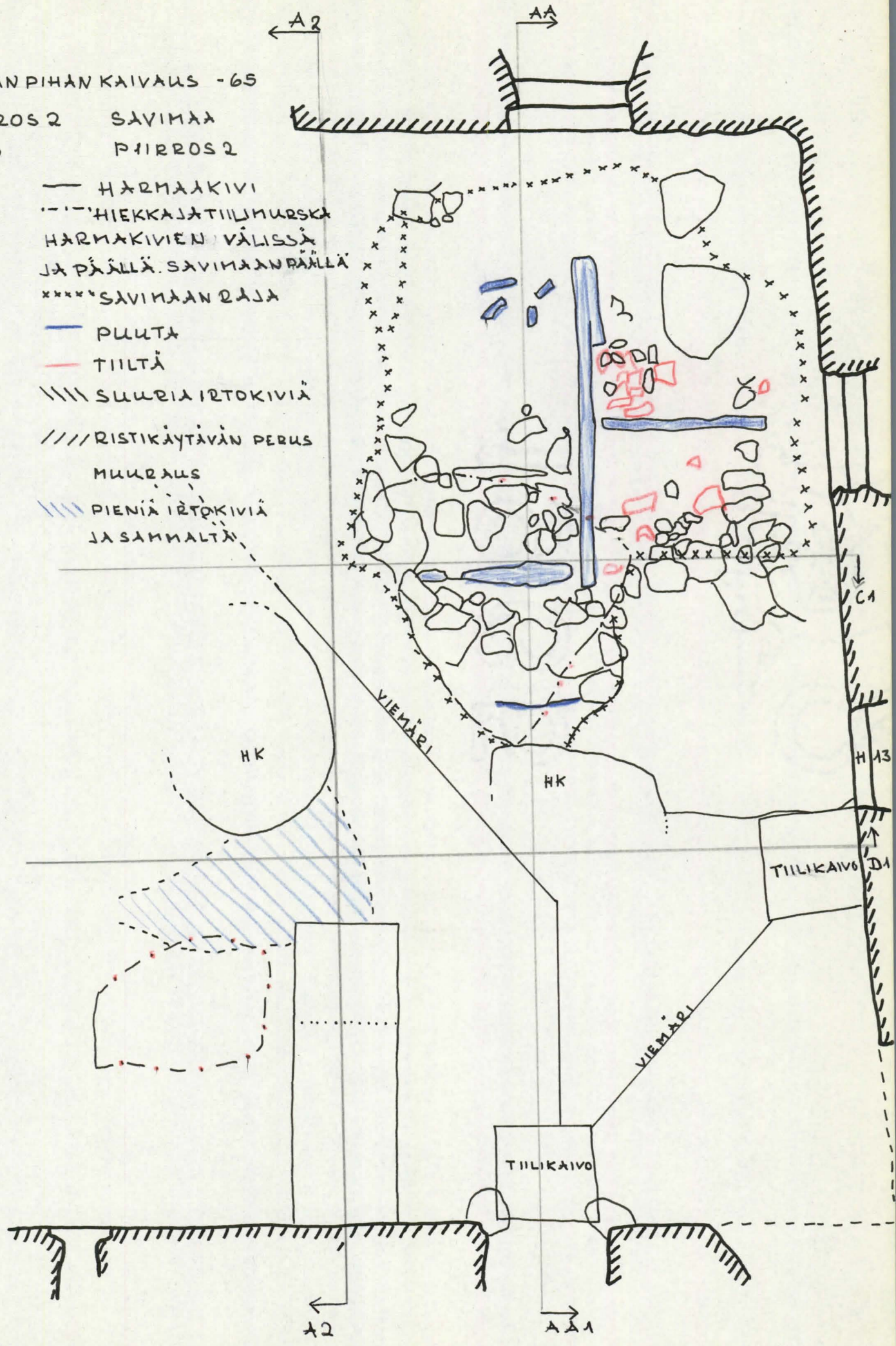
PIIRROS 1

LINNANPIHÄN KAIVAUS -65
PIIRROS 2 SÄVIMÄÄ
1.50 PIIRROS 2

- HARMAAKIVI
- - - HIEKKAJÄTILIMURSKA
HARMAKIVIEN VÄLISSÄ
JA PÄÄLLÄ. SÄVIMÄÄN PÄÄLLÄ
- xxxxx SÄVIMÄÄN RAJA
- PUUTA
- TIILTÄ
- \\\\\\ SUUREJA IRTOKIVIA
- //// RISTIKÄYTÄVÄN PERUS
MUURAUS
- //// PIENIÄ IRTOKIVIA
JA SÄHMÄLTÄ

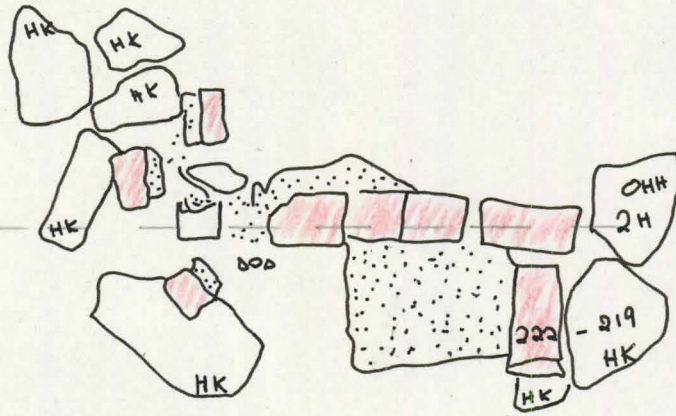

AA-AA1 →

PIIRROS 3

LINNAN PIHAN KAIVAUS
TIILIMURTEUSTA SAVIMAASSA
1:20

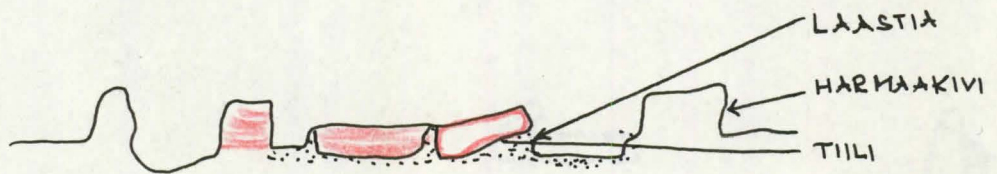
CC1

LEIKKAUS SAMASTA

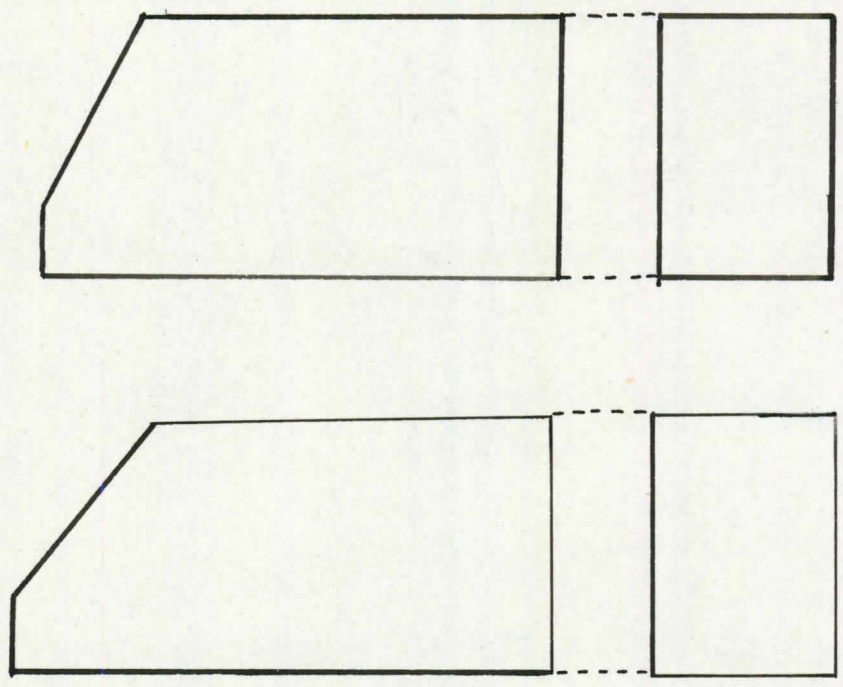
AA,AA1

MUOTOTIILIÄ KOILLISSEINÄN VIERUSTALTA

N. 1:4

PIIRROS 4

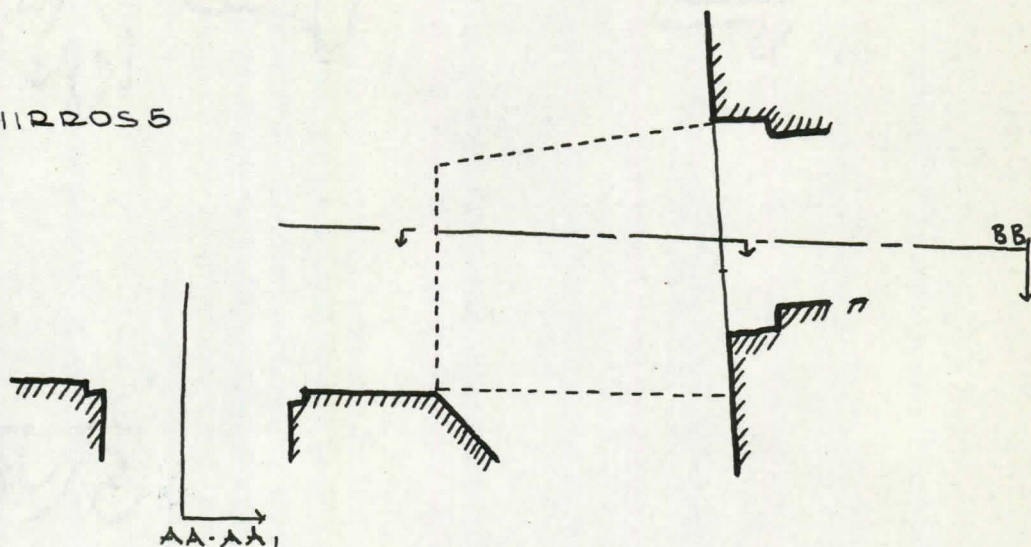

LINNANPIIHAN KAIVAUS

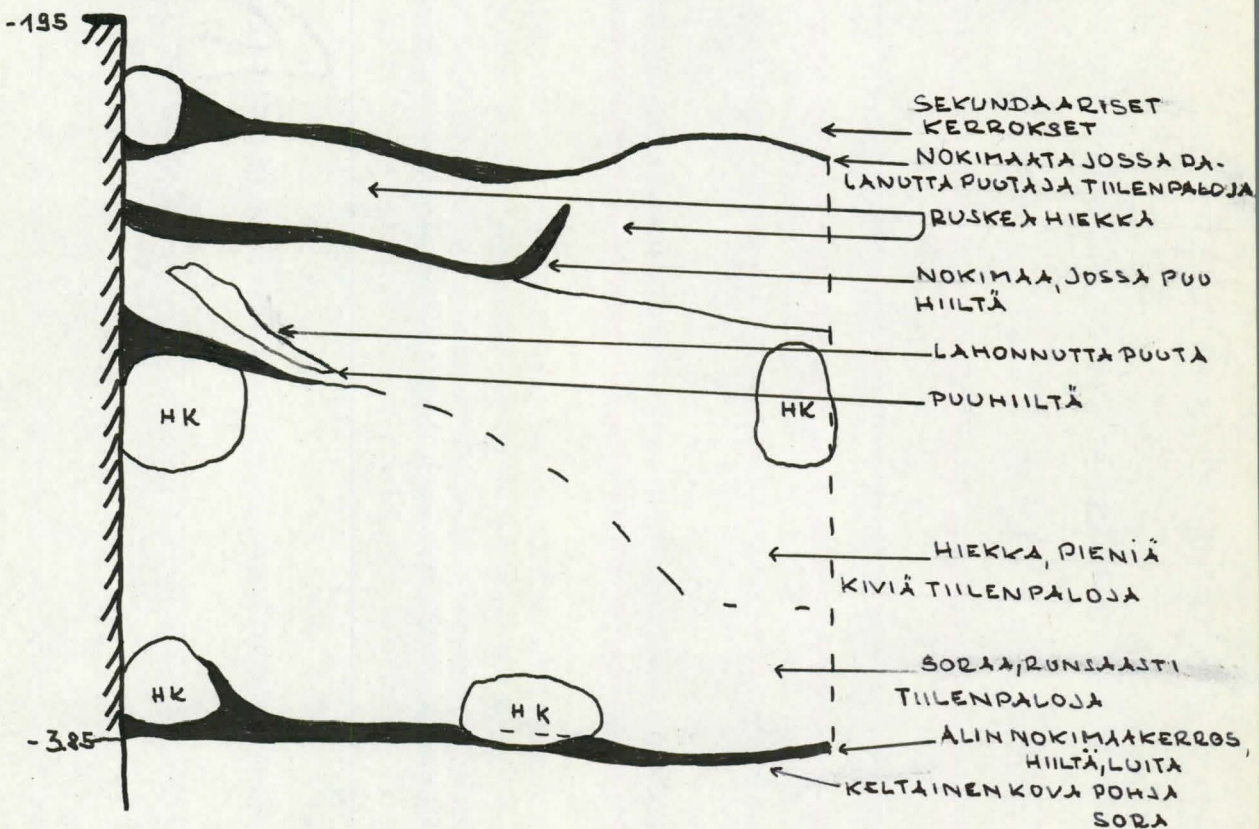
LINNANPIIHAN ITÄKULMA

--- ALUE, JOLLA JÄLJELLÄ VANHEMPA KERROKSIÄ

PIIRROS

LEIKKAUS SAMASTA

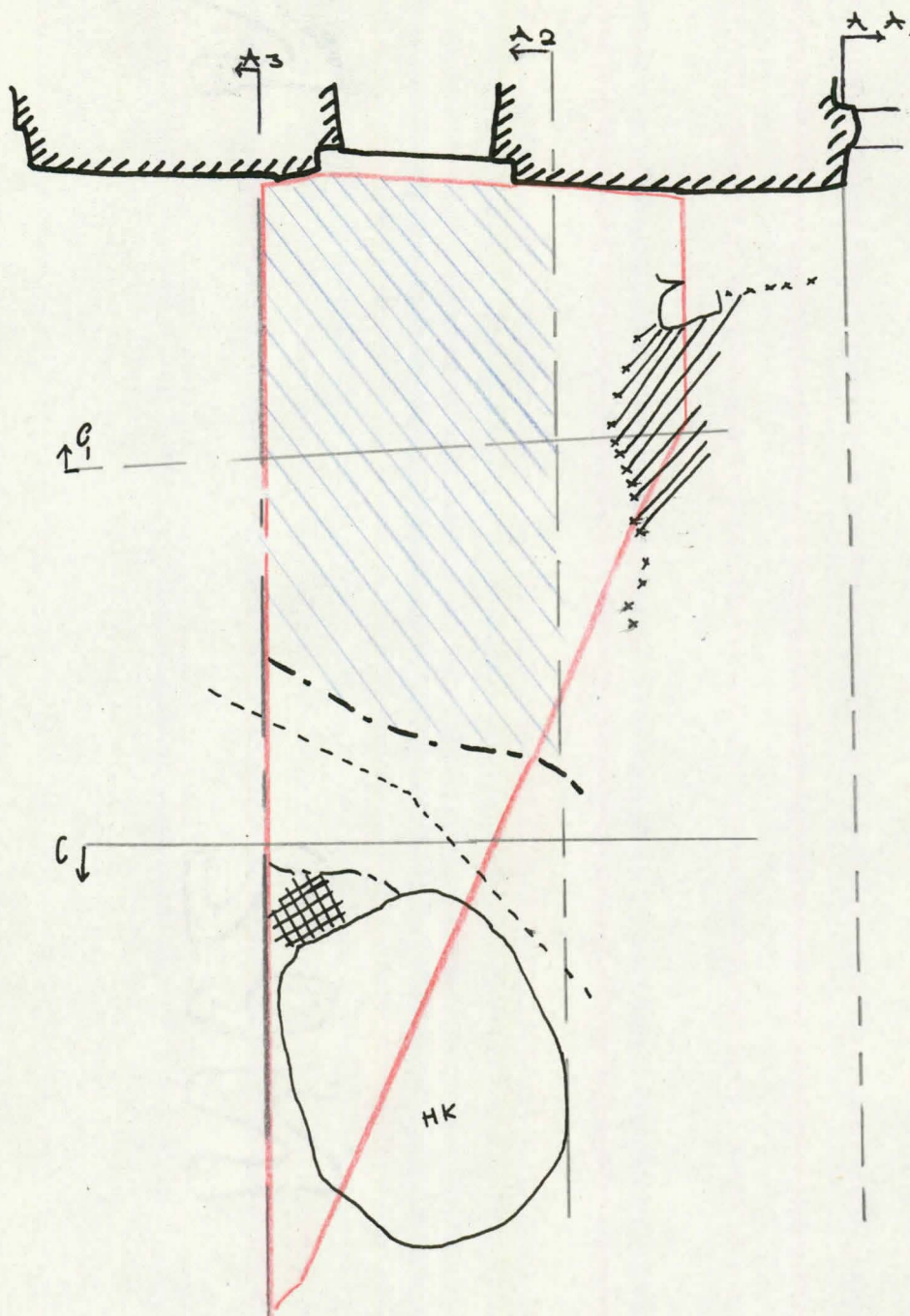

KOILLIS-LOUNAISSUUNTAINEN LEIKKAUS KOHDALTA BB-1
NÄHTYNÄ KAAKKOON

KAIVAUSALUEEN LAAJENNUS

MK N. 1:50

PIIRROS 6

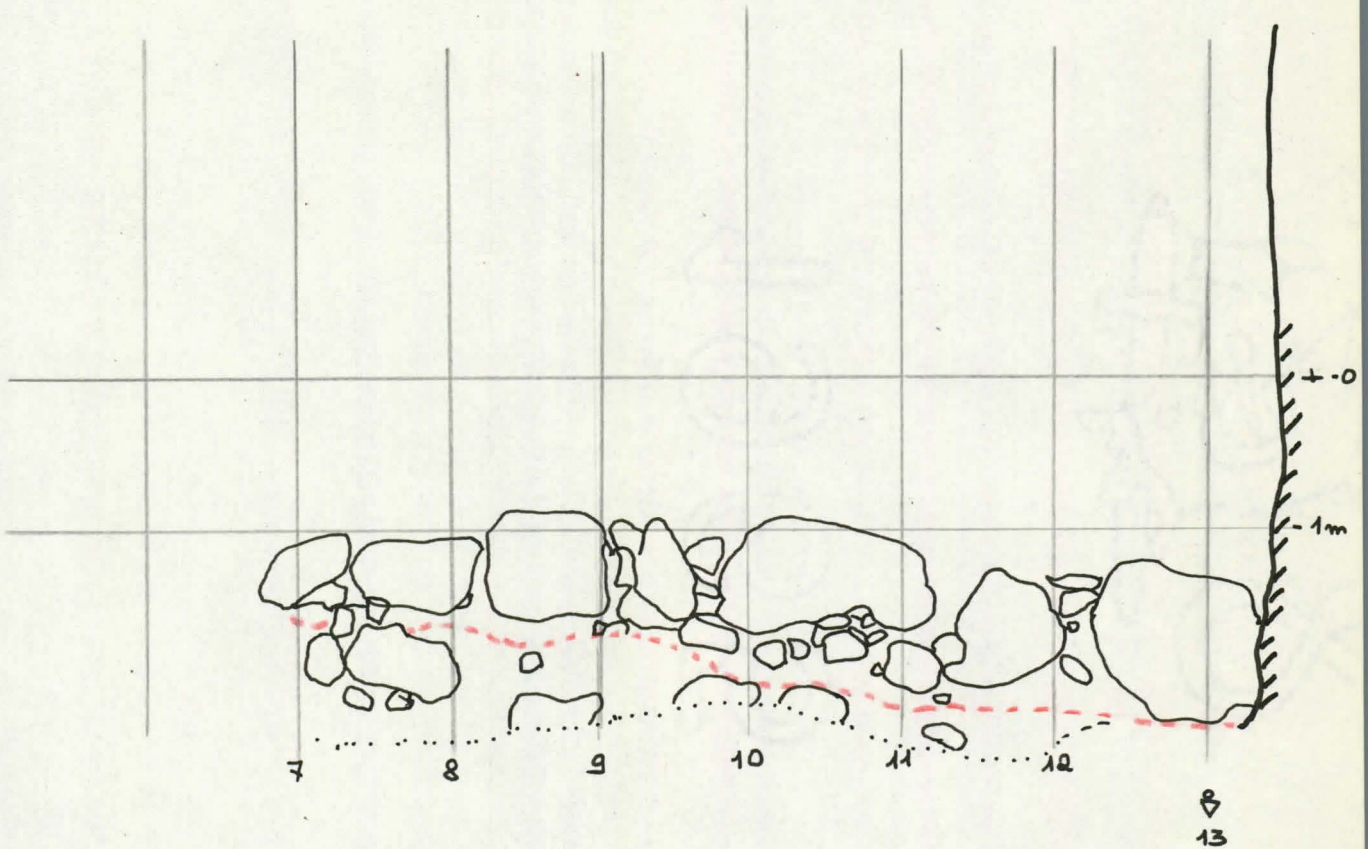
- KAIVAUSALUEEN LAAJENNUS
- /// SAVIALUE
- VIEMÄRIOJAN REUNAT
- ... VIEMÄRI
- XXXX JOITÄKIN VANHEMPIA KERROKSIA JÄLJELLÄ
- //// KOVAN SORAAN ASTI KAIVETTU ALUE

LINNANPIHAN
LUOTEISFASADI

147

PIIRROS 7 MK. N. 1:50

LUOTEISSEINÄN KOILLISPÄÄ LUODISTA 7
POHJOIS NURKKAAN

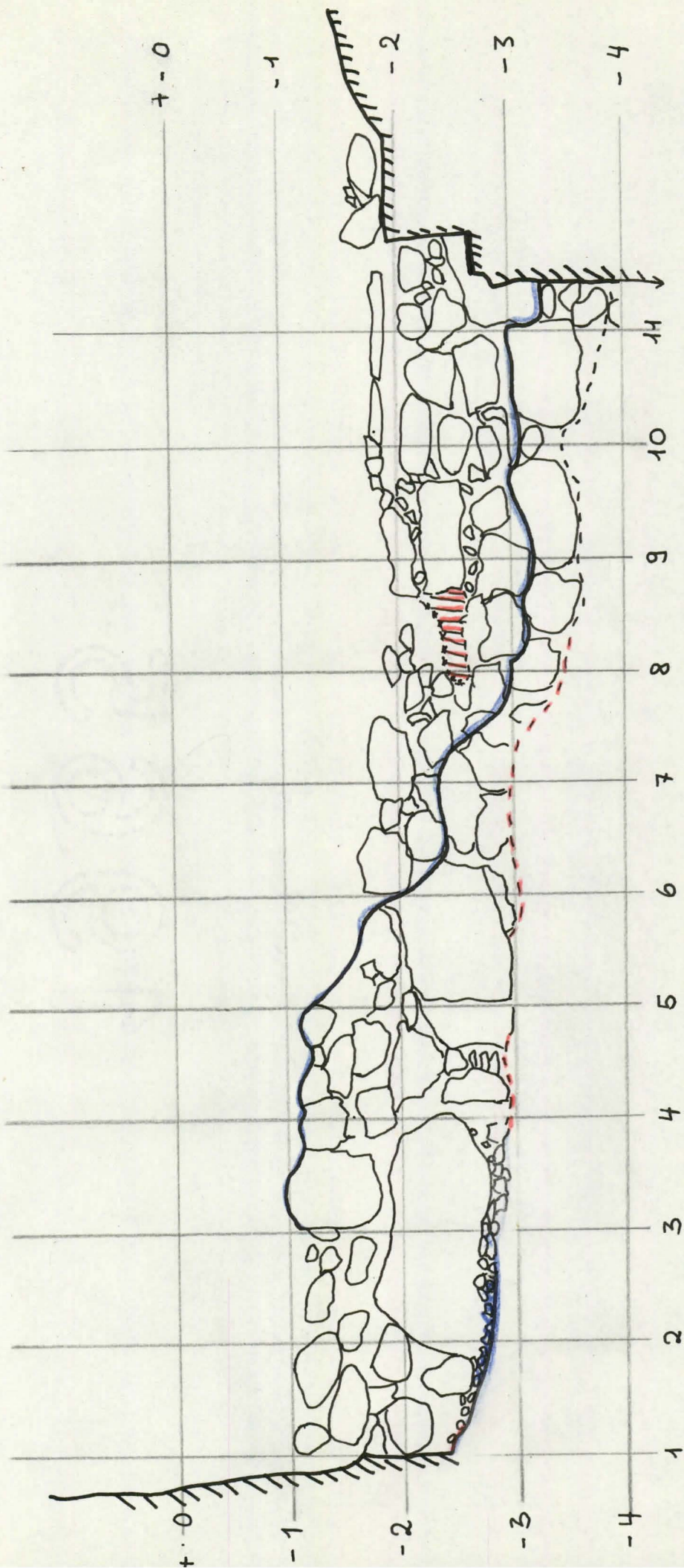
NORMALISTA SEINÄPINNASTA ULKONEVA OSA

--- MUURATUN OSA ALARAJA

LINNANPIIHAN KOILLISFASADI

- RAJAN ALAPUOLELLA OLEVA OSA ULKONEE 15-20 cm NORMAALISTA SEINÄPINNASTA
- ||||| KIILAKIVIEN SIJASTA KÄYTETTY TIILTÄ ISOJEN KIVIEN VÄLISSÄ
- - - MUURAUKSEN ALARAJA
- xxxxx TUMMA NOKIKERROS MUURIN ALLA

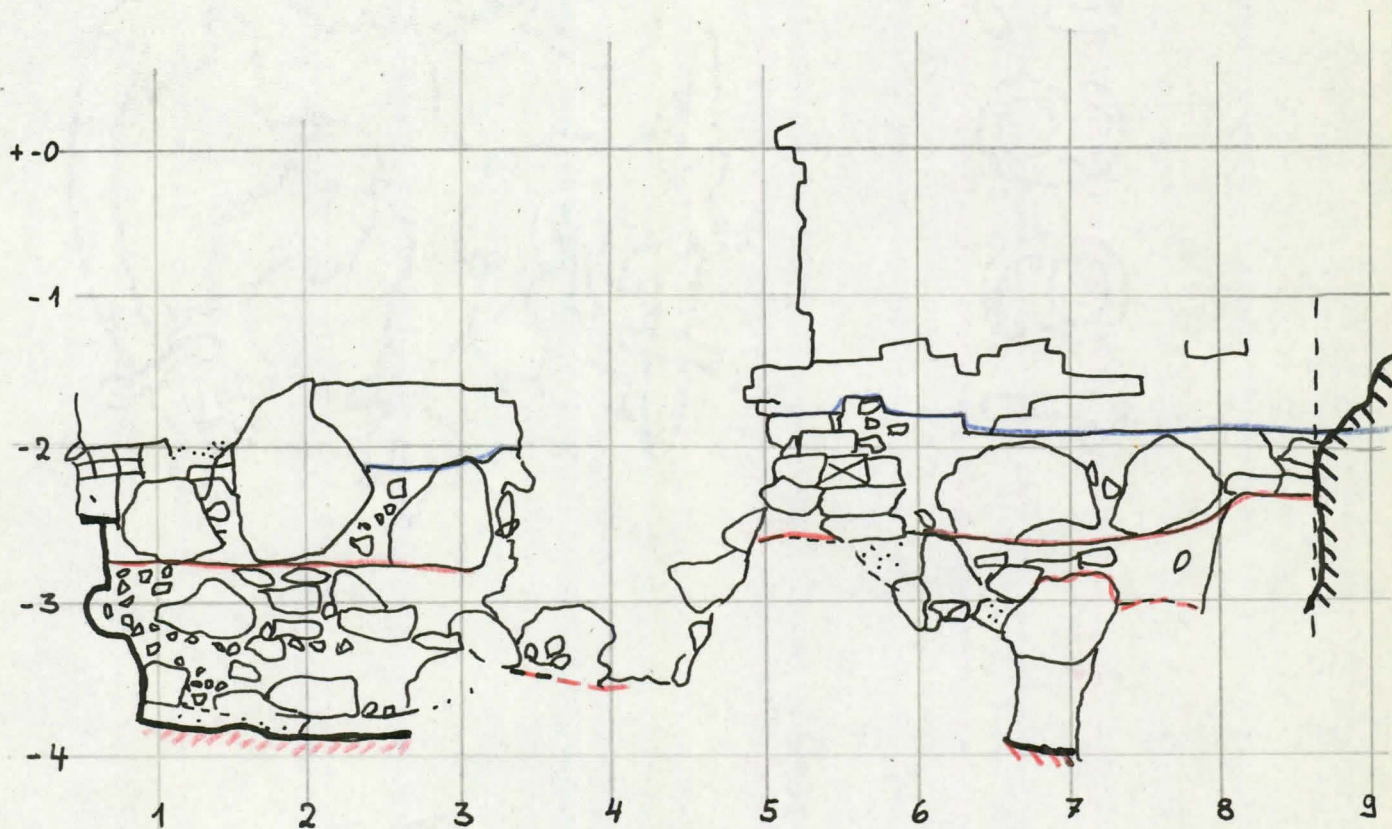
PIIRROS MK. N. 1:50

KAAKKOISSEINÄ PIHAN POHJOISNURKASTA LUOTIIN 9

PIIRROS 9 MK.N. 1:50

— TIILI- JA HARMAAKIVIMUURAUKSEN RAJA

— ULKONEMAN YLÄRAJA

- - - MUURAUKSEN ALARAJA

▨ POHJASORAN PINTA

⋮ KAIVAUSALUEEN 1965 RAJA

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

KOILLINEN ULKOSEINÄ

Eeva-Maija Viljo 1965

Huoneen 28 (37) koillisseinän luoteinen ikkuna

einäkuu 1965
 uist.p. 1964,
 . 28 (37)

Marraskuussa 1964 sisäpuolelta tutkitun ikkuna-aukon 1800-luvun kehykset ja muuraus ulkoseinässä poistettiin.

Renessanssi-ikkunan pohja ulkoseinässä oli tasolla +8,64. Luoteispieli oli 1,10 m luodin 24 kaakkoispuolella. Aukon leveys ulkoseinässä oli 75 cm. Pielet olivat ulkoseinästä lähtien 13-15 cm verran suorakulmaiset seinään nähden; sisempänä pielet olivat vinot kuten aikaisemmin on selostettu. Slammattua muurausta oli luoteispielessä jäljellä 2 kerrosta, kaakossa 1. Pohjaa ja näitä pielitiiliä lukuunottamatta revittyä aukkoa ympäröi keskiaikainen muuraus.

Aikaisemmin mainitusta renessanssi-ikkunaa varhaisemmasta holvista oli vähän muurausta jäljellä, mutta se loppui ennen ulkoseinää. Luoteispielen lievä kaarevuus selittyi kuitenkin siitä, että seinän täytemuuraukseen oli jätetty tätä holvia varten tasoitettu alue, jota renessanssimuuraus myötäili.

Sisäseinän puolella ollut pohjan korotus poistettiin. Korotus oli muurattu erittäin heikolla laastilla, jossa oli niukasti hiiltä. Alta paljastui tasolla +8,64 sijaitsevat penkit, jotka päättyivät suorakulmaisesti 50-52 cm ulkoseinästä. Keskelle jäi 71 cm leveä komero, jonka pohja oli 19-23 cm penkkien pintaa alempana. Penkit olivat hyvin säilyneet, luoteinen kokonaisena; pohja oli hajalla. Se oli laastilla tasoitettu.

Luoteispenkin reuna oli suunnilleen linjassa ulkoseinän aukon pielen kanssa, mutta kaakkoispenkin reuna oli n. 5-6 cm aukon pielen luoteispuolella.

Komero oli slammattu.

Tiilien koot (lähinnä ulkoseinää):

32,5 x 15,5 x 8,5

32,5 x 15,5 x 9,5

33 x 16 x ?

32,5 x 15,5 x ?

32 x 15,5 x ?

Huoneen 28 (38) koillisseinän kaakkoinen ikkuna

einäkuu 1965
uistiinpanot
964,h.28(38)

Edellisenä talvena sisäpuolelta tutkitun ikkuna-aukon pohja purettiin. Suunnilleen tasolta +8,68 paljastui toinen pohja. Tämä pohja oli tasainen; pielet jatkuivat saumatta siihen asti.

Ulkoseinässä kaakkoispieli oli 58 cm luodin 16 luoteispuolella. Aukko oli 75 cm leveä. Pielet olivat n. 13-14 cm verran ulkoseinästä suorakulmaisesti seinään nähden (vrt. saman seinän luoteinen ikkuna). Aukon pohja ulkoseinässä oli keskiaikaista muurausta. Pielistä oli luoteessa jäljellä 1 kerros, kaakossa kolme. Sisempänä luoteispieli oli pystyssä puretun pohjan tasolle eli tasolle +9 asti. Kaakkoispieli oli lähes kokonaan tallella.

Pohjaa purettiin keskeltä, mutta istumapenkkejä ei löytynyt. Ikkunassa on todennäköisesti aina ollut tasainen pohja. Pohjaan oli keskelle muurattu 2 lattiatiiltä:

35 x 35 x 12, 35 x 34,5 x 11,5

Syväskyliä
LENTEN BANK

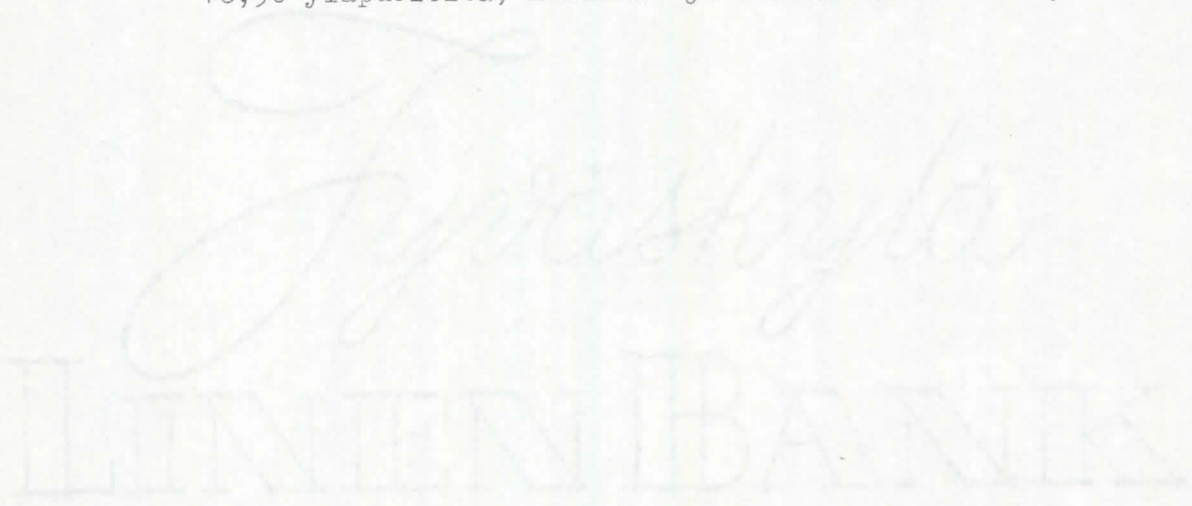
Huoneen 28 (38) koillisseinän kaakkoispää

einäkuu 1965
utkimuspiir.
2:13/623

Huoneen 28 koillisseinän kaakkoispään 1800-luvun ikkuna oli ulko-
seinään asti purettu kokonaan. Sisäseinässä aukko oli muurattu um-
peen. 1800-luvun muurausta jatkui ylöspäin katonrajaan asti. Aukko
ulottui tasolle +11,10 asti; alareuna oli suunnilleen tasolla +7,70.
Aukko tuli kaakossa h. 28 kaakkoisseinään asti ja luoteessa suun-
nilleen luotiin 15. Keskiaikainen muuraus ympäröi aukkoa (yläreunaa
lukuunottamatta).

uistiinpanot
964,h.28(38)

Luoteessa näkyi aikaisemmin mainittu savuhormi. Sen muurausta näkyi
tasojen +8,40 ja 10 välissä. Hormi kulki tasolle +8,90 suorana; sen
luoteisseinässä oli ulotettuja tiiliä, kaakkoisseinä puuttui tason
+8,90 yläpuolelta, koillis- ja lounaisseinät olivat suorat.

Koillinen ulkoseinä huoneen 28 (38) kaakkoisseinän kohdalla

einäkuu 1965
utkimuspiir.

2:13/623

tuistiinpanot
964, h.28(38),
kaakkoisseinä

Huoneen 28 (38) koillisseinän kaakkoispään selostuksen yhteydessä selostettiin 1800-luvun ikkunan purkamisessa syntynyttä aukkoa.

Tämän aukon kaakkoispuolella oli näkyvissä h.28 kaakkoisseinän sidemuurausta. Ainoastaan alinna (välittömästi tason +7,70 yläpuolella) oli kaksi ulkoseinästä sisäseinään menevää kerrosta; ylempää sidemuuraus oli hävinnyt todennäköisesti kulman muurausta purettaessa 1800-luvun ikkunaa varten. Sidemuurausta saattoi seurata ulkoseinässä n. 60 cm aukon alareunasta alaspäin. (Alapuolella oli uutta korjausmuurausta, mm. alapuolella olevan oviaukon kaari.)

Aukon pohja nousi kaakkoon päin tasolle +8,06 (h.28 kaakkoisseinän sisässä). Näkyvissä ollut kaakkoisseinän osa, n. 48 cm huoneen 28(38) kaakkoisseinän pinnasta, sijaitsi 62 cm ulkoseinästä lounaaseen ja oli kokonaan tiilimuurausta. Tämän päällä oli sauma (työsauma?), jonka yläpuolella oli tavallinen täytemuuraus. 68 cm ulkoseinästä oli näkyvissä myös leikkaus h.28 kaakkoisseinän tiilimuurauksesta, joka oheni tason +8,06 yläpuolella.

Tasolla +9 (suunnilleen) oli toinen sauma. Siitä ylöspäin alkoi huoneen 28 kaakkoispuolella olevan porraskäytävän ohuet tiiliseinät, jotka ovat muodostaneet kulman välittömästi ulkoseinän ja huoneen 28 kaakkoisseinän tiilipinnan kulman sisäpuolella. Tämä kulma oli kuitenkin hajalla, mutta tiilistä päätellen porraskäytävän koillis- ja luoteisseinä ovat olleet siteessä toisiinsa.

Porraskäytävän seinät ovat olleet hyvin vaillinaisesti siteessä ulkoseinään ja huoneen 28 tiilipintaan. Ulkoseinässä näkyi ainoastaan tasolla +9,76 yksi tiili, joka oli ollut siteessä sisempään tiiliseinään. Huoneen 28 kaakkoisseinä ja porraskäytävän luoteisseinä olivat siteessä tasolta +10,23 alkaen.

Laasti oli kaikkialla samanlaista: karkeahko, vaalea, säännöttömästi jakautuneita kalkkipilkkuja.

Koillinen ulkoseinä

lokku 1965

Huoneen 19 luoteisikkuna

Piirros 1
 Muistiinpanot
 1964-1965, h.19

Ulkoseinässä oli yksinkertainen päätiilikaari, jonka kanta sijaitsi tasolla +7,08-7,09 ja laki +7,25. 42 cm leveä ja 106 cm korkea aukko sijaitsi luodin 11 kohdalla. Aukon pohjan päällimmäinen tiilikkerros oli poissa.

Aukko luotien 9 ja 11 välissä

Muistiinpanot
 1965, h.19
 Piirros 1

1800-luvun umpeenmuuraus purettiin. Syntynyt aukko ulottui tasolta +5,20 tasolle +7,92. Aukossa oli renessanssi-ikkunan muurauksen jäännökset. Ikkunan kaakkoispieli sijaitsi luodin 9 luoteispuolella ja alkoi tasolta +5,44 sekä loppui tasolla +7,17. Tason +6 vaiheilla, pielen muuraus tuli ulkoseinään asti. Luoteispielen muuraus ei tullut missään kohdassa ulkoseinään asti. Sitä oli jäljellä tason +6 yläpuolelta tasolle +7,20. Luoteispielen yläpuolella oli savilaastilla tehdyn muurauksen rippeitä.

Aukon kaakkoisreuna oli tasolle +6,71 asti hiililaastimuurausta.

Aukko luodin 6 molemmin puolin

Muistiinpanot
 1965, h.19

Luodin 6 molemmin puolin oli purettu 1800-luvun muurausta tasolta +5,16 tasolle +8,40. Aukossa oli kahden ikkunan jäännökset. Renessanssi-ikkunan luoteispieli ulottui tasolle +7,25. Pielen yläpuolella oli rippeitä savilaastista. Pieli tuli ulkoseinään asti tason +6,10 alapuolella. Pieli jatkui alas suunnilleen tasolle +5,50 ja oli suorakulmainen seinään nähden n. 23 cm päähän ulkoseinästä. Tasolla +6,20 pieleen oli muurattu rautasilmukka, jonka halkaisija oli 4 cm.

Kaakkoispieltä oli jäljellä vain tason +6 alapuolella. Se oli seinään nähden suorakulmainen 28 cm päähän ulkoseinästä.

Aukon alaosan ympärillä oli ulkoseinässä hiililaastimuurausta: kaakkoisreunassa tason +6,32 alapuolella luoteessa tason +6,22 alapuolella.

Muistiinpanot
 1965, h.19
 Piirros 1

Keskiaikaisesta ikkunasta oli luodin 6 kaakkoispuolella säilynyt tasolla +6,90 ikkunan kaakkoispielen muurausta: kolme rikottua tiiltä. Kaksi ylempää olivat kuuluneet ikkunan holviin, alin pielen vinoon osaan. Pieli oli seinään nähden suorakulmainen 31 cm päähän ulkoseinästä.

muistiinpanot

Parrunkolo

1965, h. 19

Huoneeseen 19 menevä parrunkolo sijaitsi luodin 6 molemmin puolin.

kierros 1

Sen yläreuna oli tasolla +4,80 ja sen leveys oli 38 cm. Kolo oli ulkoseinän puolelta muurattu umpeen hiililaastilla; sitä ympäröi hiililaastimuuraus.

Pyöräskytä
LINNEN BANK

Koillinen ulkoseinä

lokku 1965
iirros 1-2

Koillisesta ulkoseinästä poistettiin hiililaastimuuraukset, joiden takaa tuli näkyviin huoneeseen 14 johtavat ilmanvaihtokanavat.

Toisen kaakkoispieli sijaitsi n. 50 cm luodin 7 luoteispuolella. Kanavan suuaukon muuraus oli ulkoseinässä tarveltynt, muurausta oli osittain rikottu ja tiilet olivat osittain rapautuneet. Seinässä olevan aukon alareuna oli suunnilleen tasolla +4,60 ja yläreuna n. tasolla +5,45. Kanava oli kahden päätiilen levyinen. Sen porrastetusti ulkoseinään päin nouseva lounaisseinä muodostui kahdesta vierekkäin asetetusta päätiilirivistä. Tasapintainen, viisto koilliseen oli lounaisseinän suuntainen.

iirros 3

uistiinpanot
1965, h. 19
iirros 1

Välittömästi ilmanvaihtokanavan kaakkoispuolella oli aikaisemmin huoneen 19 puolelta löydetyn ikkuna-aukon puolikkaan ulkoseinän puoleinen jäännös: kaaren alkuosa suunnilleen tasolla +5,28 ja siitä alaspäin kolme luoteispielen tiiltä. Tästä kaakkoon oli hiililaastimuurausta.

Kanavan luoteispuolelta löytyi tasolta +6,10 tiilenmurskaa sisältävä muurausraja, joka saattaa olla työsauma. Myös tasolla +5,85 oli raja.

iirroksat
ja 4

Kaakkoisen ilmanvaihtokanavan suuaukon kaakkoispieli sijaitsi 5-6 cm luodin 5 luoteispuolella. Aukko oli 34 cm leveä. Aukon ympärillä ollut muuraus oli hajonnut kuten edellisessäkin aukossa; alareuna oli suunnilleen tasolla +4,78 ja yläreuna +5,41. Kanavan rakenne oli samanlainen kuin edellisen. Kaakkoispielissä olevien jälkien perusteella aukon alareuna on ollut tason +5 paikkeilla.

Tasolla +5,60 oli työsauma (?). Kanavan molemmin puolin oli uutta korjausmuurausta.

Kanavan tiilet olivat kuten edellisenkin pahasti rapautuneita. Molempien laasti oli melko karkeata.

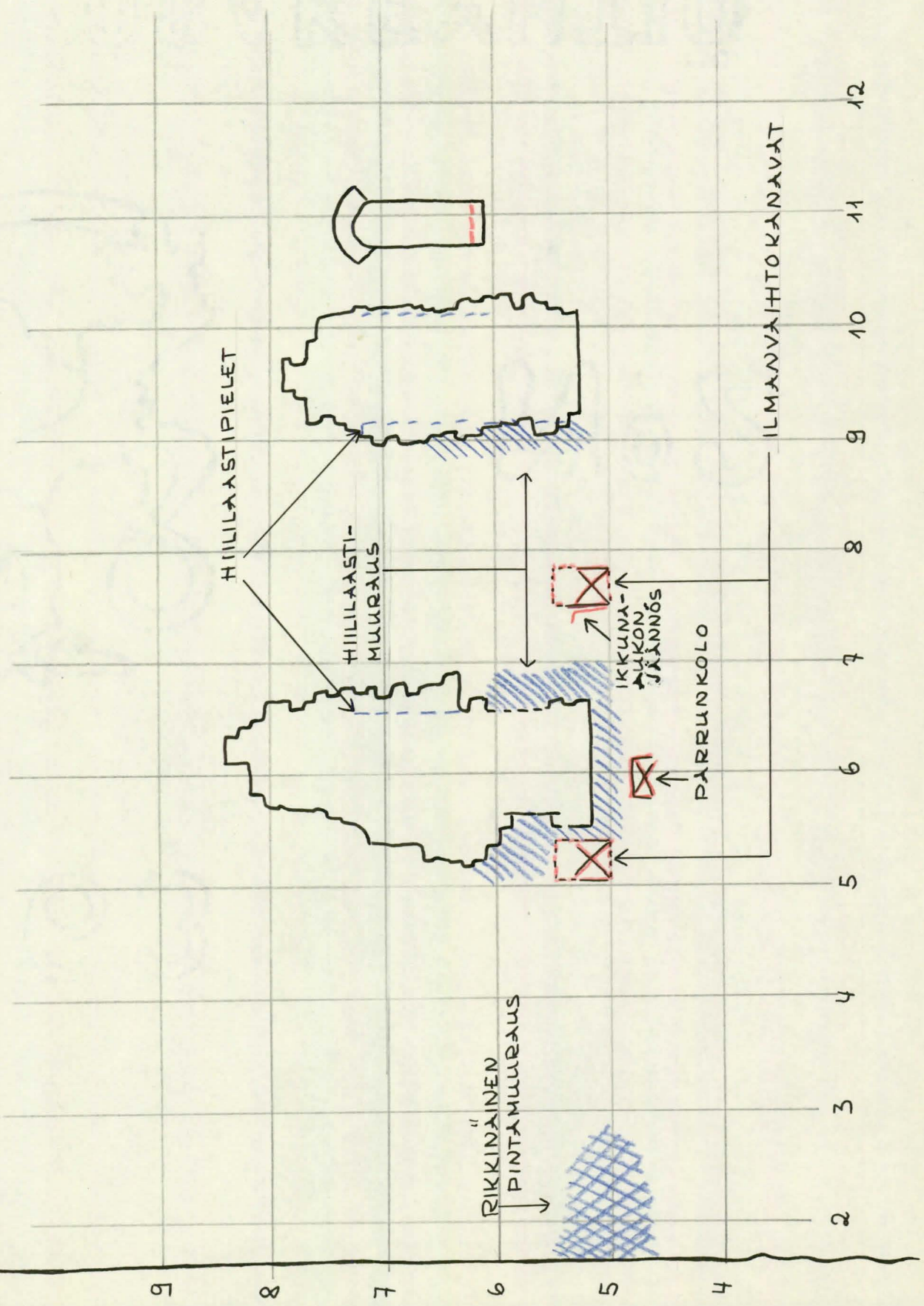
iirros 1

Kulmassa tason +5 molemmin puolin olevalta alueelta poistettiin rikkinäinen pintamuuraus. Osoittautui, että pinta ei ollut siteessä takana sijaitsevaan täytemuuraukseen, jonka pintaa oli tasoitettu laastilla ennen uutta verhomuurausta.

KOILLISEN ULKOSEINÄN KAAKKOISPÄÄ

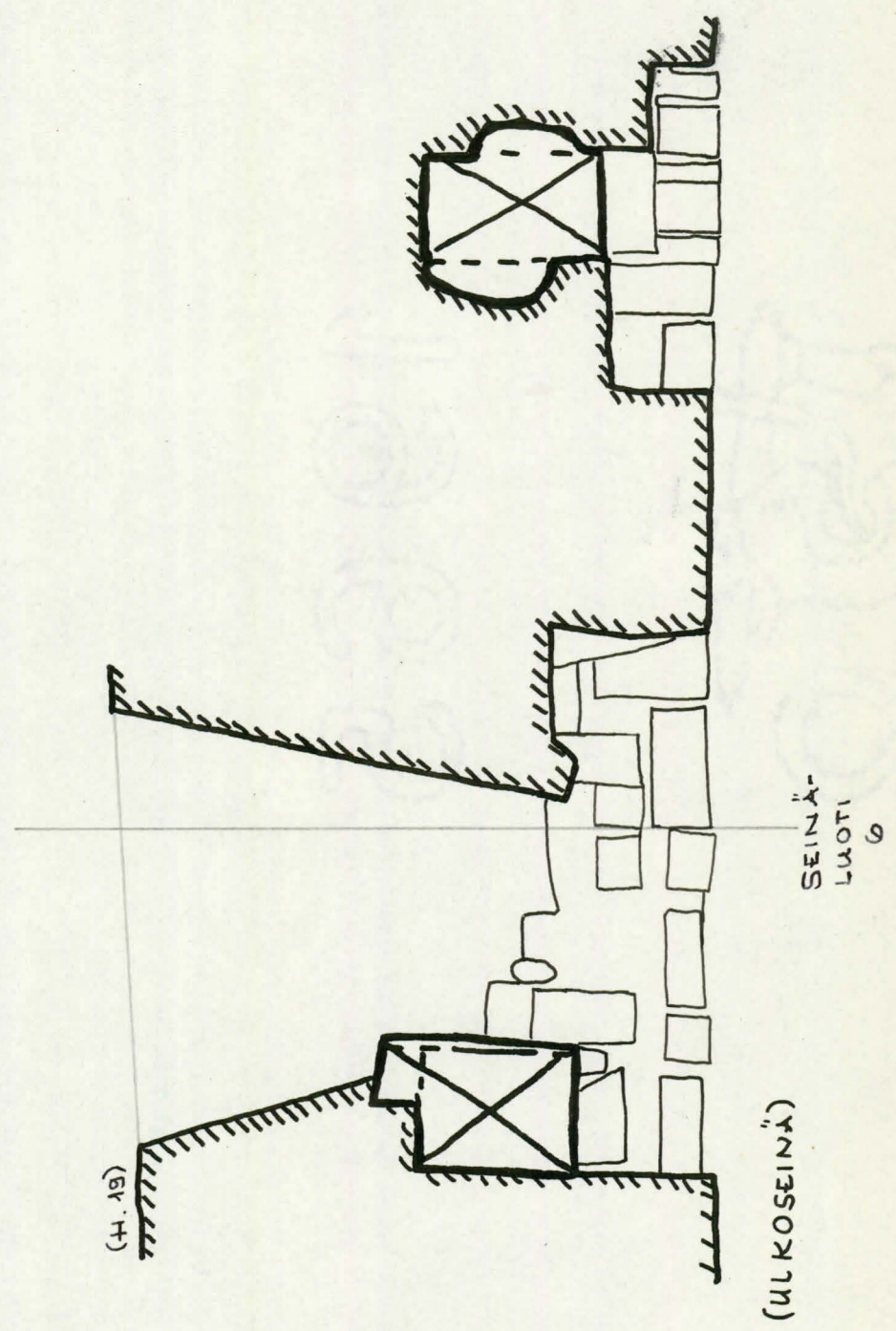
PIIRROS 1

ILMANVAIHTOKÄÄNÄVIEN SIJAINTI MUURISSA SUUNNILLEEN TASOLLA +4.60

1:20

PIIRROS 2

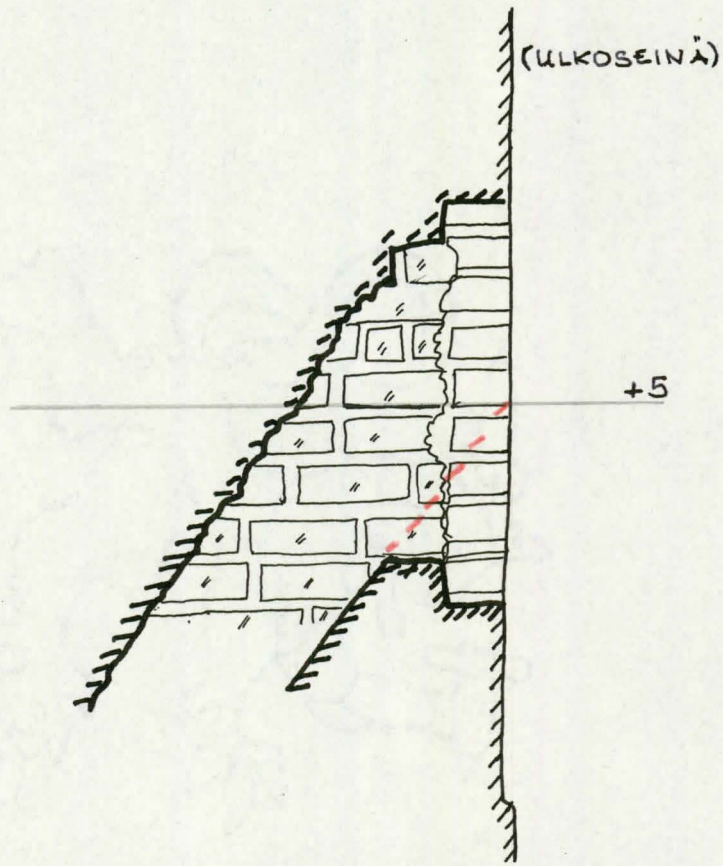

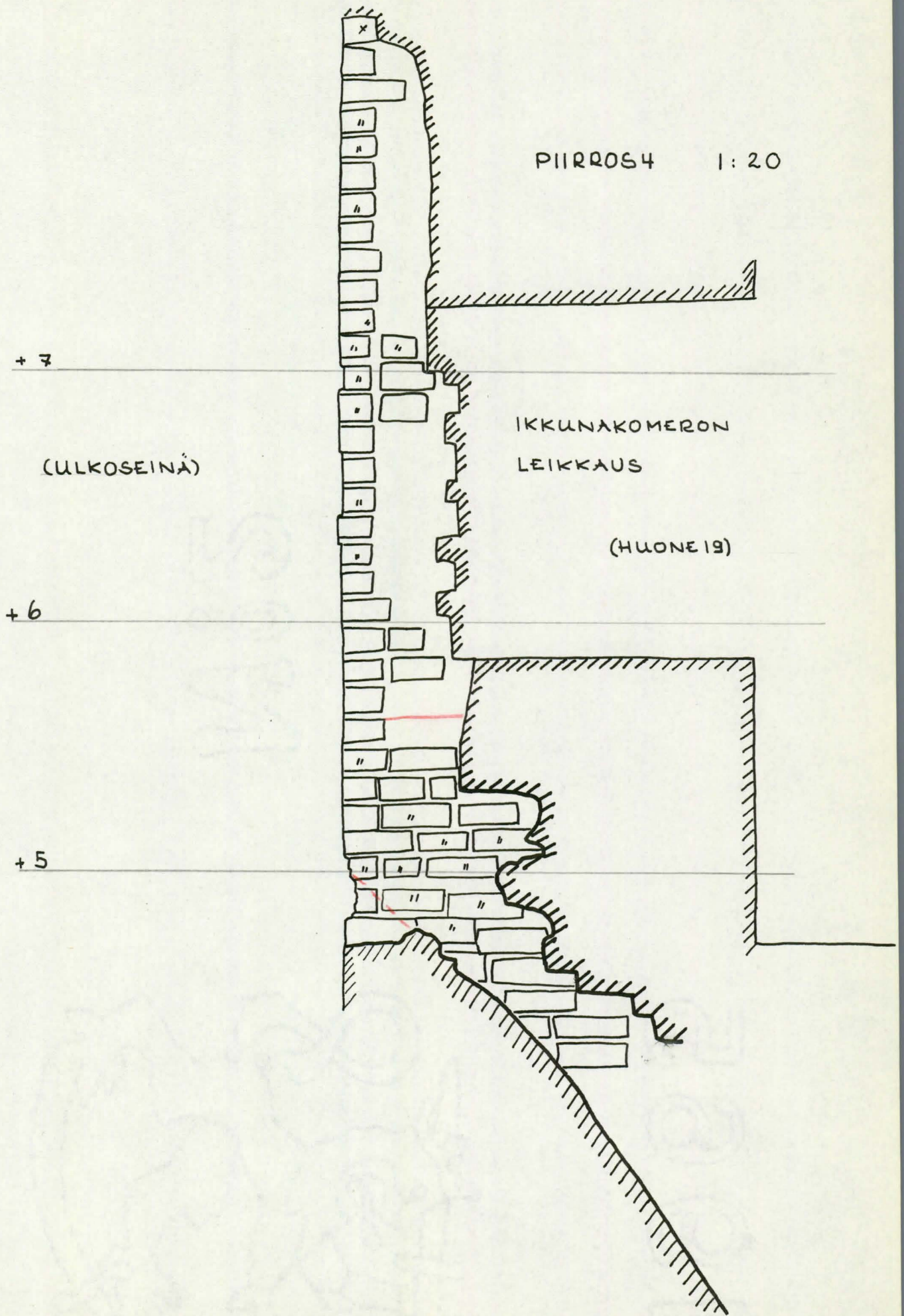
HUONEEN 14 LUOTEISEN ILMANVAIHTOKANAVAN ULKOSEINÄN
SUU

1:20

PIIRROS 3

KANAVAN ULKOSEINÄN SUU

PIIRROS 4 1:20

+ 7

(ULKOSEINÄ)

IKKUNAKOMERON
LEIKKAUS

(HUONE 19)

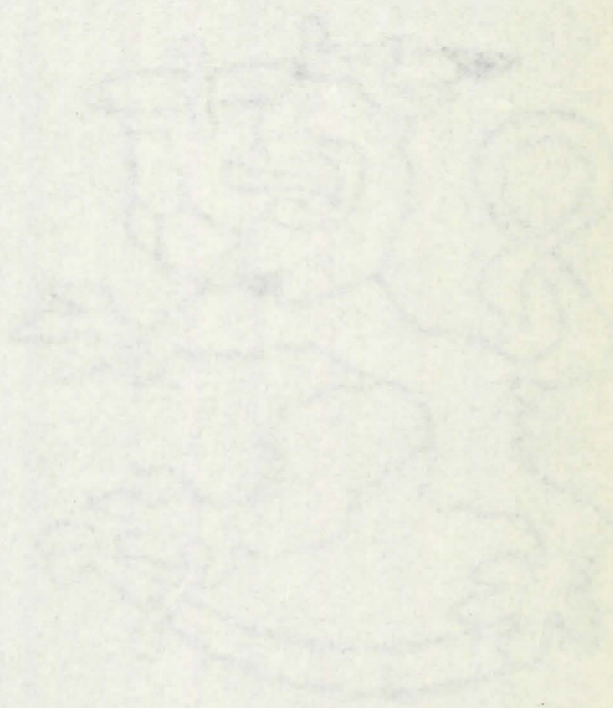
+ 6

+ 5

1969

No 2

TERVAKOSKI OS

K A A K K O I N E N U L K O S E I N Ä

Eeva-Maija Viljo 1965

Kaakkoisen ulkoseinän koillisosa

syyskuu 1965
kirros 7.

Kun seinän sekundääristä tiilipintaa poistettiin, löytyi n. 65 cm luodin 28 koillispuolelta parrunkolo, jonka alareuna oli suunnilleen tasolla +4,60. Kolo oli 34 cm leveä. Pohja oli muurattu pienistä harmaakivistä ja seinät sisäseinään asti juoksutiilistä. Seinät olivat kaksi kerrosta korkeat, ja niiden päälle oli katteeksi ulotettu päätiilikerrokset, joiden päällä kattava muuraus on levännyt.

Parrunkolon yläpuolella suunnilleen tasolla +5,65 oli sekundäärisen tiilipinnan takana onkalo, jossa oli irtonaisia kiviä ja akanoita.

Parrunkolosta koilliseen edelliseen parrunkoloon asti ja sen alapuolelta poistettiin muurin pintaa tasolta +6 harmaakivimuuraukseen asti. Sekundäärimuuraus, joka oli noin 32-63 cm paksuinen, oli tehty ruskehtavalla hiiltä sisältävällä savensekaisella? laastilla. Tiilet olivat rapautuneita. Tämäntapainen muuraus jatkui lounaaseen seuraavaan parrunkoloon asti (n. 75 cm luodin 25 koillispuolella).

Jyväskylä

LIINEN BANK

Kaakkoinen ulkoseinä

lokakuu 1965

Purettiin huoneen 19 kaakkoisseinän lounaisikkunan lounaispieli kokonaan sekä ulkoseinästä ruskehtavalla hiiltä sisältävällä laastilla tehty korjausmuuraus pinnasta aukon ja harmaakiviosan välistä.

Noin 65 cm luodin 25 koillispuolella oli koilliseen suunnattu sidemuuraus, joka alkoi harmaakiviosasta ja päättyi suunnilleen tasolla +4,64 sijaitsevaan muurausrajaan. Muurausraja, joka jatkui sidemuurauksen yläpuolella n. 40-45 cm päässä luodista 25 näytti loppuvan tason +5,65 kohdalla.

Sidemuurauksesta 24 cm koilliseen oli parrunkolon lounaisseinä. Kolon pienistä harmaakivistä ja tiilen palasista muurattu pohja oli tasolla +4,50. Sen koillispuoli puuttui. Aukko oli katettu ulottamalla tiiliä valeholviksi. Aukon seinä oli n. 27 cm korkea.

Huoneesta 15 tulevan leveän kanavan muuraus katkaisi parrunkolon viistosti n. 30-35 cm päässä sisäseinästä.

Aukon koillisreunassa oli ulkoseinän puolella tasoilla +11,05 ja +11,15 tiilimurskakerrokset, jotka yhtyivät suunnilleen seinän puolivälissä.

Tason +11 yläpuolella olevan ampuma-aukon pielten tiilimuuraus on tullut alas ainakin tasolle +11,15. Lounaispielessä oli tiiliä samoin jäljellä tälle tasolle asti. Aukon pohja on todennäköisesti sijainnut tällä tasolla eli 2 tiilikerrosta ulkoseinän horisontaalisen komeron alapuolella kuten samanlaisessa ko. aukon koillispuolella sijaitsevassa ampuma-aukossa.

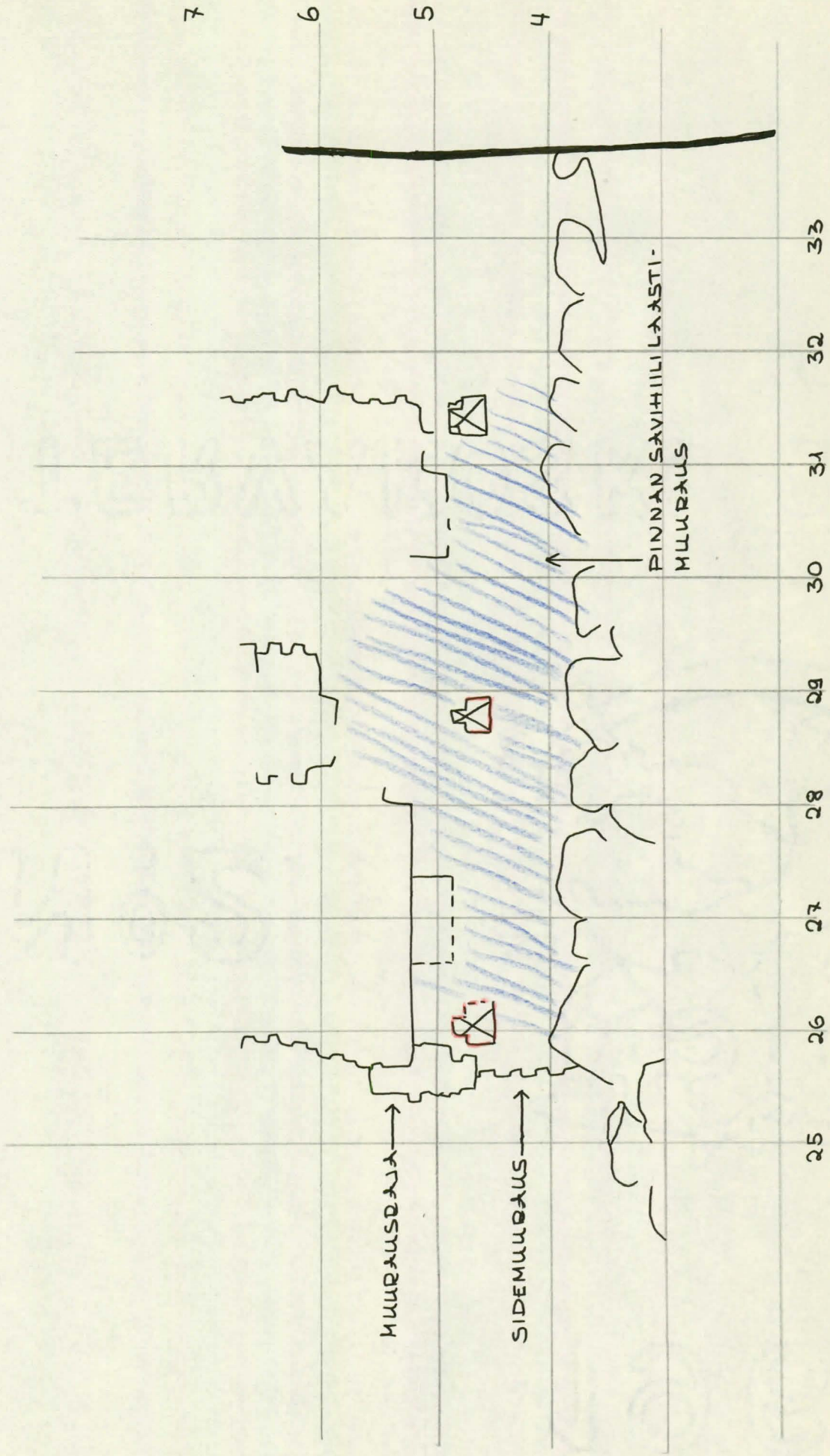
Luistuinpanot
1965, Rautavaara

Piirros 1.

KAAKKOISEN ULKOSEINÄN KOILLISPÄÄÄ HÄRMÄKIVILINNAN YLÄPUOLELLA

1:50

1908

122

THE GREAT EASTERN MONASTERY

LUOTEINEN ULKOSEINÄ

Eteishallin ja pohjoistornin välinen oviaukko

Luoteisen ulkoseinän eteishalliin menevän oviaukon koillispielen
parrunkolo

maaliskuu 1965

rt. Sinisalo 1954,
h. 27

Parrunkolo, josta oli jäljellä koillinen ylänurkka, sijaitsi eteishallin oviaukkoa varten puretun aukon koillispielissä. Kolon yläreuna oli tasolla +5,18. Kolo meni viistosti seinään sisään - kaakkoispää luoteispään lounaispuolella - ja sitä saattoi seurata noin 1 m verran ulkoseinästä sisäänpäin. ~~Kolo on todennäköisesti päättynyt tähän.~~

Pyöräskylä
LINNEN BANK

KOILLINEN ESILINNANPIHA

Eeva-Maija Viljo 1965

Koillinen esilinnanpiha

Heinäkuu 1965
 Irtonainen Koillinen
 esilinnanpiha
 1964

Edellisenä vuonna esiin kaivettuun nokimaahan kaivettiin koeoja kehämuurin kupeeseen sen lounaispuolelle. Koeoja ulottui leikkauksesta A-A₁ luoteeseen kehämuurin tornin kaakkoispuolella olevaan sekundääriin, viemäriputkea ympäröivään soraan asti.

Päällimmäinen maakerros oli irtonaista nokimaata. Sen alta paljastui kovempi, savea sisältävä kerros, sekin nokinen. Muurin kupeessa oli myös irtonaisia kiviä, jotka ovat mahdollisesti muurista sortuneita.

Irtonainen nokimaa jatkui lounaaseen edellisenä vuonna esiin tulleeseen kiviriviin (kaakko-luode suunta) asti. Se poistettiin osittain seuloen. Maa sisälsi runsaasti tiilenmurskaa, kuonankappaleita, rautanauloja, ja vaikutti lähinnä täyttemaalta. Myös em. kivirivi vieritettiin pois.

Piirros 1

Alueen pohjoiskulmasta paljastui tiilimuuraus, joka alkoi luoteessa viemäriputken sorasta ja n. 50 cm kehämuurin pinnasta. Luoteisreunassa oli ensin 1,60 m pitkä 3-kertainen tiilirivi, jonka tiilet olivat suunnassa lounainen-koillinen. Rivin lounaispäästä jatkui 55 cm leveä tiilimuuraus 80-95 cm kaakkoon päin.

Tiilien koot: 33 x 16 x ?
 34 x 16 x ?
 32? x 15,5? x ?
 25 x 12,5 x ?
 ? x 15 x ?

Tiilimuurauksen yhteydessä sen lounaispuolella oli luode-kaakko-suunnassa 65 cm pitkä puun tai lankun jäännös. Se sijaitsi n. 2,10 m kehämuurista. Alueen kaakkoislaidasta alkaen 24 cm A-A₁:stä oli samoin luode-kaakko-suunnassa puun jälki. Tämä sijaitsi n. 2,60 m kehämuurista. Sen kaakkoispäästä lähti kehämuuriin päin toinen puun jälki, joka oli edelliseen nähden kohtisuorassa. Risteyskohdassa on mahdollisesti ollut rakennuksen nurkkasalvos. Jälkimmäinen puu päättyi 80 cm ennen kehämuuria. Sen koillispää sijaitsi n. 65 cm ja lounaispää n. 20 cm A-A₁:stä. Puun jälkien leikkauskohdassa sijaitti samassa tasossa kivi.

Noin 1 m muurauksen luoteisreunasta sijaitsi suunnassa lounainen-koillinen 90 cm pituinen puu, jonka koillispää oli 1 m päässä kehä-

muurista. Puun lounaispuolella sijaitti kivi, joka mahdollisesti kuului tiilimuurauksen yhteyteen.

Tiilimuurauksen ja puiden jälkien muodostamassa suunnikkaassa oli kiviä, tiiliä, puuta epämääräisenä muodostelmana. Savensekainen nokimaa sen sisäpuolella sisälsi myös runsaasti kuonankappaleita.

Nämä puut ja tiilimuuraus ovat todennäköisesti kuuluneet kehämuuria vasten rakennettuun rakennukseen, jonka ulkoiset mitat ovat suunnilleen 4,65? x 2,80 m.

Poisvieritetyn kivirivin lounaispuolella jatkettiin saven kaivamista vaaleampaan saveen asti. Selviä noki- ja savikerroksia ei voitu erottaa. Savi ja nokimaa vuorottelivat muodostamatta koko aluetta käsittävää kerrosta. Savi vaaleni alaspäin mentäessä.

Kaivausalueen eteläkulmassa oli edellisenä vuonna kaivetun koeojan A₂ koillispää. Se ulottui 50 cm leikkauksesta C-C₁ koilliseen ja 60 cm A-A₁:stä luoteeseen. C-C₁ rajoitti kaivausalueen lounaaseen päin.

Noin 1,20 m A-A₁:stä C-C₁:een oli saven sisällä kovera puunkappale, jota oli esillä n. 55 x 25 cm. Kappale sijaitti suunnilleen suunnassa itä-länsi.

Kaivausalueen länsikulmassa oli kivi, n. 90 x 65 cm, joka sijaitti 18-32 cm C-C₁:stä ja n. 3 m A-A₁:stä. Välittömästi sen kaakkoispuolella oli toinen pienempi, n. 27 x 30 cm, joka sijaitti n. 25 cm C-C₁:stä.

Kaivamista jatkettiin rakennuksen pohjassa, mutta ajan puutteen vuoksi työ keskeytyi ennen kuin se saatiin puhdistetuksi.

KOILLISEN ESILINNANPIHÄN POHJOISKULMAN KAIVAUKSEKSI
1:50
PIIRROS 1

